ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตรา
ทางสถลมารคและทางชลมารค

พระนิพนธ์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

895.9115
ป 169 ลล

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตรา
ทางสถลมารคและทางชลมารค

พระนิพนธ์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางลิ้นจี่ ชยากร

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

กองวรรณคดี

ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตรา
ทางสถลมารคและทางชลมารค

พระนิพนธ์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางลิ้นจี่ ชยากร

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

895.917

เลขหมู่ 895.9115
ป 169 ตต

เลขทะเบียน สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
013157

คำนำ

เนื่องในการฌาปนกิจศพ นางลิ้นจี่ ชยากร กำหนดงานวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เจ้าภาพได้มาแจ้งแก่เจ้าหน้าที่แผนกค้นคว้า กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ว่าประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตราทางสถลมารคและทางชลมารค พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส กรมศิลปากรยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ โดยให้รักษาอักขรวิธีตามฉบับพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายเกี่ยวกับหนังสือนี้ไว้ดังนี้

"หนังสือลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตราเรื่องนี้ ว่าโดยส่วนกระบวนกลอนเพียงบอกว่าเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ฯ เท่านั้นก็พอแล้ว ไม่ต้องมีคำนำอีก ด้วยทราบอยู่ทั่วกันว่า พระองค์

เป็นจินตกวีไทยอย่างยอดพระองค์ ๑ พระนิพนธ์บทกลอนไม่ว่าเรื่องใด ๆ น่าอ่านแลควรอ่านทั้งสิ้น ในคำนำนี้ จะว่าแต่ด้วยตัวเรื่องซึ่งสมเด็จกรมพระปรมานุชิต ฯ ท่านทรงพระนิพนธ์เป็นลิลิตเรื่องนี้

การประชุมพลฝึกซ้อมกระบวนยุทธ เป็นการจำเป็นสำหรับประเทศที่มีทหาร เพราะโดยปรกติ ย่อมเอาทหารไว้อยู่ประจำการแต่พอสมควร ที่ไม่จำเป็นจะต้องเอาไว้ประจำการ ก็ปล่อยให้ไปทำมาหากิน แลประกอบการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดโภคทรัพย์สำหรับบ้านเมือง ถ้าเวลาเกิดศึกสงคราม ก็เรียกบรรดาพลที่ปล่อยไประดมกลับเข้ามา ประจำทำการศึกสงครามกว่าจะเสร็จจึงปล่อยไปอีก ประเพณีดังนี้ เป็นการผ่อนผันให้สะดวกทุกฝ่าย แต่มีข้อขัดข้องอยู่บ้างเพราะผู้คนที่ปลดปล่อยไปอยู่ตามภูมิลำเนาเสียช้านานเวลามีการเรียกกลับเข้ามา ความรู้ย่อมเรอรัง ไม่คล่องแคล่วในกระบวนยุทธ ใช่แต่เท่านั้น ถึงในส่วน

การตรวจเตรียมจัดสรรเครื่องสาตราวุธยุทธภัณฑ์ แล พาหนะสำหรับกองทัพ ถ้าทอดทิ้งนิ่งไว้จนกระทั่งมีการทัพศึกจึงตรวจตรากัน ก็ยากที่จะพรักพร้อมได้ทันการ ด้วยเหตุนี้ จึงรู้สึกเห็นความจำเป็นทุกประเทศแต่โบราณมา ที่จะต้องเรียกระดมพลเข้ามาฝึกซ้อมกระบวนยุทธเป็นครั้งเป็นคราวโดยกำหนด การอันนี้จึงมีมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

การเรียกระดมพลเข้ามาซักซ้อม จำต้องกำหนดเวลาอย่าให้เสียประโยชน์ทางอื่นโดยไม่จำเป็น เพราะฉะนั้นในประเทศนี้ การระดมพลแต่โบราณมา ย่อมกำหนดในเวลาว่างการทำนา คือในฤดูเดือน ๔ เดือน ๕ เมื่อเกี่ยวเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จแล้วครั้ง ๑ ในฤดูเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เมื่อปักดำทำนาเสร็จแล้วครั้ง ๑

การฝึกซ้อมเมื่อระดมพลคราวฤดูแล้ง ตามประเพณีแต่โบราณ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมักจะเสด็จ

โดยกระบวนพยุหยาตราไปประพาสป่า เช่น เสด็จไปนมัสการพระพุทธบาทเป็นต้น เพราะฉะนั้นผู้ที่อ่านหนังสือพระราชพงศาวดารจะสังเกตได้ว่า เมื่อครั้งกรุงเก่ามักจะเสด็จขึ้นนมัสการพระพุทธบาทในเดือน ๔ ถ้าไม่มีการเสด็จประพาส ก็มีการแห่สนานโดยกระบวนจัตุรงคเสนา อย่างสวนสนามในพระนคร เป็นประเพณีมีลงมาจนในกรุงรัตนโกสินทรนี้ มีพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่องพระราชพิธี ๑๒ เดือน ตอนว่าด้วยพิธีเดือน ๕ โดยพิสดาร

ระดมพลคราวเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ประจวบฤดูน้ำมาก จึงเป็นเวลาซ้อมกระบวนเรือ พิธีที่เสด็จโดยกระบวนเรือมีในครั้งกรุงเก่าหลายอย่างคือ พิธีอาศวยุชแข่งเรือ และพิธีส่งน้ำเป็นต้น ในฤดูนั้นประจวบเป็นจีวรกาล ถึงคราวทอดกฐิน ซึ่งตามประเพณีเมืองแม่กฐินของราษฎร ก็ย่อมมีการแห่แหนครึกครื้น

จึงจัดการแห่พระกฐิน เนื่องเข้าในพยุหยาตราในเวลาชุมนุมพลด้วยอีกอย่าง ๑

การแห่พระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตรา มีทั้งทางบกแลทางเรือ แต่กระบวนต่างกันเป็น ๒ อย่าง คือ พยุหยาตราใหญ่อย่าง ๑ น้อยอย่าง ๑ กระบวนแห่พระกฐิน โดยพยุหยาตราอย่างใหญ่ตามที่พรรณนาในหนังสือลิลิตเรื่องนี้ มีแบบมาแต่ครั้งกรุงเก่า ถือว่าเป็นกระบวนแห่ใหญ่อย่างเป็นพระเกียรติยศงดงาม ถึงเอารูปริ้วกระบวนแห่อย่างนี้ เขียนเป็นภาพเครื่องประดับ ที่กรุงเก่ามีเขียนไว้ที่ฝาผนังโบสถ์วัดยมแห่ง ๑ พึ่งลบเลือนเสียหมดเมื่อเร็ว ๆ นี้ พระยาโบราณราชธานินทร์คัดลอกรูปภาพไว้ได้บ้าง ได้จำลองลงสมุดจะพึงดูได้ในอยุธยาพิพิธภัณฑ์ที่กรุงเก่าแห่ง ๑ ในหอพระสมุดวชิรญาณแห่ง ๑ (๑) มีรูปเครื่องแต่งตัว

---

(๑) กรมศิลปากรได้ตีพิมพ์เป็นปกหน้า วารสารศิลปากร ฉบับที่ ๖ เล่ม ๑๒ พ. ศ. ๒๔๘๖

ต่าง ๆ อย่างเก่าน่าดูหลายอย่างมาก ภาพกระบวนแห่ที่เขียนวัดยมกรุงเก่า มีผู้ได้ถ่ายไปเขียนไว้ที่ฝาผนังโบสถ์วัดประดู่โรงธรรมอีกแห่ง ๑ ยังจะดูได้ในทุกวันนี้เหมือนกัน แต่ไม่สู้เหมือนของเดิมที่วัดยม ซึ่งเขียนราวเมื่อแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในกรุงเทพฯ นี้ ก็ได้เอารูปริ้วแห่พระกฐินกระบวนพยุหยาตราใหญ่ ที่มาแห่ในกรุงรัตนโกสินทรออกเขียนเป็นรูปภาพไว้ที่พระระเบียงรอบพระเจดีย์ ในวัดพระเชตุพน เดี๋ยวนี้เห็นจะยังพอดูได้ แต่ชำรุดลบเลือนไปเสียมากแล้ว กระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตราอย่างใหญ่ทางสถลมารคนั้น ที่จริงเป็น ๒ กระบวน คือ กระบวนเสนาทั้ง ๔ เหล่า แห่ผ้าไตรพระกฐินกระบวน ๑ กระบวนเสด็จพระราชดำเนินแห่ ๔ สายกระบวน ๑ กระบวนพยุหยาตราอย่างน้อยนั้น คือไม่มีกระบวนจัตุรงคเสนา แห่ผ้าไตรพระกฐิน ผ้าไตรเอาไปคอยรับเสด็จไว้ที่วัด แห่แต่กระบวนเสด็จพระราช

ดำเนิน การแห่พระกฐิน กระบวนพยุหยาตราอย่างใหญ่ นาน ๆ มีครั้ง ๑ อย่างแห่สนานใหญ่ในรัชกาลหนึ่งไม่มีกี่ครั้ง วัดที่เสด็จพระราชทานพระกฐินทางสถลมารคด้วยกระบวนพยุหยาตราใหญ่ ปรากฏในหนังสือลิลิตนี้ว่า วัดมหาธาตุที่ ๑ วัดพระเชตุพนที่ ๒ วัดราชบุรณะที่ ๓ วัดที่เสด็จกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคได้สะดวก ครั้งรัชกาลที่ ๓ ก็มี ๓ วัดเท่านี้เอง ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ แลรัชกาลปัจจุบันนี้ เสด็จแต่โดยกระบวนพยุหยาตราอย่างน้อย กระบวนอย่างใหญ่เต็มตำรา เห็นจะเป็นครั้งหลังในคราวเมื่อแต่งลิลิตเรื่องนี้

กระบวนพระกฐินพยุหยาตราทางชลมารคนั้น ก็เป็นอย่างใหญ่อย่างน้อยเหมือนกัน แต่กระบวนแห่ผ้าไตรกับกระบวนเสด็จ เป็นกระบวนเดียวกันชั่วแต่มีเรือเอกไชย ทรงผ้าไตรพระกฐินนำหน้าเรือพระที่นั่งไป กระบวนอย่างใหญ่กับอย่างน้อยแต่ก่อนมาไม่สู้ผิดกันนัก

ถ้าเป็นกระบวนอย่างใหญ่ ใช้เรือรูปสัตว์เป็นเรือคู่ทั้ง ๑๐ คู่ ถ้าเป็นอย่างน้อยใช้เรือคู่ทั้งหมด หรือเป็นเรือครุฑเรือไชยชั่วแต่เรือคู่ชัก ถ้าเอาแบบกระบวนที่ปรากฏในหนังสือลิลิตนี้เป็นหลัก การแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค มามีเมื่อในรัชกาลที่ ๔ หลายอย่าง คือ เอาแตรสังข์ กลองชนะ และมโหระทึกลงในเรือคู่อย่าง ๑ เรือพระที่นั่งตั้งบุษบก และเอาเครื่องสูงลงรายทั้งในเรือพระที่นั่ง แลเรือผ้าไตรพระกฐินอย่าง ๑ เห่เรือพระที่นั่งแลเรือไชยไตรพระกฐิน ก็พึ่งมามีเมื่อในรัชกาลที่ ๔ อีกอย่าง ๑

จะกล่าวด้วยเรื่องเห่เรือ แทรกลงตรงนี้สักหน่อย บทกาพย์เห่เรือของเก่าตามที่ทราบกันอยู่ ตอนต้นเป็นของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ หรือที่เรียกกันว่า เจ้าฟ้ากุ้ง ที่เป็นพระมหาอุปราชแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงแต่ง ตอนปลายซึ่งว่าด้วยกับข้าวของกิน เป็นพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ

กองวรรณคดี

หล้านภาลัย ใช้กาพย์นี้เห่เรือพระที่นั่ง แลเรือผ้าไตรพระกฐิน ได้ยินมาช้านาน ครั้นมาอ่านกาพย์เห่เรือโดยพิจารณาความเห็นว่า ไม่ใช่เป็นบทที่แต่งสำหรับเห่เรือพระที่นั่ง หรือสำหรับเห่พระกฐินเป็นแน่ ตอนต้นที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ทรงแต่ง ซึ่งชมเรือกระบวนเสด็จแลชมปลาชมนกชมไม้ ดูทำนองสำหรับเห่เรือพระองค์ท่านเอง เมื่อตามเสด็จโดยกระบวนเรือไปพระบาท บทตอนหลังซึ่งเป็นบทสังวาส ทั้งที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ทรงแต่งแลพระราชนิพนธ์ ดูเป็นแต่งสำหรับเห่เรือประพาส เช่นเวลาไปเล่นทุ่งโดยลำพัง ไม่ใช่สำหรับใช้ในราชการเป็นแน่ เมื่อมาพิเคราะห์เห็นในหนังสือลิลิตเรื่องนี้ ไม่ปรากฏว่ามีเห่เรือ เวลาแห่พยุหยาตราพระกฐินเมื่อในรัชกาลที่ ๓ ก็เห็นสมกับความสันนิษฐาน คือ ที่พึ่งเอาบทนั้นมาใช้เห่เรือในกระบวนเสด็จในชั้นหลังมาไม่ช้านัก เพราะกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตราทางชลมารคอย่างใหญ่

กับอย่างน้อย ไม่ผิดกันมากนัก กระบวนพยุหยาตราอย่างน้อย จึงเป็นกระบวนที่เสด็จพระราชทานพระกฐินโดยปรกติ กระบวนอย่างใหญ่เว้น ๒ - ๓ ปีมีครั้ง ๑ แต่ทุกวันนี้เรือรูปสัตว์ และเรือกระบวนอย่างเก่า ไม่มีกิจต้องใช้ราชการอย่างอื่นนอกจากแห่พระกฐิน จึงชำรุดทรุดโทรมไปเสียมาก

จำนวนวัดที่เสด็จพระราชทานพระกฐินทางชลมารคครั้งรัชกาลที่ ๓ บอกไว้ในหนังสือลิลิตนว่า ๔๗ วัด ที่จำนวนวัดมากถึงเท่านี้ ควรเข้าใจได้ง่าย ด้วยครั้งนั้นถนนยังมีน้อย วัดที่ไปทางบกได้ในปัจจุบันนี้ เช่นวัดบวรนิเวศ วัดราชนัดดา วัดเทพธิดา วัดสระเกศเป็นต้น สมัยนั้นยังต้องเสด็จทางเรือทั้งนั้น อีกประการ ๑ มีคำผู้หลักผู้ใหญ่เล่าสืบกันมาว่า เสด็จพระราชทานกฐินทางชลมารคแต่ก่อน พระราชทานวันละหลาย ๆ วัด ด้วยไม่ได้เสด็จขึ้นทุกพระอาราม วัดใดไม่สู้สำคัญ นิมนต์พระสงฆ์ลงมานั่งรับพระกฐิน

ที่ท่าวัด เมื่อจอดเรือพระที่นั่งแล้ว เสด็จประทับอยู่ในเรือพระที่นั่ง ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับพระกฐินแล้วอนุโมทนา ๆ แล้วก็ออกเรือพระที่นั่งต่อไป พระสงฆ์รับผ้าไตรไปอุปโลกน์ ทำสังฆกรรมในพระอุโบสถตามลำพังสงฆ์ ต่อที่เป็นวัดสำคัญจึงเสด็จขึ้นพระอาราม แต่ถึงกระนั้นจำนวนวัดถึง ๔๗ ก็คงต้องเสด็จหลายวันอยู่

ในหนังสือลิลิตเรื่องนี้ สมเด็จกรมพระปรมานุชิต ฯ ท่านทรงพรรณนากระบวนถ้วนถี่ แลมีทำเนียบชื่อชัดเจน มีทำเนียบบางอย่างซึ่งข้าพเจ้า(๑) ยังไม่ได้พบในที่อื่น เช่นทำเนียบชื่อระวางม้ารถพระที่นั่งเป็นต้น ถ้าผู้อ่านเข้าใจศัพท์ซึ่งใช้ในวิธีกลอน อันจะศึกษาเข้าใจได้ไม่ยาก หนังสือลิลิตเรื่องนี้ เป็นตำราให้ความรู้แบบแผนประเพณีราชการแต่ก่อนด้วยอีกอย่าง ๑ ซึ่งผู้ศึกษาโบราณคดีควรจะพอใจอ่าน

---

(๑) ข้าพเจ้า ในที่นี้หมายถึง สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

หนังสือลิลิตพระกฤษณ์เรื่องนี้ มีผู้กล่าวว่าได้เคยพิมพ์ครั้ง ๑ แล้ว แต่ข้าพเจ้า (๑) ไม่เคยเห็น ด้วยหาฉบับพิมพ์ไม่ได้มานานแล้ว ในหอพระสมุดวชิรญาณก็มีแต่ฉบับเขียนแต่เป็นฉบับดี กรมพระสมมตอมรพันธุ์ได้ทรงตรวจสอบเอง แลได้ทรงทำอธิบายหมายเลขไว้ เป็นหนังสือซึ่งกรรมการหอพระสมุดเห็นสมควรจะพิมพ์ แต่ยังไม่มีโอกาสมาแต่ก่อน ครั้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘ นี้ พระยาบำเรอบริรักษ์ (สาย ณมหาไชย) ปรารภจะทำการศพสนองคุณพระยาสุนทรสงคราม (ถม ณมหาไชย) ผู้บิดา มาหารือกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ขอให้ช่วยเลือกเรื่องหนังสือซึ่งจะพิมพ์แจกในงานศพ กรรมการจึงได้แนะนำให้พิมพ์หนังสือลิลิตแห่พระกฤษณ์กระบวนพยุหยาตรา โดยเห็นว่าจะเป็นสารประโยชน์ เพราะเป็นหนังสือดีดังอธิบายมาแล้ว"

---

(๑) ข้าพเจ้า ในที่นี้หมายถึง สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลราศีทักษิณานุปทาน ที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศผลกัลปนาสนองโดยกตัญญูกตเวที อันเป็นสัมมาปฏิบัติควรแก่การสรรเสริญ ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงดลบันดาลให้ นางลิ้นจี่ ชยากร ผู้ล่วงลับไปแล้ว จงได้ประสบอิฐคุณวิบุลผลตามควรแก่ฐานะทุกประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๓

นางลิ้นจี่ ชยากร

ชาตะ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๑๕

มตะ วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๐๓

ประวัติคุณแม่ลิ้นจี่ ชยากร

คุณแม่ลิ้นจี่ เป็นบุตรีของนายเซ็ง วัฒนา กับนางเง็ก วัฒนา เกิดที่บ้านตำบลหิบอ้อย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก เมื่อเจริญวัยพอสมควร ก็ได้เล่าเรียนหนังสืออยู่กับบ้านตามประเพณีที่กุลสตรีในสมัยนั้นย่อมปฏิบัติกันอยู่ ต่อมาบิดามารดาได้ย้ายมาประกอบอาชีวะในกรุงเทพ ฯ คุณแม่ลิ้นจี่ก็ได้ย้ายมาด้วยกับบิดามารดา เมื่อถึงวันอันควรก็ได้ทำการสมรสกับนายเชย ชยากร และตั้งแต่นั้นมา ก็ได้ช่วยสามีประกอบการค้าขายของเบ็ดเตล็ดอยู่ที่ร้านในบริเวณตลาดสามเสน

ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ นายเชย ชยากร ได้ประมูลเป็นนายอากรบ่อนเบี้ย จังหวัดอยุธยาจากรัฐบาล คุณแม่

ลี้นจี่ก็ย้ายที่อยู่ไปมีภูมิลำเนาในจังหวัดอยุธยา และได้เป็นกำลังสำคัญของสามี ในการช่วยร่วมจัดดำเนินกิจการเป็นที่เรียบร้อย ตลอดจนกระทั่งรัฐบาลเลิกการพนันบ่อนเบี้ย คุณแม่ลี้นจี่กับสามีก็หันไปประกอบพาณิชยกิจเบ็ดเตล็ด

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ นายเซย ชยากร ประมูลโรงต้มกลั่นสุรามณฑลราชบุรีได้จากรัฐบาล คุณแม่ลี้นจี่จึงเป็นหัวแรงร่วมกับสามี ผลิตสุราจำหน่ายในบรรดาจังหวัดที่ขึ้นกับมณฑลราชบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ นายเซย ชยากร ถึงแก่กรรม คุณแม่ลี้นจี่ ชยากร จึงเข้ารับหน้าที่เป็นนายอากรสุราสืบช่วงต่อจากสามี และได้ดำเนินกิจการมาด้วยความเจริญรุ่งเรือง ตราบจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงจำต้องเลิกกิจการ เพราะรัฐบาลได้เข้ามาดำเนินงานอุตสาหกรรมด้านนี้เสียเอง

ถึงแม้จะมีงานทางโรงสุราอยู่แล้ว คุณแม่ลี้นจี่ยังได้ประกอบธุรกิจด้านอื่น ๆ ไปด้วย เช่น ใน

พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ประกอบการด้านโฮเต็ลแบบไน้ท์คลับ ให้ชื่อว่าโฮเต็ลรมณีย์ขึ้นที่คหสถานแห่งหนึ่ง ถนนบรรทัดทอง ตำบลหัวลำโพง อาจกล่าวได้ว่าเป็นสตรีคนแรกในประเทศไทยที่ได้สร้างโฮเต็ลแบบไน้ท์คลับขึ้น ให้มีการลีลาศ และสร้างลานสำหรับเล่นกีฬาต่าง ๆ เช่น มินิเอเจอร์กอล์ฟ ต่อมาก็ได้ทำการป่าไม้ในจังหวัดเพชรบูรณ์

เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสิทธิเช่าซื้อที่ดินราชพัสดุ ที่ทุ่งมหาเมฆ และตัดถนนจากตำบลวัดสวนพลู จากถนนสาธรไปจดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งถนนนั้นได้มีชื่อเป็นอนุสรณ์ว่า "ถนนเลี้ยงเจริญ" จนบัดนี้

ในด้านการพระพุทธศาสนา และประชาสังคมสงเคราะห์ คุณแม่ลิ้นจี่ได้มีส่วนบริจาคทรัพย์สินทำบุญและเกื้อกูลไปรวมกันเป็นอันมาก ด้วยจิตศรัทธา

และด้วยความขอร้อง มากแห่งและมากคราวแล้วแต่โอกาส

ครั้นเมื่อถึงคราชราภาพแล้ว จึงได้แสวงหาที่นาตำบลบางลาว อำเภอบางพลี เพื่อถือการทำนาเป็นอาชีพเป็นขั้นสุดท้ายในชีวิตของท่านมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ โรคาพาธพยาธิเริ่มเบียดเบียนท่านเมื่อราว พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นต้นมา ทำให้หมดกำลังที่จะออกวิ่งเต้นประกอบการอาชีพ อาการทรุดลงเป็นลำดับจนถึงแก่กรรมลงเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ สิริรวมอายุได้ ๘๗ ปี กับ ๒ เดือน ๑๔ วัน เจ้าภาพในงานศพได้ประกอบการฌาปนกิจ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ คุณแม่ลิ้นจี่มีบุตรธิดาที่ยังมีชีวิตอยู่ ๒ คน คือ

(๑) หลวงชยากรชลประทิน (รอด ชยากร) กับ

(๒) คุณหญิงศิลปเวทยวิศิษฏ์ (สุคนธ์ คชเสนี)

สารบาญ

โคลงบานแพนก	หน้า	ก
ยอพระเกียรติ	,,	๑
กระบวนแห่พระกฐินทางสถลมารค	,,	๖
กระบวนนำ	,,	๗
กระบวนม้าขี่	,,	๗
กระบวนม้าจูง	,,	๑๓
กระบวนรถ	,,	๒๓
กระบวนราบ	,,	๒๕
กระบวนกลองชนะ	,,	๓๔
กระบวนช้างตั้ง	,,	๓๕
กระบวนพระยาช้าง	,,	๓๙
กระบวนช้างพระที่นั่ง	,,	๖๕
พระคชาธารทรงไตรพระกฐิน	,,	๗๐

กระบวนหลัง	หน้า	๗๘
กระบวนเสด็จพระราชดำเนิน	,,	๘๖
กระบวนแห่พระกฐินทางชลมารค	,,	๑๑๗
กระบวนเรือเสือ	,,	๑๑๗
กระบวนเรือแซ	,,	๑๑๙
กระบวนเรือน้ำนอก	,,	๑๒๑
กระบวนเรือรูปสัตว์	,,	๑๒๓
เรือพระกฐิน	,,	๑๓๓
เรือน้ำใน	,,	๑๓๔
เรือพระที่นั่งทรง	,,	๑๓๔
เรือพระที่นั่งรอง	,,	๑๔๐
เรือตำรวจตามเสด็จ	,,	๑๔๑
เรือประพาศ	,,	๑๔๒
เรือตาร้าย	,,	๑๔๓
เรือเจ้านายตามเสด็จ	,,	๑๔๓
เรือขุนนางตามเสด็จ	,,	๑๔๔

โคลงบานแพนก

๑ ขบวนสถลชลมารคล้วน ลบองบท โคลงเอย
กรมหมื่นนุชิตชิโนรส เริ่มอ้าง
แถลงเลือกลักษณ์เสาวพจน์ นิพนธ์พากย์ นี้นา
เสนอพระเกียรติกระษัตริย์สร้าง สืบฟ้าดินเฉลอม ฯ

๒ กรมไกรสรวิชิตเชื้อ เชอญรจ เรขแฮ
จดจัดขนัดขนบหมด มอบให้
เพียรพร่ำรำสฤษดิพจน์ ประมวญมาศ หลายเฮย
บั้นบักบักกึ่งได้ เสร็จสิ้นสมประสงค์ ฯ

๓ จวบจุลศักราชใช้ ฉศก มโรงฤๅ
พันเศษสองร้อยหก ขวบแคล้ว
ทุติยาสาธเบญจก ศุกรสุกร ปักษ์นา
รังรักษ์ลักษณ์ลิขิตแล้ว เล่มถ้วนสามแสดง ฯ

จบ เสร็จเขบ็จบอกต้อง ตามขบวน แห่แฮ
บ รมนารถราชอดิศวร เสด็จผ้าย
ริ รศพจนขานควร คติโลกย์ แลพ่อ
บูรณ ฉบับสรัพพยุหย้าย บกน้ำดำเนอน ฯ

แผนกค้นคว้า
กองวรรณคดี

ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตรา

พระนิพนธ์สมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ฯ

ร่าย ๏ ศรีสิทธิเดชอดุลย์ วิบุลย์บุญญาธิเรก
เอกอิศราธิราช ชาตอเรนทรเช่นเช็ญ เย็นพระยศ
เยือกหล้า เชิดฟากฟ้าให้ฟู ชูฟากไผทให้ฟ่อง
ถ่องพระสาสนทำนุก เทอดทางยุกติ์ทำเนียบ
เทียบทศธรรมธำรง ทรงสิ่งสังคฤหพัสดุ์ จักรวัติ
วัตรอำรุง ผดุงแดนไพร่ให้สุข ปลุกราษฎร์ให้ใจ
เกษม เปรมสมบูรณ์ภูลสวัสดิ์ ขจัดอริราช
อันตราย ขจายทุกข์ทวยธเรศร้าง ศรีอยุทธเยศ
เจ้าช้าง เผือกผู้พังสาม สารนา ฯ

๏ กรุงรามเลอรุ่งหล้า เลอสวรรค์
เสนอสนุกนิสิ่งสรรพ์ สุดอ้าง
ไพชยนต์พิมลบรร เจอดจิ้ม หาวเฮย
หอแห่งสิงหาศน์ห้าง หกฟ้ามาปูน ฯ
๏ ปราการทวารข้องเขื่อน ขื้นราย รอบนา
นองน่านพิศาลสินธุ์สาย โอบอ้อม
มวญหมู่อมิตรหมาย เมอลกระหม่า ขวัญเอย
โผอนอาตม์ขาดเศิกซ้อม สร่างเสี้ยนเศียรสยอง ฯ
๏ ภิญโญยศแผ่ผ้าน พสุธา
ตระหลอดทุกแหล่งสิมา หมื่นไท้
เจียรจอมจักรจตุรา ทิปเทียบ ถึงฤๅ
ต่างแต่งปรักมาศไม้ มอบเกล้าถวายถวัลย์ ฯ
๏ สมภารสมโพธิพ้น รำพรรณ นาพ่อ
ภูลเพิ่มทศพิธธรรม์ ทั่วทั้ง
อัษฎางคิกศีลสรรพ์ กุศลส่ำ สมเฮย
มาศและมิแปดครั้ง ห่อนเว้นเปนเฉลิม ฯ

๏ ผจงแจกบริจาคเจ้า ไทผอง
ในนอกนครไข่ป่อง เลือกหน้า
จตุราปจเยศนอง นาเนก นับเอย
ครั้นครุ่นบุญท่านค้า ค่ำเช้าคราวหลาย ฯ
๏ โรงทานอุฬารล้วนสิ่ง สรรพวัต- ถุเอย
สุปโภชน์เพียญชนพัตร เพียบตั้ง
อำนวยคณะบรรสัช สังฆ์ส่ำ คหัษฐ์แฮ
อีกกับโอสถทั้ง เทศน์ถ้วนวันเสมอ ฯ
๏ แปดปางอุโบสถไท้ ท่านทาน
หิรัญวัตถ์อัฐบริขาร ท่านให้
เนืองผนวชเนกบริพาร ผองไพร่ พร้อมเฮย
ปวงประจำงานใช้ ชื่นน้ำใจเขยม ฯ
๏ ในนิเวศน์นฤเบศร์สร้าง สังฆภัตร ทานแฮ
ทุกวิหารเวียงวัด ทั่วหล้า
ชี่เชษฐ์แฉกตาลิบัตร เปลี่ยนพลุก สานนา
เวรละวันฉันเช้า ค่ำไท้ฟังธรรม ฯ

๏ เนืองนิจมหิศเรศให้ บิณฑบาต ทานเฮย
จตุเวทวรามิศประสาท แซรกซร้อง
ปล่อยปวงมัจฉทวิชาติ เชองสี่ สัตวนา
ยิโณทกตกธเรศท้อง ธิราชอ้างแผ่ผล ฯ

๏ ทรงถวายนิจภัตรด้วย เงอนตรา
ทุกทั่วพระราชา คณะนั้น
ทวยสงฆ์สำถานา อเนกนัก เรียนฤๅ
เดือนละเดือนไป่ขั้น ขาดค้างฤๅมี ฯ

๏ ปางขึ้นธเรศสร้างซ่อม กระยัตรา วาศฤๅ
ในนอกนครอโยทธยา ถิ่นถ้วน
เปนอาทิ์รัตนสาศดา รามรุ่ง เรืองเฮย
กุก่องทองเถือกล้วน สลับแก้วแกมศรี ฯ

๏ ฉลองก่อนธาวาศเก้า คราวกัน
โอรสราชสิทธสุวรรณ จากแจ้ง
รฆังสเกษกับพญาธรรม์ ท้ายตลาด
โขนหุ่นรบำรำแคว้ง ดอกไม้ไฟหนัง ฯ

๏ ไตรตรึงสิบถ้วน พันสอง
กรายพระบักจำลอง ลักษณ์ไว้
โอรสราชรังฉลอง เฉลอมโลกย์ แลฤๅ
ประสาทแด่สำสงฆได้ เครื่องพร้อมพรหมจรรย์ ฯ
๏ มิเทศน์ทั้งทั่วเก้า อาราม รวดฤๅ
วัดละสามวันกัณฑ์ เท่าใช้
เท้งทานพลานสนาม สลากหลาก หลายแฮ
ไถ่ทรัพย์นับแรกได้ ชั่งร้อยสองครา ฯ
๏ เสร็จทรงซ่อมสร้างพระ เชตุวัน
โบสถ์วิหารหอธรรม์ เตอบตั้ง
ระเบียงระเบียบบรร- เจอดโลกย์ แล้วแฮ
รายรอบศาลาทั้ง มกุฎซุ้มทวารวาง ฯ
๏ เจดีย์เตอมต่างค้าว คัคณานต์
สร้างอิกสองสูงปาน เปรียบนั้น
ไสเยศพุทธไพหาร ใหญ่เข่อน ยลนา
เรียงรัตนปราการกั้น ก่อล้อมเวียนวง ฯ

๏ สมภารภูวนารถเกื้อ　กุศลสรรพ์ กิจฤๅ
ร้อยโอฐออกรำพรรณ　พร่ำพร้อง
หมื่นมาศหมื่นคืนวัน　บ่หมิ่น หมายแฮ
ฤๅห่อนสุดสารซร้อง　สิ่งสร้างแสวงบุญ ฯ

๏ แถลงปางขึ้นธเรศเผ้า　ภูวดล
แสดงพยุหผองพล　ผาดผ้าย
ถวายทานกฐินสถล　รัถเยศ
ไหยรถคชยทย้าย　ย่างเยื้องยอขบวน ฯ
๏ มหาดไทยขุนหมื่นม้า　สองทรง
ถือหักทองขวางธง　เถือกฟ้า
นำเนื่องเนกตุรงค์　เรองพยศ ยาตรแฮ
เดินผ่ายซ้ายขวาหน้า　ขนัดริ้วเรียงราย ฯ

ร่าย ผ้ายขุนโจมพลล้าน เถลองแสะด้านทักษิณ
๑
พาชินทร์ชื่อรวางมี วิรุณรัศมีหมู่เขียว
ซ้ายศรีเดียวดุจกัน ศรีสรรพางค์สมญา ขุน
อาชาซ้ายด้าน สท้านพลแสนเสนอนาม แต่ง
เพศสยามทแมงทมัด เสื้ออัตหลัดสวมอาตม์
เจียรบาดคาดสนับเพลา ผ้าขลิบเอาโอบหัว ตัว
สองขุนนำนำ ประจำจินพาทย์สำหรับ นับหนึ่ง
วางหว่างขนัด ถัดโทขุนกล้า ขุนหมื่นม้า
ขวาซ้าย ย้ายสองฟากแถวสถล ยลผ้ายละ
ห้าสิบนาย โพกหนังลายรดน้ำ เหน็บกฤชด้ำ
จำหลัก สนับเพลาย่ำกอเคือ เสื้อโหมดจีบ
เอวทรง วงขั้นเหน่งเอวอ้อม พร้อมกุทัณฑ์
จำทาย แพนมยุรพรายยะยาบ แล่งลูกขาป
เสียดท้าย แลสรหล้ายสรหล้าง สองข้างริ้ว
รัถยา หว่างอาชาขนาบขนัด และสารวัด
อ่าอาตม์ มาศดาราก้าไหล่ มหาดเล็กใส่

สนอบพร้อย อย่างน้อยอัศหลัดเลอศ ขลิบ
พัตรเพรอศกรองทอง โพกเคียรสองบั๋กยก นุ่ง
เหน็บพกพิศเพรา สวมสนับเพลาชั้นใน ขิ่มโน
ไมยสิบตน เดอนหว่างพลม้ามวญ กลางขบวน
และผอง พวกบั่กลองมลาย นายหนึ่งซบั่เบ่า
เหล่าเกริหกตน แต่งสกนธ์เสอสวม กรวมกาง
เกงลายล้วน สำรับถ้วนเจ็ดเท้า ต่างประโคม
โรมเร้า เร่งซร้องเสียงผสาน ฯ

๔ ๏ สำนานต์นฤนาทก้อง โกลา หลแฮ
ฉับฉัดขนัดอาชา เคลื่อนคล้อย
ปลัดกรมหมู่หมวดขวา ซ้ายและ เห็จเฮย
ผูกเครื่องดาวดูพร้อย เพรอศด้วยเงอนงาม ฯ

๏ ทรงพลพาลผู้ซื่อ พันปลัด กรมเอย
ขับขี่กาพักณฐู้ศว์ ออกอ้าง
เกษาลินิอัศ- วราช แลฤๅ
เดินแต่ฝ่ายขวาข้าง รเบียบรวิทิวสถล ฯ

๏ ภุมริรัตนมิ่งม้า หมื่กสกนธ์
พันชื่อชาญพลแสน ขี่คว้าง
โดยเฉวียงรัถยายล เหยาะย่าง ยงเฮย
เฉกเช่นพายุพ่าห์อ้าง ออกท้าเทียมเสมอ ฯ

๏ กำพลพัตรผู้แสะ เสนอนาม
ขุนตุรงค์สงคราม เห็จผ้าย
กำพลรัตพรรณงาม เงื่อนแง่ ศรีเฮย
หนทักษิณยาตรย้าย ยิ่งม้าแมนจร ฯ

๏ อัษฎงคตชื่อชี้ อาชา ชาติเอย
แลเล่ห์โลหิตทา ทั่วล้วน
ขุนรามอัศดรนา ยกขับ ขี่แฮ
เฉวียงฝ่ายหมายคู่ถ้วน ที่ซั้นหลั่นสอง ฯ

๏ ขุนพาชีชาติผู้ แซรงใน
เถลองเมฆมาลาไหย หื่นห้าว
แซรมศรีมรกฎไพ บุลย์เลอศ ลักษณ์เฮย
เดอนดับโดยสดำด้าว แห่งท้องสถลทาง ฯ

๏ เมฆาพิลาศเพี้ยง   พายุไหย ยานเฮย
ขุนราชอาชาไนย   ชื่ออ้าง
เลอสถิตย์ปฤษฎางค์ไคล   คลาย่าง น้อยนา
มรกฎแซรมศริข้าง   ขนัดซ้ายฝายผยอง ฯ

๏ หมื่นยุทธพิไชยแต่งตั้ง   ถานา ศักดิแฮ
เหอรพหลอาชา   ชาติย้าย
สมเญศทิพยโสภา   กระเลี้ยวลักษณ์ แลฤๅ
โดยปรักษ์ทักษิณฝ้าย   พยศเต้นตามขบวน ฯ

๏ หมื่นไกรเพ็ชรหมู่ม้า   เกราะทอง
ดำรงดุรงค์เรองผยอง   ยาตรเยื้อง
สุธาทิพยกระเลี้ยวประลอง   แสฟ้าด พ้อนเฮย
เดอนฝ่ายซ้ายสถลเบื้อง   ขนัดรวทิวเรียง ฯ

๏ ปลัดกรมกรมม้าแปด   กรมหมาย
แซรงนอกแซรงในหลาย   เหล่าถ้วน
อาสาเกราะทองสาย   ถือทมัด มือเอย
อีกหมู่ม้าต้นล้วน   ขลิบผ้าเคียรพัน ฯ

๏ อาภรณ์พิลาศสิ้น สำหรับ อาตม์เอย
เสื้อใส่อัตหลัดยยับ อย่างน้อย
นุ่งสองปักยกสนับ- เพลาเพลาะ เชองแซ
ตาวสพักผักหุ้มพร้อย เพรอศด้วยไหรญ ฯ
๏ เจ้ากรมกรมม้าทั่ว แปดกรม
เถลองอัศวเครื่องถม ปักแพร้ว
ล้วนเลอศลักษณอุดม รวางชื่อ มีนา
เหยาะย่องสองฟากแคล้ว คลาศเต้าตามขบวน ฯ
๏ สุยามพรรณกัณฐ์ศัวเพียง นิลกาฬ
หมื่นชื่อชำนิภยาล หนึ่งอ้าง
ขี่ขับขยับผยองทยาน พยศยิ่ง ยลเฮย
หนแห่งทักษิณข้าง ขนัดม้ามวญพล ฯ
๏ ชำนาญภูเบศร์ผู้ หมื่นมี นามนา
เหอรเห็จไหยยานลิ ลาศย้าย
อัญชันโชติพาชี เขมาภาพ พิศแซ
เหย่าย่างทางแถวซ้าย และริ้วรายเรียง ฯ

๏ ขี่ศวหล่ำโลหิตแต้ม ตนเสมอ
หลวงวิสูตรอัศดรเลอ ลาศเต้า
ขวาแขวงแห่งอำเภอ สถลมารค นั้นนา
เยื้องย่องว่องผีเท้า เทียบม้ายนตร์ยล ฯ

๏ ขี่ทมราชชาติแสะร้า รงค์รบ
แลเล่ห์อังคาพยพ ครั่งย้อม
หลวงสุนทรสินธพ เถลองยาตร ผยองแฮ
หนอุดรดูพร้อม เพรอศสิ้นสรรพางค์ ฯ

๏ ผ่านเขมาเสาวภาคย์พื้น อินทรีย์ แสะฤๅ
หลวงชื่อพิไชยมนตรี ขี่คล้อย
พาหวตามี รวางเรียก นามนา
ยลแง่งามงามน้อย ย่างเยื้องขวาแขวง ฯ

๏ หลวงศรีอัศวเดชขึ้น ขับอา ชาเอย
สมเญศยศวายุพา หะห้าว
คำผ่านพ่างเลขา ผจงรูป ไว้ฤๅ
เดอนผ่ายซ้ายแถวค้าว โคดเต้นเผ่นผยอง ฯ

๏ หลวงทรงพลรายอ้าง สมญา
และชื่อชามพูมา- นัศตั้ง
พิลาศลักษณโสภา พรรณภาคย์ เขียนเอย
เปนพ่าห์ขวาขนัดทั้ง แกว่นแกล้วกลางณรงค์ ฯ
๏ ฝ่ายซ้ายหมายต้นเชือก พาชิ
ขัญญัตสหัสรังษิ หนึ่งไส้
เขียวถ่องทั่วอินทรีย์ สำอาด
หลวงปรายพลแสนได้ ขึ้นแคล้วคลาขบวน ฯ
๏ ทั้งแปดพื้นโพกผ้า กรองทอง ขลิบเอย
ตาบสพักผักอุไรรอง หร่ามพร้อย
สนับเพลาเพลาะเชองสอง- ยักยก นุ่งนา
อัตหลัดเสื้ออย่างน้อย ใส่สิ้นสวมกาย ฯ
ร่าย
๏ ฝ่ายขบวนม้าเดอน จงตำเนอนมานหมวด
ตำรวจในซ้ายขวา ริ้วเสนากุฎสวม กรวมกาง
เกงเกี้ยวลาย หมวกหนังทายเคียรเทรอด
เทอดธงหักทองขวาง สองตนทางซ้ายขวา คลา

คลี่นำขนัดเดือน เถมอลหมู่นอกตำรวจ หมวดสดำเฉวียงเรียงราย หมายเท่ากันดังนั้น ภู่สามชั้นทวนมาศ ถือเถือกตายรัถยา เสื้อเสนากุฎกรวม กางเกงสวมศรีชาด คาดสายใส่หมวกหนัง ทั้งขุนหมื่นตำรวจ นอกไตรตรวจเถมอลมวญ ขบวนธงจขาบขนัด เปนสารวัดสี่นายหมายหมื่นขุนตำรวจสนม สองกรมสี่คุจกันสรรค์เอาเปนสารวัด ขนัดพลเทอดทองทวนเสื้อลายกระบวนเสนา กุฎกายาใส่สวม หมวกหนังกรวมกระบานทรง อลงกฎกาญจนพะพรายรดน้ำลายพ้นแดง ดูสุกแสงฉานเฉอด สองบั๋กเพรอศพัตรา เล่ห์เลขาฉลุลาย นุ่งเหน็บชายพกม้วน ล้วนเอวโอยเกี้ยวลาย กระบี่สพายผักหนัง ทั้งแปดตนกลกัน ขั้นเตือนตรวจพลผ้าย พิศพหลยาตรย้าย ขนัดรัวเรียงรัน ฯ

๏ ถัดนั้นนายหมวดสอง ไพร่หลวงกองกรมนคร ถือมกรธวัช ดำเนินขนัดริ้วเรียง เปนคู่เคียงกันไต่ ใส่เสนากุฎสนอบ กางเกงกอปรริ้วเกี้ยวลายโอบเอี้ยวเอววง หมวกหนังทรงเทรอดหัวตัวพลไพร่ในกรม แต่งอาตมต่างเยี่ยง เปนกระเหรี่ยงเรียงราย ทายหน้าไม้ทมัดมือ คือข้างละสิบห้างตน สามสิบคนคณนา หว่างโยธาซรดื่นหมื่นขุนกรมเมืองมวญ ตรวจตราขบวนแจงจัดเปนสารวัตสามนาย เสื้อกระบวนลายผ่องผุดเสนากุฎสวมกาย สองบั้กลายนุ่งคาด เกี้ยวสำอาดเพราเพรอด เทรอดหนังลายทองถกลพื้นแดงยลฉาดฉาย สพายกระบี่ฝักหนัง ทั้งสามแต่งดุจกัน ลำดับพรรค์ไพร่หลวง ปวงกรมม้าหมู่ลาย ถือแส้หวายเซอดซู้ บิดทองตกูต้นปลายทวยทายคทาถล่อมกลิ้ง ยี่สิบพิงพรรณา ซ้ายขวาข้างละสิบตน ทวยสับประทนเกล็ดเซอด ฝ่ายละ

โทเทอดคัคณานต์ สามหมู่ประมาณสี่สิบสี่ คลี่
ไคลไต่ตามทาง กางเกงนุ่งรัววิลาศ มงคล
สักระหลาดแดงฉัน พันเอวลายแลถกล ถ้วน
ทั่วตนคุจกัน สรรค์ขนหมื่นอาชา คลาหว่าง
รั้วทิวขนัด เปนสารวัดสี่นาย สองปั๋กลายนุ่ง
ล้วน ม้วนชายเหน็บชายพก ตกแต่งตนอย่างยุทธ
เสนากุฎกระบวนลาย สวมใส่กายเกี้ยวคาด
หมวกหนังมาศน้ำรด พื้นแดงสดศิริตระศัก
กระบี่ผักหนังสพาย ถัดริ้วรายไพร่หลวง ปวงพล
กระบี่กลองชนะ เดอนระยะรายเรียง เคียงขวา
ซ้ายฝ่ายละหก ตกแต่งตนอเคือ เสื้อกางเกง
ทมัดทแมง ปั๋ศฎแดงฉันเฉอด สวมเทรอด
กลีบลำดวน คำนวณสิบสองนับ กับจ่าบี่ดำเนอน
หนึ่งนายเดอนโดยสถล แต่งตนต่างผองพวก
หมวกลำดวนปั๋ศฎ ศิริแดงฎเหมาะเหมง เสื้อ
กางเกงมัศหรู่ อยู่ระหว่างแถวสอง ประลอง

ชวาบี่เป่า เหล่าขุนหมื่นในกรม อ่าอาตม
แจงจัด เปนสารวัดหนึ่งนาย แต่งกายกลสารวัด
ขนัดนิกรกล่าวแล้ว แลเพรอศแลแพร้วแพร้ว
พร่างหล้าสรหลมสรหลอน. ฯ
๒๏ คับอัศดรดื่นม้า ตัวละตัวใช่ช้า
ต่างเต้าตามกัน ฯ
๏ ล้วนเลือกสรรแสะต้น เทศแท้แลเลอศล้น
เล่ห์ม้าแมนผยอง ฯ
๓๏ ไพร่หลวงกองสินธพ ครบจูงม้าละสี่ล้วน
นับยี่สิบอัศวถ้วน แปดสิบไส้ทนายมโน- ไมยนา ฯ
๔๏ พื้นโอ่อาตมใส่เสื้อ ขี่ศตู แดงเฮย
แขนครึ่งขลิบโหมดดู ดั่งหวั้น
หมวกนาลิวันชู เชอดศก สมนา
สักระหลาดชาดศรีสั้น เสร็จทั้งกางเกง ฯ

๏ แถลงนามมวญม้าซึ่ง จูงลี ลาศแฮ
ที่หนึ่งสังขรัศมี เออกอ้าง
ศรีล่อเลอศอินทรีย์ สอาดอาตม์ เอี่ยมเอย
เสมออมรมาสร้าง สฤษดิไว้เฉลิมเวียง ฯ

๏ ลม้ายแม้นเขียนซื่อซื้ อาชา ชาติเอย
ดำผ่านที่โทคลา คลาศคล้าย
ราหูจับจันทร์นา มกรหมึก เหมือนฤๅ
เดือนที่ตรีรยะย้าย พยศเต้นเห็นงาม ฯ

๏ ผ่านเหลืองขเยียรสมุทอ้าง อัศสา นามเอย
หลั่นที่สี่โสภา ยาตรเยื้อง
และศรีประภัศรกา- ยาพ่าย ศรีฤๅ
ถับถับดับเบญจเบื้อง บาทย้ายผายผัง ฯ

๏ หนหกแดงผ่านพื้น อินทรีย์
ขนานวิเวกเวหามี ซื่อม้า
ลำดับสับแซรมศรี ทรายสอาด อาตม์เอย
บัญญัติผยองยาตรฟ้า ยิ่งฟ้าและแสดง ฯ

๏ ที่อรู้อัศวเลอศล้ำ เหลืองสี
เสาวภาคย์พรรณโสภี ผ่องแผ้ว
ไหรญรัศมีมี รวางเรียก นามนา
ชาญศึกฮึกหาญแกล้ว กลั่นกล้ากลางสมร ฯ
๏ อัศดรดำแหน่งเก้า กายา เขียวแฮ
เฉกพิรุณอาชา ชื่อตั้ง
ดารินทรดารา ไหยราช
เรวรุ่งผู้เท้าทั้ง เทศแท้เผ่าพงษ์ ฯ
๏ อัศวราฤทธิม้ามิ่ง มรกฎ แซรมเอย
เดือนทิ้ทศาคลา เคลื่อนคล้าย
สิบเอ็ดอัศดรบท จรดับ นั้นนา
นามกนกภูษาผ้าย พยศเยี่ยงเหลืองพรรณ ฯ
๏ ทวาทศสินธพผู้ แดงพงษ์
บัญญัติสุริยบรรยงก์ ยิ่งแกล้ว
แสดงและสิบสามมง- คลพ่า หนเฮย
เสนอชื่อพวงเพ็ชรแพร้ว เพรอศพ้อสอกาย ฯ

๏ จารุณรัตนชื่อล้วน เหลืองสกนธ์
สิบสี่จรดลโดย ดับผ้าย
นามหงษ์พิมานยล อย่างชาด ศรีเอย
สถิตย์ที่สิบห้าย้าย ย่างน้อยในขบวน ฯ
๏ โสฬศยศเกร่อนแก้ว ผลึกขน ขาวนา
หนึ่งชื่อเหมมงคล แต่งตั้ง
ตำแหน่งสิบเจ็ดถกล กายกนก พรรณพ่อ
พื้นเผ่าสินธพทั้ง ทั่วสิ้นแสะผอง ฯ
๏ เขจรจรัลเรียกร้อง ตรงศ์ราช แลฤๅ
ศรีล่อแลลำอาด เอี่ยมพ้น
อัษฎารศายาตร พยศย่าง อยู่นา
เล็งแต่เหล่าม้าต้น ต่างเต้นเผ่นผยอง ฯ
๏ จามรมาศออกอ้าง รวางมิ ศรีเฮย
เหลืองหลั่นลีลาถาน สิบเก้า
ราชสินธพพาชี สุพรรณพ่าง พรรณนา
นับยี่สิบแสะเต้า แต่ม้าจูงจร ฯ

๏ มวญม้าผูกภู่พร้อม ขลุมวง
พานแถบซรองหางทรง ใส่ถ้วน
ดาวมาศกุดั่นลง ยาฉลัก ลางแฮ
ลางจุกมังคุดล้วน นากบ้างอย่างหลาย ฯ
๏ ลางดาวถมบั๋ดผ้า ปกปฤษ- ฎางค์เอย
อัดหลัดเข้มขาบพิศ เพรอศแพร้ว
ลางเหล่าหักทองติด ตฤงเลื่อม หลากแฮ
ตาบมุขสุกแสงแก้ว กุดั่นเพี้ยงพิศวง ฯ
๏ ไพร่หลวงกรมม้าหมู่ มี่มือ
ต่างโต๊ะกล้วยอ้อยถือ เทอดเต้า
ต่างทายม่อทึ้กคือ ปรักขจิตร เจี้ยวพ่อ
และหนึ่งสามนายเข้า ติดต้อยหลังตาม ฯ
๏ ยี่สิบสามิ่งม้า มวญหมาย
หกสิบเถมอลพลหลาย เหล่าถ้วน
กางเกงวิลาศลาย รัวคาด ลายนา
สักระหลาดมงคลล้วน ใส่ด้วยแดงศรี ฯ

๏ นายม้าขุนหมื่นม้า จูงผอง
อิกพุดายนุ่งสอง ปั๋กผ้าย
เกี๋ยวคาดอาตมประลอง แส้ปั๋ด ไปเฮย
และละสองนายย้าย ย่างเต้าไต่ตาม ฯ
๏ กำกับเครื่องม้าทั่ว ทุกอา- ชาเอย
ม้าหนึ่งสองนายคลา คลี่คล้อย
ยี่สิบนับอัศสา สี่สิบ ทนายแฮ
ประจำครบสบและต้อย ต่างต้อนเตื๋อนจรัล ฯ
๏ พันเภาพาหะผู้ หัวพัน
กรมมหาดไทยได้สรรค์ ขนัดม้า
โดยริตราชฌบับปั๋น เปนพนัก งานเฮย
ตำแหน่งขนบคู่หล้า เล่หนี้แต่ปาง ฯ
๏๒ หว่างนั้นพาทยี้จูนเต้า หกตนจรดลเร้า
เร่งซร้องเสียงรดม ฯ
๏ ดำรวจกรมนอกล้วน เสื้อเสนากุฎถ้วน
คาดเกี๋ยวเหมาะเหมง ฯ

๏ นุ่งกางเกงแดงจ้า หมวกหนังใส่ทั่วหน้า
นับได้สิบนาย ฯ

๏ ทายธงตขาบเฟื่องเฟื้อย ขวาซ้ายผ้ายละห้าเรื้อย
ยายย้ายปลายปลิว แลนา ฯ

๏ นำริ้วรถฝรั่งหนึ่ง สินธพซึ่งเทียมไส้
สองศรีแดงดุจไล้ เลือดย้อมยลงาม ฯ

๏ หนึ่งนามแดงภาณุมาศ หนึ่งแดงชาดฉายอ้าง
สองแสะเทียมสองข้าง แอกผ้ายผันผยอง ฯ

๏ ที่สองอย่างจีนรถ และเทียมจรดเดียวผู้
แซรมสร้อยสนเสนอรู้ เรียกร้องนามตรงค์ ฯ

๏ รถทรงฝรั่งที่สาม งามเทียมโทมิ่งม้า
ศรีหมอกมัวสลัวหล้า หลากล้ำดำกล ฯ

๏ ตนหนึ่งหมอกลม้ายมุก หนึ่งหมอกขมุกขมัวตั้ง
นามตำแหน่งรวางทั้ง คู่ไว้เฉลิมเวียง แลฯๆ ฯ

๏ เสียงกงรถกึกก้อง ธรณี ดลเอย
กรมแสะเปนสารถี ขับคล้อย
อ่าอาตม์พิลาศสุกศรี แดงปั๊ศ- ตูนา
แขนครั่งเสื้อขนาดน้อย กับทั้งกางเกง ฯ

๏ มีไตรในรถทั้ง ไตรรัถ แลฤๅ
ขุนหมื่นศุภรัตจัด แจกให้
ละรถละนายนัด หมายมอบ เขาเอย
กำกับสำหรับได้ อยู่เฝ้าพนักงาน ฯ

๏ พวกขาวครุยเสื้อใส่ สวมตน
เกี้ยวนุ่งสองปั๊กกล กล่าวกี้
ทนายรถรถละสี่ชน บริรักษ์ รถฤๅ
สามรถทวาทศซี้ พวกผู้ตามประจำ ฯ

๏ ล้วนสี่ดำรวจได้ คุมรถ
ตกแต่งเครื่องอลงกฎ ถ่องถ้วน
กางเกงก็ร้วหมด สนอบครั่ง แขนเฮย
แดงจรัสปั๊ศตูล้วน อีกทั้งมงคล ฯ

ร่าย ◎ ดับขบวนพลเดอนเท้า เท้าลำดับรถไตร
กรมมหาดไทยชาญยุทธ พันไชยธุชสมญา ถือ
ธชาเก้าชาย นำริ้วผายหว่างกลาง วางขุนหมื่น
ตำรวจใหญ่ ไต่ตนละกรมขวาซ้าย เทอดธวัชผ้าย
ผังผาด ห้าชายยาตรานำ ฝ้ายเฉวียงสดำขนัดแห่
แง่สำอาดอายุทธ เสนากุฎริ้วสนอบ กางเกงกอบ
กลกัน ลายเกี้ยวพันธ์เอวรอบ งอบหนังยัง
กระบานบน สามตนแต่งดุจกัน นำริ้วขันธโยธา
ทวยคาบศิลาสินาศ อิกพยุหยาตรไพร่หลวง ปวง
พลสิบสี่ขบวน มวญนายหมวดตามกอง ไพร่
หลวงผองสิบสี่ขนัด ถือธวัชมกร คู่คนจรริ้วขั้น
ดั่งนั้นทั่วทุกหมู่ แต่งบตู่ตนตาม เฉกชนสาม
ก่อนพร้อง ทุกพ้องกรมไพร่หลวง ปวงขุนหมื่น
แจงจัด เปนสารวัดทั้งมวญ สิบห้าขบวนโดยดับ
นับแปดผู้เสมอกัน ใส่หมวกสุพรรณพื้นหนัง
แดงศรีทั้งเนกนาย สองปักลายนุ่งล้วน เกี้ยวคาด

ถ้วนเอวอ้อม พร้อมเสนากฎสนอบ กอบกระบวน
ฉลุลาย กระบี่สพายหนังผ่ก สวพรักพิริยไตรตรา
ทวยโยธาทุกขนัด จัดในรหว่างพยุหยาตร พาทย์
สำรับหนึ่งมี่ ห้าตนตีสีหาม แต่งตัวตามตนพวก
ตุ้มปี่หมวกอเคือ กางเกงเสื้อสวมอาตม์ ล้วน
สักระหลาดแดงศรี มิเหมือนกันทั่วทั้ง สิบห้า
ขบวนพลตั้ง แห่เต้าตามสถล แลนา ฯ

---

๓ ตนขุนหมื่นสี่ตำรวจ หมวดองครักษ์ตัวแกล้ว
ขี่รถรันแทะแคล้ว หว่างท้ายขบวนประจำ ขนัดนา

๔ รถตันกัมพุชด้าว ตายหลัง คาแฮ
กลองแขกคนตีประนัง นั่งซร้อง
กางเกงปี่ศตูทัง สนอยชาด ศรีเอย
สวมหมวกลำดวนย้อง ปกเผ้าสามตน ฯ

๏ เทิ่ยมโคโทเทียบเต้า ชักลิ- ลาเอย
กรมเกยตรเปนสารถิ แต่งให้
กรครึ่งสนอบใส่ศิริ แดงบั๋ค- ฅูแฮ
อิกกับกางเกงไซ้ เฉกเสื้อไขแปลง ฯ
๏ ถัดรถสิบสี่ถ้วน ทุกขนัด
ลางเทียบลางเทียมสัตว สำซร้อง
กายรอุศุภอัศว์ ลาหลาก หลายแฮ
เครื่องครบสิบสิ่งต้อง แต่งถ้วนทุกพรรค์ ฯ
๏ ดำรวจขี่รถเสื้อ เสนา รถฤๅ
สวมสอดใส่กายา เหมาะหมั้น
กางเกงกระหมวกนา เนกกนก วาดเอย
พื้นต่างตามศรีนั้น แห่งรั้วพลขบวน ฯ
๏ ผักปรักดาวแต่งถ้วน ตนสพาย
ต่างเวียดเกาบิลสาย สอดคล้อง
ทนต์สารสำเสนงหลาย เฉลากล่อม กลึงเฮย
ทุกทั่วรันแทะซร้อง สบสันทั้งมวญ ฯ

๏ รถเทียมสินธพทั้ง ลาลิ- ลาศแฮ
กรมแสะเปนสารถี ขับผ้าย
รถโคคู่มหิงษ์มี ทนายนั่ง น่าฤๅ
คือหมู่กรมเกษตรย้าย ประฎักต้อนผายผัง ฯ

๏ สารถีแขนสั้นสนอบ สวนตน
แดงขลิบโหมดมงคล คาดเกล้า
กางเกงกอยคั่งกล ก่อนกล่าว นั้นนา
ขับรถบทจรเต้า หว่างริ้วทิวแถว ฯ

๏ ขบวนหนึ่งมกรธวัชขั้น ริ้วสอง
พาทย์หนึ่งบรรเลงประลอง ศัพท์ซร้อง
สารวัดแปดตนผอง ไตรตรวจ แห่นา
รันแทะหนึ่งกึกก้อง ครั่นครื้นกงไกว ฯ

๏ เครื่องประดับรถหนึ่งไส้ มีเสา สี่แฮ
ดัดพิดานดูเพรา เพรอศตั้ง
เสาน่าเหนี่ยทวนเฉลา สองเล่ม แลเฮย
เสาผ้ายหลังง้าวทั้ง คู่หมั้นตรึงตรา ฯ

๏ สองบานเขนสุรัดไว้ ในพนัก
สองเล่มกระบี่หนังผัก ผูกหมั้น
พิดานวิลาศลักษณ์ ลายเสวตร ศรีเอย
รบายเพลาะแพรสองชั้น เฉอดฟ้าฟูโพยม ฯ
๏ ไพร่หลวงอาวุธหมั้น มือไกว กวัดแฮ
สิบเอ็ดขบวนทหารไทย ทั่วถ้วน
แปดสิบสำพลไกร เสมอทุก หมู่นา
ตนแต่งต่างอย่างล้วน หมวกเสื้อต่างศรี ฯ
๏ เสนากุฎเสื้อใส่ กางเกง
ลายคาดอาตมเหมาะเหมง โอบอ้อม
หมวกหนังต่างลายเลบง ลบองหลาก ศรีนา
แต่งต่างหมู่ดูพร้อม พรั่งเต้าตามขบวน ฯ
๏ เกณฑ์หัดแสงสินาศถ้า จำทาย
หินคายเสนงดินสพาย ทั่วถ้วน
สองฟากกละสี่สิบนาย ผจงแต่ง ตนนา
ครบเครื่องศรีดำล้วน พิฦกพ้นพึงขาม ฯ

๏ อาสาทวนมาศเต้า   ไต่ถัด นั้นนา
ผูกภู่ขาวทั้งขนัด   หนึ่งชั้น
ซ้ายขวาคู่แจงจัด   กลก่อน กล่าวเอย
แต่งเครื่องแต่งคู่หมั้น   ทมัดถ้าทวนถือ ฯ

๏ ทำลุธนูเงือดเงื้อ   แยกตระแบง
สพักแล่งขาปทแมง   อาตม์อ้อม
ศรีเขียวเครื่องครบแสดง   สง่าแง่ งามเอย
เดอนดับโดยขนัดพร้อม   รเบียบริ้วรายเรียง ฯ

๏ ทหารในเงื้อเงือดง้าว   งอนชู เชอดฤๅ
แต่งเครื่องแดงศรีดู   ดื่นแคล้ว
ล้อมวังโล่ห์กำพู   พิจิตรกวัด ไกวเฮย
ดาวง่าอ่าเครื่องแพร้ว   เพรอศน้ำเงอนศรี ฯ

๏ เรือกรรคทาถ้วนสี่   ศอกกร กุมแฮ
สวมเครื่องแดงอาภรณ์   สุกจ้า
ดาวคู่หมู่เถมอลมอญ   คระวิ่ว่อง หัดถ์เฮย
ประดับเครื่องเรืองรุ่งฟ้า   ม่วงล้วนแลแสยง ฯ

๏ อาสาขวาซ้ายเทอด ตรีศูล
แดงอ่าอลงการ์จรูญ จรัสหล้า
รามัญมาคดั้งทูน ทายดาย เดอนเอย
ครบเครื่องเหลื้องทั่วหน้า ขนัดเต้าตามสถล ฯ
๏ เดโชท้ายน้ำพวก อาสา ใหญ่แฮ
ถือดาบซเลยลีลา ล่วงผ้าย
แดงศรีส่ำสรรพา ภูษิต สวมเอย
คลาคู่ดูคล้ายคล้าย คล่ำแคล้วแนวขบวน ฯ
๏ อาสาเขนมาศขึ้น เขนคระแวง
ใส่เครื้องศรีดินแดง ดิ้นผ้าย
เกณฑ์หัดอย่างฝรั่งแปลง ตนต่าง ฝรั่งฤๅ
ทรงสินาศหอยโข่งท้าย สพักทั้งดินเสนง ฯ
๏ ไพร่หลวงกรมท่าพ้น ผจงกาย แต่งเฮย
อย่างแขกเทศทั้งหลาย เหล่าถ้วน
กระบี่โง้งง่าจำทาย เสโล่ห์ หนังนา
ลายวิลาศอาตม์อ่าล้วน หมวกเสื้อกางเกง ฯ

๏ อาสาฬ์บุนเงือ ขวานปลาย ทวนฤๅ
ผูกภู่แดงสลัดชาย หนึ่งชั้น
แต่งตนเปลี่ยนแปลงกระลาย กระหลับเพศ จีนแฮ
เดอนถัดขนัดแขกนั้น เนืองรัวทิวเรียง ฯ
๏ อาสาจามแต่งแม้น มลายู เยียงเฮย
เหน็บกฤชไกวหอกซู คู่แคว้ง
ขั้นเหน่งคาดคำรู รจิตรปรัก เฉลาแฮ
หนังโพกพื้นผจงแสร้ง ฉลุล้วนกำมลอ ฯ
๏ กางเกงกับเสื้อใส่ สวมกาย
ดอกมาศกระบวนจีนลาย เลอศลั้น
ซ้ายขวาละลี่สิบหมาย แปดสิบ ผสมแฮ
เดอนคู่เคียงเรียงดั้น เชือกผ้ายพลผอง ฯ
๏ พันพุฒมือนุราชผู้ หัวพัน
กรมมหาดไทยได้สรรค์ สี่พ้อง
ล้อมวังกับเรือกรร กรมท่า
เกณฑ์หัดแสงขึ้นต้อง แต่งตั้งแห่แหน ฯ

๏ หัวพันเทพราชผู้ นามแสดง
กรมพระกลาโหมแจง จัดถ้วน
พยุหยาตรยาตราแถลง ลักษณ์กล่าว ไว้นา
ครั้นครบขนบขนัดล้วน แห่หน้าเหล่าหลาย ฯ

๏ ทำลุท้ายน้ำกับ เดโช
เขนมาศทวนทองโท ตรวจตั้ง
อาสาส่ำสุรโย- ธาคู่ ชูเชย
ขวาฝ่ายซ้ายยักษ์ทั้ง ยื่นพ้องผองจาม ฯ

๏ เกณฑ์หัดอย่างฝรั่งด้วย ทหารใน อีกเอย
มอญหมู่คู่โทได ดาบตั้ง
เถมอลมวญมั่วพลไกร สิบเอ็ด ขนัดนา
ตำแหน่งแจงจัดตั้ง ฝ่ายขึ้นกระลาโหม ฯ

๏ ปี่พาทย์ประจำแห่หน้า ขบวนนับ
ครบสิบห้าสำรับ สบซร้อง
พันจันท์จัดบังคับ ไตรตรวจ พร้อมนา
กรมมหาดไทยร้อง เรียกอ้างหัวพัน ฯ

๑ รันแทะสิบห้าระหว่าง ขบวนไคล
จ่ายอดตำรวจใน ฝ่ายซ้าย
พนักงานตกแต่งไตร ตรวจจัด ทั่วนา
พร้อมทั่วทุกขนัดฝ้าย พยุหริ้วเรียงจรัล ฯ

ร่าย ๑ ครั้นนั้นขบวนช้างตั้ง ตั้งริ้วดูชรดื่น หมื่น
ขุนตำรวจสนม กรมนอกทั้งซ้ายขวา คณนา
ฝ่ายละหกนาย ท้ายถึงฉานดำเนอน เดอนนำ
พลกลองชนะ รีบเรียงระยะไคลคลา เสื้อเสนา
กุฎสวม กรวมกางเกงริ้วเกี้ยว ลายโอบ
เอี้ยวเอววง หมวกหนังทรงเศียรสรรพ นับ
สิบสองหกคู่ ถัดถึงหมู่เถมอลผอง ไพร่หลวง
กลองชนะผาย สพายเภรีศรีแดง ขวาแขวง
สี่สิบทัศ ขนัดฝ่ายซ้ายศรีเขียว นับดุจเดียว
ดั่งอ้าง สองตราบข้างรายเรียง ประโคมเสียง
พรรฦก กึกก้องศัพท์ครื้นเครง สวมกางเกง
กัญจุก บ๋ศตูสุกแดงศรี หมวกกลีบมีแฉกยล

แผนกสมุด กองวรรณคดี

กลลำดวนกลิบคลี่ ง่ากลองปี่คนละตน แต่งสกนธ์เสื้อ กางเกงเสื้อมัศหรู่ ทั้งคู่ใส่เสมอกัน ศรีแดงฉันฉาดเฉอด ตุ้มปี่เทรอดสักระหลาด ลำดับสรพราศไพร่หลวง ปวงแตรฝรั่งพรั่งผ้าย ซ้ายขวาข้างละสิบทัศ ถัดพลเทอดแตรงอน ขวาซ้ายสรหลอนเทียมเท่า เหล่าพลสังข์สองตน จรดลโดยต้นขนัด หมวกคลุมปั๋ศตูแดง กางเกงทแมงเสื้อทมัด แดงศรีจรัสปั๋ศตู ดูดูกันทั้งผอง สี่สิบสองผสมสรรพ ขุนหมื่นนับสารวัด ขนัดกลองชนะสี่นาย ขนัดแตรหมายเสมอกัน แปดตนสรรค์ใส่เครื่อง กลกล่าวเรื่องก่อนอ้าง ช้างตั้งน่าดับเดอน เมอลสีสารยะเหย่า เปล่าขบวนพลยาตร ผูกสักระหลาดแถบถกล ยลหลายอย่างต่างศรี มีเครื่องดาวถมปั๋ด กระวินคร่ำรัชฎาไมย ทิบเถือกไพรุรจิตร ผ้าปกปฤษฎางค์ดาย แผ่ลวดมาศสุกแสง

ข่ายทองแดงขึงทอง ผ้าปกตระพองอัตหลัด
พื้นแดงจรัลโอภาษ รัดพลุกมาศทองเหลือง
เรืองจำรูญหร่ามแพร้ว หัศดาภรณเลอศแล้ว
พิลาศล้ำเหลือถวิล แลนา ฯะ

๕ ◎ ไอยรินทร์ที่หนึ่งแกล้ว กลางรงค์
เสนอชื่ออินฎาพงษ์ เพรอศพ้น
ห้าศอกคืบสูงคง เศษสิบ นิ้วนา
ควรคู่พาหนต้น ต่อสู้ศึกสาร ฯ

◎ หมอไชยศักดิ์ขึ้นขี่ คอดำ รงฤา
ขุนหมื่นทวนทองประจำ ถึงช้าง
กรทายเทอดทวนคำ ควรพิศ นาพ่อ
ทนายคชเปนควาญง้าง ท่อนท้ายกรายขอ ฯ

◎ ที่สองคชาชาติผู้ สมญา ยศแช
ชนานชื่อบรรยงก์ไอยรา เลอศล้ำ
ห้าศอกสิบคืบปรา- กฎแง่ ตระหง่านเอย
อีกแปดองคุลีซ้ำ เศษด้วยโดยสูง ฯ

๏ หมอไชยสิทธิขึ้นนั่ง สอสาร
ทวนมาศหมื่นขุนธาร เทอดตั้ง
ท่ามกลางคชยุทธยาน ยลสง่า งามเฮย
ควาญคชทนายท้ายรั้ง ร่อนถ้าราขอ ฯ

๏ ที่สามนามช้างเรียก มารกระบิล
งามเงื่อนเทพยหัศดินทร์ เผด็จเสี้ยน
ห้าศอกคืบกายิน เศษหก นิ้วนา
อาจเข่นคชศึกเที้ยร สมิทธิแท้เทียมเสมอ ฯ

๏ หมอไชยฤทธิอยู่รั้ง คอคช
ขุนหมื่นมาศทวนยศ เทอดย้ เย
ทนายช้างเชือดขอจรด กายเกี่ยว ท้ายแฮ
ยอบาทยาตราผ้าย ต่อรั้วทิวขบวน ฯ

๒ ที่สี่ชื่อตั้ง ศิลป์นรายน์
ห้าศอกคืบสูงกาย ถงาดเงื้อม
นิ้วสี่เศษหมาย ประมาณรูป แลฤๅ
คีรีเมขล์มารอาศน์เอื้อม ออกอ้างเอาสมาน ฯ

๑ หมอไชยรงค์ขึ้น　　คอไอย- ราฤๅ
ขุนหมื่นมาศทวนได　　เทอดค้ำ
กลางสารถ่องเถือกไสว　　เวหาศ หนเฮย
ทนายคชกดขอจ้ำ　　จ่อท้ายกายกเรนทร์ ฯ

๑ หมอเลือกขี่คชตั้ง　　ถือขอ เกราะเอย
ขุนหมื่นทองทวนยอ　　หัดถ์ตั้ง
ห้าชั้นภู่พิศพอ　　ฉาดชาด ศรีนา
สนอบพอกเตชา(๑) ทั้ง　　ยกพื้นกางเกง ฯ

---

(๑) คำว่าเตชานี้ เห็นในจดหมายเหตุรับแขกเมืองอเมริกัน รัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ. ศ. ๒๓๗๖ ใช้ว่าเสื้อเปรชา พอกเปรชา ในเรื่องเดียวกัน อิกแห่งหนึ่ง ใช้ว่า พอกเตชา เสื้อเตชา เปนเครื่องแต่งคนถือทวนบนหลังช้าง ตรงกับในโคลงนี้

๏ คาดผ้ายักโอบอ้อม เอวทรง
สารละสองคนคง แปดถ้วน
ควาญคชครบสผอง กายก่อง
หมวกกลีบลำดวนล้วน พิลาศด้วยแดงศรี ฯ
๏ เสนากฎุสนอบพื้น แดงฉาย
ยกอย่างกางเกงลาย อาดม้อม
ขอข้างต่างจำทาย กรเทอด ถือแฮ
นับสิบสองตนพร้อม ขี่สนั่นสัคเซนทร์ ฯ
๏ ขุนหมื่นหมายพวกผู้ แสงสรร- พยุทธแฮ
ต่างนุ่งสองปักผัน ผาดเต้า
กำกับคชขี่ลั่น- ทนานับ แปดฤๅ
ช้างละสองนายเฝ้า คาดเกี้ยวทุกคน ฯ
๒ พลขบวนแห่พญาช้าง พระเทพกุญชรอ้าง
ตำรวจซ้ายในตำแนอน แห่นา ฯ
๏ เถมอลตำรวจขวาในเขื่อง พญาเสวตรกุญชร
เขื่อง พยุหตั้งตามขบวน ถัดนา ฯ

๏ มวญองครักยใหญ่ซ้าย พญามงคลนาคินทร์ผ้าย
รยะริ้วทิวสาม ขนัคนา ฯ

๏ งามขวาใหญ่ไต่เท้า พญามงคลหัศดินทร์เต้า
แห่แคล้วแนวพยูห์ สี่นา ฯ

๏ หมู่นอกซ้ายย้ายห้อม พระบรมฉัททันต์ล้อม
หลั่นห้าแห่แหน แน่นนา ฯ

๏ แสนส่านอกขวาคล้อย พระบรมคชลักษณ์ต้อย
แต่งเต้าลำเนาขนัด หกนา ฯ

๏ ถัดแสนยาสนมซ้าย พระบรมไอยราย้าย
พยุหเยื้องเยื้องขบวน เจ็ดนา ฯ

๏ มวญหมู่ขวาสนมแกล้ว พระบรมเอกทันต์แคล้ว
คลาศค้าวอัยฎา สถานนา ฯ

ร่าย ๏ คำรวจน่าแปดกรม ระบมกันแต่งแง่ แห่พญาช้างแปดขบวน ประมวญหมู่พลก่องกาย เมอลเหมือนหมายทุกหน้า ถือธวัซห้าซายเคอน คำเนอนนำริ้วทิวละคู่ อยู่อธิกยรรยง ทรงเสนา

กฎุสนอบ งอบหนังนุ่งกางเกง ริ้วเหมาะเหมง ทั้งมวญ เกี้ยวลายกระบวนบรรจง ถัดองครักษ์ ไพร่หลวง ปวงต้องแห่ขบวนละหมู่ ห้าคู่ถือธง มกร สิบตนจรยะไย่ ใส่เสนากุฎเสื้อ กางเกง อเคื้อแดงศรี หนังหมวกมีทุกนาย เกี้ยวกระบวน ลายเอวรัด จัดขุนหมื่นแปดตำรวจ สารวัตรตรวจ ทุกกอง ขบวนละสองเสมอมี อำอินทรีย์ฤๅต่าง อย่างสารวัตก่อนกาล ประมาณสิบหกคณนา อัษฎาตำรวจไพร่หลวง ปวงแห่พญามาตงค์ ถือ ข่ายวงแวดห้อม ล้อมช้างละแปดตนคน ล้วนแต่ง สกนธ์เยี่ยงยุทธ เสนากุฎเสื้อสวม กรวมกางเกง แต่งตก ตุ้มปี่ปกกระบานบน พื้นโสภณแดง พรรณ อ้อมเอวสรรพลายล้วน แปดขบวนถ้วน ครบที่ หกสิบสี่มวญหมาย หมื่นขุนนายทั้งผอง ทั่วแปดกองแปดกรม โอ่อาตมเรืองรุ่ง สองขัก นุ่งตามธรรมเนียม คาดเกี้ยวเตรียมตรวจพล

คนถือข่ายทุกหมู่ อยู่ขนัดหนึ่งนั้บ เดอนสำหรับตามขบวน ประมวญเป็นแปดคน พลถือโต๊ะเงอนทอง รองกล้วยอ้อยตฤณา หม้อธาราไหรญครบสี่คนหนึ่งคช กำหนดพลตระบองกลิ้ง ถึงสิบคู่คู่หลาย พลแส้หวายทัดเท่า เหล่าสี่ประทนเกลัดถือ คือพลถ้วนขบวนละสี่ แต่งตามที่ทั้งปวง ล้วนไพร่หลวงกรมคช กำหนดประมวญหมู่พล ช้างหนึ่งคนสี่สิบแปด แวดล้อมแห่แหล่หลาม แต่งตนงามตามขนาด กางเกงวิลาศริ้วลาย เกี้ยวเกี้ยวกายทมัดทแมง ใส่มงคลแดงสักระหลาด สรพราศพลอีกสาม หามกระบี่เผือกสองตน ทั้งสี่ประทนหนึ่งนั้บ กับเทอดถาดเหรญอ้อยหนึ่งคนหนึ่งกล้วย อีกสองด้วยเป็นห้า ผ้าเกี้ยวกางเกงมงคล แต่งตัวกลก่อนอ้าง เฉภาะแต่พังเผือกช้าง นอกนั้นวานร โหดนา ฯ

๏ เนื่องนิกรหมื่นขุน กรมกุญชรแจงจัด เป็นสารวัดขบวนละสอง หนึ่งถือตระบองกริ่งนาย หนึ่งแส้หวายเงือดเงื้อ เสื้อเสนากุฎลาย สวมใส่กายก่องกุ หมวกหนังฉลุลายมาศ พื้นชาดฉาดผ่องพุ่ง สองปั้กนุ่งคาดลาย สพายกระบี่ฝักหนัง ดังนั้นทั้งแปดขบวน ประมวญสิบหกนายผ้าย เดือนแหนเดือนแห่ย้าย ย่างเยื้องจรประจำ ขนัดนา

๏ พังนำขบวนแรกรู้ สมญา รวางฤา
คือเรียกเทพยลีลา ชื่อให้
สีศอกคืองาตรา นวขนาด สูงเอย
เคยผูกพระที่นั่งไท้ ธเรศเจ้าจอมถวัลย์ ฯ

๏ นายมหาคชรัตน์ขึ้น ขีคอ คชเอย
เหย่าหย่อนกรกุมขอ ขับผ้าย
ควาญสถิตย์ปฤษฎางค์ย่อ องกุศ แกว่งแฮ
เกี่ยวกดจรดท่อนท้าย เร่งต้อนเตือนจรัล ฯ

๏ ดับนั้นคชาชาติแก้ว　　กิรินี เสวตรเอย
พระเทพกุญชรลี-　　ลาศเยื้อง
สูงสี่ศอกคืบมี　　นิ้วนับ แปดนา
ฉับฉับขยับย่างเยื้อง　　บาทย้ายผายผัง ฯ

๏ ขบคชศิลป์หนึ่งผู้　　เฉลองสอ สารแฮ
รังรักษ์พนักงานหมอ　　ท่านใช้
นายกรินทร์คชประสิทธิขอ　　ท้ายเกี่ยว ท้ายเฮย
ท้ายสถิตย์กิจควาญให้　　ยาตรต้องตามขบวน ฯ

๏ ฉับถึงพังเชือกทั้ง　　โทสาร
สี่ศอกคืบเศษประมาณ　　สิบนิ้ว
ทัดเทียบเปรียบสูงสมาน　　เสมอคู่ เคียงนา
ทูลยาศยาตรในริ้ว　　ค่อยคล้อยคลอตาม ฯ

๏ เทพาลีลาศช้　　ชื่อพัง หนึ่งเอย
ทรงศักดิ์ขุนขี่หลัง　　ฝ่ายหน้า
ทนายคชนั่งเนายัง　　ท้ายประทับ ขอแฮ
เตือนไต่ไคลช้าช้า　　ห่อนร้อนเร็วรัล ฯ

๏ หนึ่งพังแต่งตั้งยศ　　สมญา ยศฤๅ
คือชื่อหงษ์ลีลา　　เลอศช้าง
ขุนทรงสิทธิเสนอนา　　มกรขี่ คอเฮย
ควาญคชกดขอช้าง　　ขับท้ายคลายคระไลฯ

๏ ฉับถึงพลายแทรกเต้า　　ตามสาร ขนัดนา
ห้าศอกคืบสูงประมาณ　　แง่เงื้อม
กำจรจักรพาฬขนาน　　ขนาดศักดิ สมเอย
อาจจักอุกจักเอื้อม　　จักอ้างชนคชินทร์ ฯ

๏ ผู้เถลองไอยเรศได้　　ถานา ศักดิแฮ
พญาเพทราชา　　เลื่องหล้า
ควาญสถิตย์ทิศท้ายรา　　ขอจรด ร่อฤๅ
ทนายนับร้อยเศษห้า　　สิบเต้าตามสาร ฯ

๏ ขบวนสองพังหนึ่งขึ้น　　กุญชร รวางนา
นามเรียกบุษยากร　　ท่านตั้ง
หลังเรียบรเบียบบทจร　　เหยาะย่าง เสมอเฮย
สูงสี่ศอกคืบทั้ง　　เศษนิ้วโทถึง ฯ

๏ นายสวัสดิคชฤทธิผู้ เปนหมอ
เหอรแห่งตำแหน่งสอ เหมาะหมั้น
ควาญขับจับขอยอ อยู่ท่อน ท้ายนา
ยั่งยั่งรั้งฤๅกระชั้น พยุหหน้านำขบวน ฯ

๏ ถั่น (๒) ถัดกระบัดเผือกผู้ เผยอยศ ยิ่งแฮ
พญาเสวตรกุญชรคช ชื่ออ้าง
ห้าศอกคืบกำหนด นวเศษ หกเฮย
มหานุภาพนายท้ายช้าง ขุนคชกรินทร์ ฯ

๏ นายเสพย์คเชนทรใช้ พนักงาน ควาญเอย
ขับย่างยอบทมาลย์ ยาตรเยื้อง
พังเชือกอีกสองสาร สูงหัด กันนา
ห้าศอกเดอนโดยเยื้อง ผ้ายค้าวปฤษฎางค์ ฯ

---

(๒) ตรงนี้บางฉบับเปน ถั่น บางฉบับเปน ถับ ของเดิมจะเปนอย่างไรไม่มีที่สอบ

๏ หมื่นศรีสิทธิบาศขึ้น   คอกิรี- นีนา
ควาญนั่งหลังหัตถี   ที่ท้าย
โกสุมภ์ชนีมี   นามหนึ่ง พังเอย
เหย่าเหย่าเต้าฝ้ายซ้าย   แห่งริ้วทิวแถว ฯ

๏ ฝ่ายขวาคชาเชือกผู้   เถลองสอ นั้นฤๅ
หมื่นราชสิทธิกรรม์ขอ   จ่อจ้อง
โกสีย์อับศรยอ   ยศชื่อ พังเอย
ควาญขับท้ายย้ายต้อง   ขนบตั้งตามสถาน ฯ

๏ ถัดนั้นพลายแทรกอ้าง   นามขนาน รวางฤๅ
คือคชไพพระกาล   เลอศล้ำ
ชาญศึกเชี่ยวศึกสาร   ชนชนะ สารนา
ห้าศอกหกนิ้วซ้ำ   เศยอ้างสูงสกนธ์ ฯ

๏ พญากำแพงผู้ชี้   คอคช นั้นฤๅ
ควาญเทอดขอท้ายจด   จิ่มข้าง
เถมอลไพร่ไต่ตามยศ   ร้อยหนึ่ง นาพ่อ
หายเครื่องอุปรโภคบ้าง   อีกทั้งสาตรา ฯ

◎ ขบวนสามนามคชหน้า นำจรัล พ่างฤๅ
เรียกชื่อบุษยาจันทร์ แต่งตั้ง
สูงสี่ศอกคืบบรร ยายเศษ นิ้วนา
นับสี่เท้าทั้ง เรียบด้วยเรวเดอน ฯ

◎ เบื้องนั้นบรรลุผู้ เผือกกรินทร์ หนึ่งฤๅ
คำกระหลับกระลายกายิน ค่อนได้
มงคลคชนาคินทร์ ขนานชื่อ เฉลอมนา
สามศอกคืบสูงไส้ เศษนิ้วอัษฎางค์ ฯ

◎ นายปรายไตรภพให้ เฉลองสาร สองฤๅ
มือหมัดขอคร่าธาร เทอดค้ำ
นายกเรนทร์พัดชาควาญ กรงำ ขอเอย
งามคชงามคนล้ำ เลอคเพี้ยงพิศวง ฯ

◎ พ่างเชือกทั้งคู่เต้า ตามถัด นั้นฤๅ
สูงสี่ศอกคืบทัด เท่าไซ้
กินรยักษ์หัศ คิหนึ่ง นามนา
หนึ่งกินริสวรรค์ได้ ชื่อตั้งในรวาง ฯ

๏ ขุนหมื่นกรมเชือกขึ้น คอสาร สองแฮ
นายหัดดีเถลองควาญ ขับผ้าย
ตามรเบียบพยุหยาตรการย์ เกณฑ์แห่ กฐินนา
ไย่ไย่ไคลบทย้าย ย่างเยื้องยรรยง ฯ

๏ คับคลพลายแทรกเต้า ไต่ถัด นั้นนา
นามวิเชียรจักรพรรดิ เลอศแล้ว
ห้าศอกคืบสูงวัด เศษนพ นิ้วเอย
พญาพระกฤษณขี่แคล้ว คลาศคล้อยทางสถล ฯ

๏ ควาญท้ายนายคชขึ้น ท้ายประจำ อยู่นา
ขอเกี่ยวเหนี่ยวค้ำกำ กดง้าง
ทนายไพร่ไต่ตามตำ- แหน่งนับ ร้อยแฮ
ถือเครื่องยศยลสล้าง หอกง้าวดาวทวน ฯ

๏ ขบวนสิ่มิซื่ออ้าง กิรินี นำนา
บุษยกเบญจามิ ซื่อรู้
สี่ศอกคืบเศษทวิ นิ้วขนาด สูงเอย
นายราชกิริยงผู้ ขี่ทั้งควาญคเชนทร์ ฯ

๏ ถั่นถัดสัตบุษย์แม้น　ศรีคชา นั้นฤๅ
สามศอกสูงทศา　เศษนิ้ว
มงคลหัศดินทร์พญา　คชหนึ่ง นามเฮย
ย้ายย่างหว่างขนัดรั้ว　รยะเบื้องขบวนสาร ฯ

๏ ฤทธิกุญชรหน้านั่ง　เนากับ สยนา
นายจิตรคชลักษณ์ขับ　ขี่ท้าย
พังเชือกซึ่งเดอนดับ　โดยปฤษ- ฎางค์ฤๅ
สูงสี่ศอกคืบลม้าย　เทียบทั้งโทประมาณ ฯ

๏ หนึ่งนามรวางแต่งตั้ง　กินรี ร่อนฤๅ
หนึ่งกินรรำมี　ชื่อพร้อง
กรมเชือกหมื่นขุนทวี　คชสถิตย์ ตอนา
ควาญขับท้ายย้ายจ้อง　จดเท้าเทาตาม ฯ

๏ ราชวังเมืองยศได้　ขี่พระ นาพ่อ
ขี่สุรงคเดชะ　ชื่อช้าง
พลายแทรกหว่างพยุหะ　แห่แห่ง นั้นแฮ
ห้าศอกสิบเอ็ดอ้าง　เศษนิ้วขนาดสูง ฯ

๏ คชควาญสถิตย์ที่ท้าย ทายขอ
ทนายนับครบร้อยพอ คักคิย้อม
สรรพาวุธยกยอ ยศเครื่อง ถือนา
ไต่ติกทิศหลังพร้อม พรั่งเต้าพรูตาม ฯ

๏ ขบวนห้าคชาชาติให้ นำลิ- ลาศแซ
เฉลอมอาศน์ทองกรีนี เรียกร้อง
สี่ศอกคือบอินทรีย์ สูงขนาด วัดนา
หลังเรียบรเบียบบาทจ้อง ย่างย้ายไม่เสทือน ฯ

๏ จำนงกิริรักษ์รั้ง สอสาร
ควาญคชคือคชบาล ฝากเผ้า
ขับขี่คลี่บทมาลย์ เมื่อมารค
ถับถับถี่ผ่เท้า ยาตรเยื้องบาทสเทิน ฯ

๏ ตระบัดรัตนาคผู้ เสนอนาม พระฤๅ
บรมฉัททันต์สรรพงาม เลอศแล้
ศรีหลากเล่ห์โลหตามพ์ ดวงเนตร เสวตรเอย
ทนต์เทียบทองถ่องแท้ พิลาศล้ำเหลืองพรรณ ฯ

๏ หกศอกสูงเศษซ้ำ สามอง คุลีแฮ
ยลแง่งามพิศวง สุดอ้าง
เสมอสารสมิทธิมง- คลอาศน์ อินทร์เอย
ควรคู่พาหนะช้าง ทีนั่งเจ้าจักรพาฬ ฯ
๏ ผู้หมอสอสถิตย์ไส้ สมญา ยศฤๅ
นายบวรไอยรา เรียกพร้อง
ผู้เถลองแหล่งท้ายคชา ซีซ้อ เขาเฮย
นายจักรคชสีห์ต้อง แต่งให้เป็นควาญ ฯ
๏ พังเชือกเลือกเท่าทั้ง โททัด กันนา
ห้าศอกสูงเสมอจัด คู่ได้
สกลเกสรนามหัด- ถนิ่ง นาพ่อ
บวรรัศมีหนึ่งให้ ซ้ออ้างรวางเถลอง ฯ
๏ หมื่นขุนกรมเชือกใช้ งานประจำ ตอนา
นายคชควาญจำนำ นั่งท้าย
ขี่ขับคับเคอนคำ- แหน่งขนัด หลังแฮ
เคียงคู่อยู่ขวาซ้าย ติดเต้าตามจร ฯ

๑ จึ่งพลายแทรกไต่ต้อย อุไภยพัง บาศเฮย
ขานชื่อชนะจำบัง บอกแจ้ง
สูงห้าศอกเศษยัง อีกหก นิ้วนา
อาจจักยอยุทธแย้ง เย่อยื้อทวารเวียง ฯ

๑ พระหนึ่งนามแต่งตั้ง คชภัก ดิเอย
คอขี่ควาญเตือนตัก เร่งต้อน
ทนายแปดสิบสรพรัก สรพรั่ง พร้อมนา
เตือนเบียดเสียดซรับซร้อน แซรกซร้องตามสาร ฯ

๑ ขบวนหกตกแต่งให้ ดำริ พังนา
ฉลองอาศน์แก้วหัศดิ ชื่ออ้าง
สูงสี่ศอกเศษมี สิบเอ็ด นิ้วเอย
นำหมู่พยุหยาตรช้าง แห่งฉ้อสถิตย์สถาน ฯ

๑ ผู้เถลองกุญชเรศรั้ง หนกัณ- ฐานา
นายภักดีกิริกรรม์บัญ- ญัติได้
ควาญท้ายขับท้ายจรัล รัถเยศ
ย้ายบาทยาตรเหย่าให้ เนื่องริวทิวเรียง ฯ

๏ งามบรมคชลักษณ์ล้ำ ภาวภพ
ตามพงศ์คำพยพ ถ่องแท้
สูงสี่ศอกคืบครบ เศษสืบ ห้อนเฮย
งามรูปงามลักษณ์แล้ เล่หช้างวัชรินทร์ ฯ

๏ ร้ำลองนามหนึ่งอ้าง เทพา จรฤๅ
เหอรแห่งคชกัณฐา ผาดผ้าย
นายแม่นคชสารมา เถลองแหล่ง ควาญเฮย
เดือนตักคเชนทรย้าย ยาตรเต้าเทาสถล ฯ

๏ งามช้างเชอญยาศทั้ง พังชไม
เดอนค่เคียงคู่ไคล เคลื่อนคล้อย
สูงสี่ศอกคืบไป ต่ำกว่า กันเฮย
เทียบทัดจัดห้อนห้อย เปรียบได้คู่เสมอ ฯ

๏ หนึ่งชมกลิ่นรื่นรู้ นามยืน
หนึ่งชื่นกลิ่นรวยคชินทร์ ชื่ออ้าง
กรมยาศหมื่นขุนกรินทร์ คอขี่
ควาญคชคชรักษ์ยั้ง อยู่ท้ายกายคำรี ฯ

๏ บัดดลถกลฤทธิ์อ้าง ออกนาม
พลายแทรกแทรกไต่ตาม ระยะนั้น
ห้าศอกคืบสูงงาม ถงาดแง่ สง่าเฮย
ดูดั่งแสร้งผจงปั้น รูปให้ยลสยอง ฯ

๏ ผู้ขี่หัตถินาคนั้น นามรัง- สฤษดิฤๅ
พระชื่อศรีภวัง เพรียกพร้อง
คชควาญอยู่งานหลัง เลอที่ เขานา
ทนายนับแปดสิบซ้อง ต่าเต้าตามคระไล ฯ

๏ สร้อยมาลีชื่อ คชาพัง หนึ่งเอย
ขบวนสัตว์จัดจ่ายบัง คับให้
สูงสี่ศอกขนาดยัง เศษหก นิ้วนา
ตกแต่งตำแหน่งได้ ออกหน้าขนาดนำ ฯ

๏ นายท้ายหนึ่งนั่งเบื้อง บนกัณ- ฐานา
เกณฑ์ขี่กรีนีจรัล เร่งเร้า
จำนงคชผจองบัญ- ญัติชื่อ เขาแฮ
ควาญขับขยับยาตรเท้า ที่ท้องสถลทาง ฯ

๏ ถัดถึงพระยากระล้วน ตลอดกา- ยินเฮย
นามพระบรมไอยรา เรียกแจ้ง
สี่ศอกคืบคณนา นิ้วสิบ สูงแฮ
เฉกเช่นปรายประแป้ง สบสิ้นสรรพางค์ ฯ

๏ นายอักษรเทพยข้น สอสาร
กรเกาะขอกรอธาร เงื้อดง้าง
นายขาลกิริอาศน์ควาญ เนานั่ง หลังเฮย
มือหมัดคัดขอข้าง ขับให้ด่วนเดอน ฯ

๏ พังขาศยาตรคู่แคล้ว เคียงกัน ตามนา
หนึ่งชื่อเหมอนันต์ หนึ่งตั้ง
นามจันทรรัศมิขัญ ญติยศ คชฤๅ
สูงสี่ศอกกับทั้ง หกนิ้วเสมอหมาย ฯ

๏ ขุนหมื่นหมู่เชือกรง บรรักษ์ คอเฮย
ควาญคชผู้พิทักษ์ ท่านใช้
สารสองถ่องศุภลักษณ์ แลเลอศ ลักษณ์ฤๅ
เทียมเทียบเปรียบกันได้ ห่อนเตยต่ำสูง ฯ

๏ จึ่งถึงพลายแทรกอ้าง สมญา ยศฤๅ
บุญยิ่งยิ่งโสภา พิศพ้น
ห้าศอกเศษคณนา นิ้วนับ สามแฮ
อางจักผูกเครื่องต้น แต่งตั้งคชาธาร ฯ

๏ หลวงคชสิทธิสถิตย์ค้าว คำริ สอฤๅ
ควาญภิบาลหัตถิ เห็จท้าย
ทนายนับหกสิบมิ ตามใต่ หลังเฮย
อาวุธอุปโภคสล้าย สรล้างถือสลอน ฯ

๏ ขบวนแปดพังหนึ่งหน้า นำจร
พร้อมเพรอศพรรณกุญชร ลักษณ์ล้วน
ศรีมาลาศนามกร รวางใหญ่ มินา
สี่ศอกหกนิ้วถ้วน บอกเบื้องสูงสกนธ์ ฯ

๏ จำนองคชเลอศได้ เถลองขน สอเอย
นายคชควาญเนาหน แห่งท้าย
ขับช้างย่างโดยสถล พยุหยาตร นั้นนา
นับขนัดอัษฎาฝ้าย ทั่วทิวกรินทร์ ฯ

๏ ขัดลุคชลักษณ์พื้น แดงพรรณ ผ่องนา
นามพระขรมเอกทันต์ ท่านให้
โทนทนต์ทักษิณวรรณ เสวตรเนตร นาพ่อ
สูงสี่ศอกขนาดได้ เศษนิ้วฤๅมี ฯ
๏ นายท้ายฝ่ายหน้านั่ง เคียรสาร
เสนอชื่อชำนัญคชการ แกว่นแกล้ว
ชำนาญคชผจงควาญ เสถียรที่ ท้ายแฮ
ถับถับขับคชแคล้ว คลาศคล้อยรัถยางค์ ฯ
๏ ขัดคู่พังขาศอ้าง นามกร
หนึ่งอุไทยเขจร ชื่อตั้ง
รขำในหนึ่งกุญชร รวางเปลี่ยน แปลงฤๅ
สี่ศอกคืบสูงทั้ง เศษนิ้วหนึ่งสมาน ฯ
๏ หมื่นขุนทมุลขาศให้ ประจำงาน
คอขี่กรนิขาน ทุกผู้
ควาญคชคชบริบาล แห่งคช นั้นฤๅ
เกณฑ์จ่ายท้ายสถิตย์รู้ ทั่วถ้วนพังผอง ฯ

๏ ดับนั้นพลายแทรกช้าง รวางทรง
เชือกชื่อคือมิ่งมง- กฎล้ำ
ห้าศอกขนาดสงคง นิ้วเศษ สามนา
ชนชนะอริราชห้ำ หักเสี้ยนศึกสาร ฯ
๏ ผู้ขี่มีชื่อตั้ง ตามยศ
ตำแหน่งคือหลวงคช ศักดิ์อ้าง
ควาญท้ายข่ายของรถ รยแทบ ท้ายแฮ
หกสิบทนายตามช้าง พรั่งพร้อมภายหลัง ฯ
๏ พานทองสองชั้นใส่ ไตรกฐิน ทานนา
ทุกทั่วตัวพระยาคชินทร์ แปดถ้วน
สรรพาภรณกรินทร์ รจเรข
ต่างต่างอย่างหลายล้วน สลับแก้วแกมศรี ฯ
๏ รำพรรณปีลันทนพร้อม ไพรบุลย์ เบญจ์เอย
พระเทพพระยาเสวตรกุญ- ชเรศอ้าง
มงคลหัศดินทร์อดุลย์ อิกฉัท ทันต์นา
หนึ่งกับนาคินทร์ช้าง เผือกผู้เฉลอมเวียง ฯ

๏ ผูกเครื่องแถบมาศทั้ง ดาวฉลัก กุดั่นนา
พิศภู่จงกลตระศัก ก่องแก้ว
กระวินคำคร่ำทับสรพรัก พรายเพรอศ
ตระพองพาดตาดพัตรแพรว้ พร่างพร้อยข่ายทอง ฯ

๏ พระเทพพังเผือกไส้ ใส่กรอง เชองนา
หางแห่งต้นสวมซรอง มาศห้อม
ข่ายมุขปักปกตระพอง พัตรยิ่ง อย่างแฮ
พิเศษกว่าสารสี่พร้อม เครื่องอ้างเอกเฉลิม ฯ

๏ รัดพลุกสุกมาศล้ำ ลำลาย
ประดับสรรพสี่คชพลาย เลอศหล้า
อลงกฎรจเรขหลาย แลพิลาศ หลากแฮ
เถือกถ่องรองเรืองฟ้า เพ่งเพียงพิศวง ฯ

๏ ตริคชคชลักษณ์ทั้ง ไอยรา
อิกเอกทันต์ขวา เอกไส้
อลงกรณ์หย่อนสรรพา- ภรณ์เครื่อง รองฤๅ
สามนับสำหรับให้ ประดับถ้วนสารสาม ฯ

๏ จงกลภู่ข่ายพร้อม　วไลยทนต์ ทองเอย
จำหลักฤๅ(๓) กอยประกล　กุแก้ว
ผูกคู่เครื่องพลูผล　พิจิตรโหมด หุ้มแฮ
กระวินคร่ำทองทึบแพร้ว　เพรอศพั้นพรายพรรณ ฯ

๏ ปกตระพองผ้าแย่งพื้น　อัตหลัด แดงฤๅ
ศรีสดรงเรขจรัส　อร่ามพร้อย
ทั้งสามคชาทัด　เทียมเทียบ เสมอเอย
อ่าเอี่ยมสอาดขนาดน้อย　เครื่องช้างอย่างโท ฯ

๏ คลังมหาสมบัติให้　เกณฑ์กัน
กำกับภาชนสุวรรณ　ใส่ผ้า
ขบวนหนึ่งหนึ่งนายขั้น　พนัก งานเอย
ตามใต่ใคลช้าช้า　อยู่ท้ายพระยาสาร ฯ

---

(๓) ฤๅ ตัวนี้จะอย่างไรไม่ทราบ เห็นฉบับเปนเช่นนั้น ไม่กล้าแก้

๏ ชาวคลังคุภรัตได้ กำกับ ไตรเอย
หนึ่งคชหนึ่งขันคันบ หนึ่งเผ้า
สรรพยุทธหมื่นขุนจับ แสซ่น งาแฮ
คุ้มเครื่องคชาภรณ์เต้า ติดต้อยสี่ตน ฯ
๏ สิริผู้กำกับถ้วน ขบวนละหก คนเฮย
สองปั๋กนุ่งเหน็บพก พ่วงห้อย
ทำเทียมที่แต่งตก ตามขนาด เคยนา
เกี้ยวคาดเติมเพิ่มน้อย หนึ่งให้อ่าโถง ฯ
๏ จางวางอีกปลัดเจ้า กรมสาร
ตัวสี่ตัวรองควาญ ทั่วผู้
ประดับสรรพอลงการ โอ่อาตม์
จำแนกแจกอรรถรู้ ร่ายเบื้องบทแสดง ฯ

ร่าย ๏ แถลงปั๋ลันทน์อลงการ์ แห่งพระยาพระหลวง ปวงนายท้ายทั้งผอง ตัวสี่รองเลวหลาย สองปั๋กลายนุ่งหมัด กลัดสนับเพลาเกี่ยวคาด ลายสำอาดอเคือ เสื้อครุยพอกศีร์

เสวตร สามกายเกยทั่วตน แต่งสกนธ์บมิแปลก
ควาญพลายแทรกแต่งตก กางเกงยกนุ่งสรพรัก
เกี้ยวผ้าบักโอ่อ่า ท้ายหัดถง่าขอข้าง ช้างพัง
เชือกควาญชน อ่าสกนธ์กลพร้อง พ้องพลาย
หมอมิมือ ถือขอเกราะคะคว้าง พวกพังช้าง
หมู่หมอ ขอไม้เท้าทายเทอด พิศเพราเพริศ
แพร้วแพร้ว ขุนคชควาญคชแกล้ว กลั้นกล้า
กลางณรงค์ ฯ

๏ อลงกรณ์พังนำ ประจำเครื่องหุ้มสักระหลาด
แดงดูฉาดเรืองรอง ผูกข่ายทองอังกฤษ ภู่หู
ติดจงกล กายซูโสภณมาศย้อม พร้อมผ้า
ปกปฤษฎางค์ หักทองขวางมลังเมลือง กระวิน
ทองเหลืองแลพิลาศ ช้างเชือกบาศแต่งจัด เครื่อง
หุ้มบัศตูฉาด ผูกข่ายมาศอังกฤษ ภู่กรรณ
ติดห้อนแต่ง ผ้าปกแห่งหนหลัง บังคลุมบาศ

มาศบั่ก หักสุพรรณเฉิดฉิน กังยกระวินกล
อ้าง ประดับทุกตัวทั่วช้าง พวกพ้นพังผอง ฯ

๏ ๒ เชื้อกบาศทองเถือกแพร้ว ใส่หลังพังบาศแคล้ว
คลาศเต้าตามกรินทร์ สิ่นา ฯ

๏ คชินทรเทพกุญชรไส้ พระยาเสวตรกุญชรใช้
เชือกแต้มทองตาม งามนา ฯ

๏ สามนาคินทรเผือกผู้ มงคลหัศดินทร์รู้
ถี่ถ้วนขบวนแสดง คุณนา ฯ

๏ แถลงสี่หัศดินทรไท้ บาศเลวฤๅห่อนได้
มาศแม้นสิ่คชา ก่อนนา ฯ

๏ ไอยราฉัททันต้อง คชลักยณเอกทันต์ช้าง
เชือกล้วนเลวตาม เต้านา ฯ

๏ ๓ สามพลายแทรกออกญา เพทราชากำแพงทั้ง
พระกฤษณบวรวังตั้ง ศักดิ์อ้างนามพญา สามนา

๏ คชาแทรกที่พระสาม นามราชวังเมืองรู้
อิกศรีภวังผู้ หนึ่งทั้งคชภัก ดินา ฯ

๏ ผูกกระเบนสักระหลาดถกล สัประทนแดงกางกั้ง
โดยตำแหน่งยศตั้ง หกช้างกลกัน แลนา ฯ

๏ อีกสองนั้นลดยศ คชสิทธิคชศักดิไชรั
กระเบนแลสัประทนไร้ สยสั้นสองสาร นั้นนา ฯ

๏ อลงการสารแทรกผูก เครื่องลูกพลูทั่วถ้วน
หุ้มสักระหลาดฉาดล้วน เล่ห์นั้นทั้งผอง คชนา ฯ

๏ ข่ายทองอังกฤษพราย กระวินคร่ำลายปรัก
แพรัว ทองรัดทันต์พรรณแล้ว หล่อล้วนทองเหลือง
เฉลานา ฯ

๏ เครื่องจงกลภู่โคตร โหดประกิจติดห้อย
สองหูภู่ยาบย้อย เยี่ยงนั้นฤๅนาน แลนา

๏ ทวยหาญดำรวจขวาซ้าย ในใหญ่ผ้ายสี่
ร่าย
กรม รดมกันแห่ขนัดเนื่อง ช้างผูกเครื่องคชาธาร
ประพาศโดงยานสิ่งละคู่ ครบสี่หมู่โยธิ ขบวน
หนึ่งมีหมื่นขุน มุลนายสี่ดำรวจ แผ่ลวดทอง
ธงถือ คือนำริ้วทิวละคู่ อยู่ขวาซ้ายผ้ายละคน

เครื่องแต่งตนอเคื้อ เสื้อเสนากุฎสวม กรวม
กางเกงริ้วราย ลายโอบอ้อมเอวรอบ งอบ
หนังบังเศียรใส่ ไพร่หลวงตำรวจสี่หมู่ สาม
คู่เดินโดยถัด ถือมกรธวัชยาตรา ใส่เสนากุฎ
สนอบ กอบกางเกงแดงกรวม สวมหมวกหนัง
บังเศียร ลายเวียดเวียนเอาหมัด สารวัดขบวนละ
หนึ่งนาย หมายหมื่นขุนสี่ตำรวจ ตรวจไตร
พลยาตรา เสื้อเสนากุฎลาย สวมใส่กาย
ทั้งผอง สองบักลายนุ่งคาด เกี้ยวอ่าอาตม์
เอวเวียน เศียรสวมเทริดหนังคาด รดน้ำมาศ
พรรณราย กระบี่สพายผักหนัง ทั้งสี่ขบวน
คุจอ้าง กรมช้างพลไพร่หลวง ปวงสำอาด
อ่ากาย นุ่งกางเกงลายริ้ววิลาศ เกี้ยวลาย
คาดใส่มงคล สักระหลาดถกลแดงฉัน เหมือน
กันทั้งสี่ขนัด จัดถือแส้ไม้หวาย ขบวนละหก
นายทั้งผอง อีกตระบองกลึงหกตน ทาย

สัปประทนเกล็ดเชอด ขบวนละโทเทอดคัคณานต์
สริประมาณสิบสี่นาย อิกทายถาดเงินงาม กล้วย
อ้อยสามทั้งตฤณ หม้อธารินไหรญ อัษฐา
รัศชนมากมวญ นับหนึ่งขบวนคชห้อม สี่หมู่ดู
สรพรั่งพร้อม แห่หน้าหลังตาม เต้านา ฯ

๏ พังนามกรไล่แก้ว กิรินี นำนา
สูงสี่ศอกอินทรีย์ วัดได้
เศยสิบเอ็ดองคุลี แลพิลาศ ลักษณ์เชย
ท้ายคชตัวเลวให้ ชี่ทั้งเถมอลควาญ ฯ

๏ ถัดถึงคเชนทรแต่งตั้ง เครื่องคชา ธารแซ
ที่หนึ่งพึ่งพอตา เลอศล้ำ
เจ้าพระยาชื่อไชยา- นุภาพ นาพ่อ
หกศอกสูงตระหง่านง้ำ แง่เงื้อมสง่าขาม ฯ

๏ คชาธารที่เอกตั้ง ผจงจัด แต่งนา
ปักพระเสวตรฉัตร เจ็ดชั้น
อัษฎาวุธทรงกษัตร แปดเล่ม แลเฮย
ทอดที่ผูกหมัดหมั้น กับแก้วบันได ฯ

๏ นายนุภาพเรืองภพผู้ เถลองคช คอนา
หมื่นภักดีศวรยศ ชื่ออ้าง
ฝ่ายซ้ายศักดิปรากฎ ตำรวจ ในนา
สถิตย์ที่ท่ามกลางช้าง ท่อนท้ายควาญประจำ ฯ

๏ เสนอนามควาญคชนั้น โบราณ ขนานฤๅ
เรียกชื่อนายคชาชาญ ภพรู้
ตำแหน่งยวรวังสถาน ทำเนียบ มีนา
คือที่ทนายท้ายผู้ พิทักษ์ท้ายสารทรง

๏ พังนำถัดนั้นทราย ถานา รวางฤๅ
สมเณศแวมยุรา พร่าพร้อง
สีคอกเคยอัษฎา นวขนาด สูงเอย
ท้ายคชตัวเลวต้อง ขี่ทั้งคนควาญ ฯ

๏ จึ่งเจ้าพระยาช้างชื่อ　　ปรายไตร จักรเอย
หกศอกสูงศักดิ์ไกร　　เกริกหล้า
คชาธารที่โทไสว　　เสวตรฉัตร กั้งแฮ
ชั้นลดกำหนดห้า　　แต่งตั้งหลังกรินทร์ ฯ

๏ บันไดรัตนทองถ้วน　　อัญฎา วุธเอย
บนเครื่องครบพรรณา　　เล่ห์แล้ว
ขไตรจักรสมญา　　ทนายคช ท้ายฤๅ
คอขี่ขับแคล่วแคล้ว　　คลาคล่อยแถวสถล ฯ

๏ หมื่นสิทธิโสมผ่ายซ้าย　　ในตำ- รวจฤๅ
กลางสถิตย์คชาธารประจำ　　เครื่องตั้ง
นพกุญชรจำนำ　　เนานั่ง ท้ายเฮย
ผู้พนักงานควาญรั้ง　　เกี่ยวข้างกดขอ ฯ

๏ ตนหมอขอเกราะจ้อง　　จดกระบาน สารเอย
กลางคชเทอดแพนกูงาน　　ง่าคว้าง
ขอท้ายทมัดมือควาญ　　บริรักษ์ ท้ายฤๅ
ทั้งคู่คชาธเรศอ้าง　　ดั่งนั้นดุจเดียว ฯ

๏ พานสุพรรณสองชั้นใส่ ไตรพาน กฐินเอย
บนเครื่องคชาธารยาน เลอศลั้น
รวางใหญ่ยิ่งสองสาร ประดับสรรพ เสมอนา
ตำแหน่งพระที่นั่งต้น แต่งตั้งแต่ปาง ฯ
๏ พังนำลำดับนั้น ยรรยง ยิ่งฤๅ
นามเรียกชมชายดง ย่างย้าย
สี่ศอกหกนิ้วคง ขนาดนับ สูงนา
เลวเหล่าคชนายท้าย ขี่ด้วยควาญคเชนทร์ ฯ
๏ ถัดถึงพลายหนึ่งผู้ เผ่าสาร สกุลเอย
สูงหกศอกมีประมาณ วัดไว้
มงคลจักรพาฬขนาน นามศักดิ สมฤๅ
นายพิทักษ์ไอยเรศได้ เห็จขึ้นคอประจำ ฯ
๏ ประพาศโถงพระที่นั่งไท้ ธรณี ศวรนา
สถิตย์ท่ามกลางหัตถี ผูกหมั้น
หมื่นขุนศุภรัตมี เนานั่ง อาศน์เอย
ประคองภาชน์มาศสองชั้น ใส่ผ้ากฐินทาน ฯ

๏ ควาญท้ายนายช้างนั่ง　　หลังหน ท้ายเอย
ขับคชขบทจรดล　　ด่วนผ้าย
ลำดับมารคสถล　　แถวขนัด แห่เอย
ห่อนคลาศพยุหยาตรย้าย　　ยาตรเยื้องโดยขบวน ฯ

๏ บัดพังหงษ์เล่นน้ำ　　นามนำ ถัดนา
สีดอกสีนวลกำ-　　หนดรู้
สูงขนาดพิลาศลักษณ์ลำ-　　เภาภาคย์ พิศเอย
เลวพวกทนายท้ายผู้　　ขี่พร้อมพลควาญ ฯ

๏ ถัดพลายหมายชื่ออ้าง　　บัญญัติ ยศฤๅ
คือพิมานจักรพรรดิ　　ท่านตั้ง
สูงหกศอกโดยวัด　　ไป่หย่อน ยิ่งแฮ
นายวิเศษไอยรารั้ง　　อยู่ด้าวสอสาร ฯ

๏ ประพาศโถงที่ไว้　　กลางกาย คชเอย
ศุภรัตสถิตย์หนึ่งนาย　　นั่งเฝ้า
พานอุไรใส่ไตรหมาย　　เกณฑ์มอบ เขานา
ควาญขี่ขยับย่างเท้า　　โยกย้ายขย่อนยล ฯ

๏ สี่พลายผูกเครื่องหุ้ม สักระหลาด แดงเอย
กระวินคร่ำรชฎาสอาด เอี่ยมพร้อม
ของกลภู่หมาศ ผจงยิด อร่ามฤๅ
ผูกข่ายทองแดงย้อม มาศสิ้นทั้งมวญ ฯ
๏ ปกตระพองอัดหลัดพื้น แดงออก รายเอย
รัดพลูกทองเหลืองปลอก ใส่ล้วน
หัสดีสี่สารบอก กระบวนแต่ง ฉนี้นา
เครื่องครบขนบสีถ้วน ที่แท้ทุกอัน ฯ
๏ พังนำทั้งสี่รู้ อลงการ นั้นฤๅ
หุ้มยี่ศฤศรีปาน กล่าวแล้ว
ของกลภู่กรรณสมาน เสมือนก่อน แถลงนา
ข่ายขจิตรอังกฤษแพร้ว เพรอศพร้อยแปลกแปลง ฯ
๏ ปกหลังสักระหลาดล้วน แดงพรรณ เพรอศฤๅ
ลอยดอกแผ่ลวดสุวรรณ ทั่วแท้
กิ่งยกระวินสรรค์ เสาวภาคย์ พิศนา
งามสรรพประดับเลิศแล้ สิ้นสรรพางค์ ฯ

๏ มวญหมวดควาญส่ำสั้น ทรงธง- กุศเอย
แสดงดุจพรรณาหลัง เล่ห์อ้าง
กลางช้างซึ่งสถิตย์ยัง ยานยิ่ง ยศนา
คชาธเรศทั้งคู่ข้าง ฉัตรกั้งไกวแพน ฯ
๏ หกตนสกนธ์แต่งไส้ เสมอกัน
พอกใส่สนอบครุยวรรณ เสวตรล้วน
สองปั๋กเลอศลายพรรณ ผจงนุ่ง นาพ่อ
เพลาะสนับเพลาทั่วถ้วน คาดเกี้ยวโอบเอว ฯ
๏ ผู้เถลองโทที่นั่งช้าง ชื่อประพาศ โถงฤๅ
หมอและกลางอ่าอาตม์ ดั่งนั้น
ผู้ควาญแต่งตนประหลาด เล่ห์อื่น โอ่เอย
นุ่งยกกางเกงหมั้น คาดผ้าปั๋กแปลง ฯ
๏ คนขี่พังคชเต้า นำพลอย สฤๅ
ควาญและหมอขอทาย เฉกกี้
เถมอลควาญอ่ากลกาย ควาญประพาศ โถงนา
หมอแต่งแสดงเช่นนี้ พวกผู้พลายหมอ ฯ

๏ สี่ขบวนขบวนหนึ่งเฝ้า   มีขุน หมื่นนา
ตำรวจในหนึ่งมูล   ไท่เท้า
กำกับเครื่องที่นั่งกุญ-   ชรอาศน์ สี่เอย
ศุภรัตนหนึ่งเฝ้า   แห่งผ้าไตรตาม ฯ

๏ คลังมหาสมบัติผ้าย   ประจำพาน อุไรฤๅ
ขบวนหนึ่งหนึ่งบริบาล   จ่ายไว้
แสงสรรพยุทธชาวงาน   พิทักษ์พระ แสงนา
เฉภาะเครื่องคชาธารให้   ติดเต้าขบวนละสอง ฯ

๏ สริหมดโสฬศผู้   สำหรับ รักษ์เอย
คลังสี่ศุภรัตนับ   สี่ถ้วน
แสงสรรพยุทธสี่กับ   ตำรวจ สี่นา
สองปีกตามเคยล้วน   นุ่งเกี้ยวพันกาย ฯ

๏ นายจันปยาทิตย์ทั้ง   พุทธา- ทิตย์เฮย
ตำรวจในซ้ายขวา   คู่ได้
จัดแจงแต่งเครื่องคชา   ธารประพาศ โถงแฮ
ทั้งสี่พระที่นั่งไท้   ฝากเฝ้าพนักงาน ฯ

ร่าย ๑ ถัดถึงสารสีพลาย ตั้งหลังฝ่ายเยื้องยาตร
ยลพิลาศโอฬาร ประกอบอลงการตามแบบ
แถบสักกระหลาดต่างสี มีเครื่องดาวถมปัด
กระวินคร่ำสัชฌุทึบทา ตามพชาลาไล้ทอง ผ้าปก
ตระพองอัตหลัด พื้นแดงจรัสดอกดาษ จงกล
กายชูมาศย้อม ภู่หูพร้อมสำอาง ปกปฤษฎางค์
พัตรเพรอศ แผ่ลวดเลอศอุไรเรือง วไลยทอง
เหลืองสวมพลุก สุกศรีสุพรรณพรายแพร้ว พิศ
โอภายผ่องแผ้ว พ่างแท้ทองถกล แลนา ฯ

๔
๑ พารณที่เอกขึ้น รวางขนาน
เสนอซ่อมหาไชยชาญ ศึกล้ำ
ห้าศอกคืบเศษประมาณ นิ้วนับ สามนา
โดยขนาดสูงตระหง่านง้ำ แง่เงื้อมเงางวง ฯ

๏ หมอยอดศรีขี่หน้า เนาสอ สารแฮ
ขุนหมื่นทวนทองยอ กิ่งช้าง
ทนายคชกดชอรอ รั้งท่อน ท้ายเฮย
เตือนไต่ไกลคว้างคว้าง เนื่องริ้วทิวเรียง ฯ

๏ ที่สองเรียกร้องชื่อ มาตงค์
ไฟพระกาฬราญรงค์ รวดร้า
ห้าศอกคืบสืบอง คุลีเคย สามเอย
สูงส่งคงศึกกล้า กลั่นแกล้วกลางสมร ฯ

๏ หมอยอดศักดิ์ขึ้นขี่ คอสาร
ขุนหมื่นทวนทองธาร เทอดตั้ง
กลางคชคชบาลควาญ ประจำนั่ง ท้ายนา
ขับยาตรบาทห่อนยั้ง หยุดให้ห่างขบวน ฯ

๏ ที่ตรีมีชื่อตั้ง กุญชร คั่งฤๅ
ปรากฏแก้วอุดร เดชล้ำ
ชาญชนชนะดัษกร ประกาศเกียรติ เกรอกแฮ
ห้าศอกคืบขนาดซ้ำ เศษนิ้วสองสูง ฯ

๏ ยอดรักศักดิ์ออกอ้าง นามหมอ
เฉลองคชกดขอคอ ขี่คล้อย
ทวนมาศหมื่นขุนยอ อยู่ท่าม กลางเชย
ควาญขับขยับยาทต้อย ไต่เต้าเหย่ายล ฯ

๏ ทั่งสสมเญศรู้ ศรนา- รายน์ฤๅ
เก่งการชาติชนะงา ตระหง่านเงื้อม
ห้าศอกบอกกายา สูงเศษ คืบเอย
อีกเอกองคุลีเอื้อม อาจต้านต่ออรินทร์ ฯ

๏ ยอดรามนามนั่งเบื้อง บนกัณ- ฐาเอย
หมอขี่มียศบัญ ญัติอ้าง
กลางสารหมื่นขุนคัน ทวนกนก ท้ายนา
ควาญจรดขอรอข้าง ขับต้อนเดินคระไล ฯ

๏ สิบสองผองพวกผู้ เฉลองสาร สี่ฤๅ
แต่งสรรพประดับอลงการ ทั่วทั้ง
กำกับเครื่องพนักงาน สรรพยุทธ คลังแฮ
เฉกก่อนกุญชรดั้ง ดั่งนั้นบรรยาย ฯ

๏ พันภาณุราชตั้ง หัวพัน
กรมมหาดไทยจัดสรร ขนาดช้าง
ตำแหน่งแห่งฉบับบัญ- ญัติเยี่ยง ยินพ่อ
โดยขนบภพโพ้นอ้าง รีตรู้บุราณ ฯ

ร่าย ๏ ดับทวยหาญเดินเท้า เต้าขบวนหลังตก แต่ง แบ่งกิ่งน่าคลาคล่ำ สีสับถ้วนทุกขนัด ขัณฑ์รัตเรียบเรียงราย นายหมวดหมู่มีมือ ถือธวัชมกร จรคั่นริ้วทิวละคู่ อยู่น่านำพลผอง ทุกทั่วกองกลกัน ขั้นขุนหมื่นสารวัด ขนัดละสี่ตนคณนา แต่งกายาทั้งมวญ ดุจขบวนน่านั้น สองขนัดขั้นรันแทะเทียบแสะสองพ่ากชไม พฤศภ อุภัยรถา เอการถกายร สรรพอลงกรณ์กอปครบ คำรบเจ็ดเกวียนไกว ไพบูลย์ดุจขนัดหน้า ทกล้าตำรวจกรม สนมนอกทั้งสี่หมู่ หมื่นขุนอยู่เปนมูล แต่งเปนขุนขี่รถ ล้วนอลงกฎพร้อมพรั่ง สารถี่นั่งน่าประจำ ตำแหน่งอ้างปางก่ สืบพนักงาน

ปางก่อน ห้อนแผกเพี้ยนเปลี่ยนแปลง แสดง
เครื่องแต่งคำกล คนแลรถรจเรข เฉกเช่นขบวน
เบื้องหน้า งามล้ำงามเลอศหล้า แหล่งเพี้ยง
พิศวง ฯ

๏ รถณรงค์เจ็ดเล่มล้วน ขบวนหน หลังเฮย
งานจัดจ่ายมีตน หนึ่งไส้
ในขวาฝ่ายน่าพหล แหนราช แลฤๅ
ตำแหน่งแต่งตกได้ พิทักษ์ทั้งตรวจแรา ฯ

๏ พาทย์ประลองสองรั้วรหว่าง สำรับ หนึ่งเฮย
คนประโคมแห่นับ ครบห้า
หามสี่ที่สำหรับ เรียงเรียบ จรัลฤๅ
ตีเข้าเทาช้าช้า เช่นนั้นทุกขบวน ฯ

๏ โทไทยชไมพม่าด้วย สี่สำ- รับฤๅ
เทลงอิกอุภัยจำนำ หนึ่งเงี้ยว
ครบเจ็ดเสร็จโดยกำ- หนดกะ เกณฑ์นา
มือไขว่ไหล่อกเอียว ไต่เต้าตีประเลง ฯ

๏ พันวิจรจักรผู้ หัวพัน
กรมมหาดไทยนอกสรรค์ จัดถ้วน
สำรับนับเจ็ดพัน เปนพนักงานนา
หลายชาติพาทย์หลากล้วน แห่เบื้องขบวนหลัง ฯ

ร่าย ๏ พรั่งพร้อมพิริยบ่ายบาท ถือสรรพสาตราตรู คือธิกพรรลาย หมายบัณรัศขนัตจร โทจวัชมกรขั้น ดั่งนั้นล้วนนายหมวด หมื่นขุนตรวจแจงจัด เปนสารวัดขบวนละสี่ ตามที่ทุกหมู่กรม รดมพร้อมพลไพร่หลวง ปวงอาวุธถือสรรพ นับแถวละยี่สิบคน แต่งตนกลขบวนหน้า ขนัดสี่สิบทกล้า กลั่นแกล้วการรณ ฯ

๔ ๏ พลจามงามเพรอศพ้น ไพรู รูปฤๅ
ตนแต่งต่างมลายู เพศพร้อม
โตมรทมัดมือชู ชไมเล่ม แลเฮย
ยั่นเหน่งโอบเอวอ้อม เหน็บทั้งกฤชประจำ ฯ

๏ อาสาบี้ปั่นเพียง ผจงตน แต่งนา
แปรเพศอย่างจีนยล เยี่ยงงั่ว
เถลองหัตถ์คระวัดขวานประกล ปลายหวาก ประกิจเฮย
เถอนรยะจังหวะรัว รเบียบเบื้องบางขบวน ฯ

๏ กรมท่าแขกเทศล้วน แลโส- ภณเฮย
กุมกระบี่เสโลห์ ง่าเงื้อ
พันธพัตรโพกเศียรโต ตามเพศ เขาเฮย
สวมใส่กางเกงเสื้อ จีบห้อมกรอมกรุย ฯ

๏ เกณฑ์หัดอย่างฝรั่งแสร้ง แต่งตน
ต่างฝรั่งรูปยล ย่านล้ำ
สามารถอาจศึกผจญ เจนจัด เจียวพ่อ
ชูสีนาศขนาดสั้นซ้ำ สรัพด้วยดินเสนง ฯ

๏ เขนทองเขนเทอดทั้ง ทายแวง ว่องเฮย
ครบเครื่องดินแดงศรี สุกจ้า
อาสาใหญ่ยลแสยง ยอดาบ ซเลยแฮ
เครื่องแต่งแดงเถือกหล้า พิฦกล้ำแลขาม ฯ

๏ รามัญมาคดั่งกับ ดาวกร ไกวเฮย
แลเลื่อมเหลืองอาภรณ์ ผาดผ้าย
ตรีศูลหัตถ์ประจำจร ขนัดหนึ่ง นาพ่อ
แดงประดับสรรพขวาซ้าย เหล่าล้วนอาสา ฯ
๏ เครื่องม่วงปวงพวกพื้น ดาบสอง กรเฮย
เตลงเหล่านครอินทร์กอง หนึ่งไส้
เรือกรรกวัดคทาทอง เทียบแทตย์ แลฤๅ
แต่งเครื่องแดงคุจไล้ เลือดย้อมยลสยอน ฯ
๏ ล้อมวังดาบโล่ห์ล้วน จำทาย เทอดแฮ
เครื่องแต่งแสดงศรีหมาย ฟากฟ้า
ทหารในง่าง้าวกราย กระลึงเล่น ประลองเฮย
ครบเครื่องแดงดูจ้ำ จรัสเพียงแสงพื้น ฯ
๏ ทำลูธนูเทอดถ้ำ ธำรง
ครบเครื่องเขียวบรรยง เพรองคพร้อม
ทวนมาศทมัดทวนทรง เปลื้อยปลาย ปลายแฮ
ประดับเครื่องแดงดูจย้อม ครั่งล้วนควรขาม ฯ

๏ เกณฑ์หัดแสงสินาดพื้น ขึ้นคาบ หินเชย
ประจำหัดถ์ป่านปางปราย ศึกสู้
เครื่องคำดุจชรอาย หมึกทมื่น เมิลแช
เดือนดันจำบรัวรู้ เสร็จสิ้นสุดขบวน ฯ

๏ เสนากุฎสนอบถ้วน ทุกขนัด แห่แช
พื้นต่างละอย่างศิรจัด แจกให้
นาเนกดิเรกเรื่องจรัส เจรอญเนตร นาพ่อ
สิบเอ็ดสยามพยุหได้ ดั่งอ้างอ่าสกนธ์ ฯ

๏ พลรบครบสิบห้า อย่างยุทธ
เดือนยาทตระแบงอาวุธ ทุกผู้
ขบวนปลายฝ่ายหลังสุด สี่ขนัด นาพ่อ
พันศุขสกลรายจู่รู้ ซื่อซื้พนักงาน ฯ

๏ มหาดไทยกรมนอกได้ แจงจัด
กรมท่าทั้งเกณฑ์หัด สินาศให้
เรือกรรซึ่งขึ้นสัศ- คิพวก หนึ่งพ่อ
ล้อมราชนิเวศน์วังให้ ทั่วถ้วนสี่กรม ฯ

๏ กระลาโหมกรมนอกผู้ หัวพัน
นามศักดิเทพศักดิสรรค์ แห่ห้อม
เอการัศขนัดยั่น เปนพนัก- งานแฮ
สิบส่วนขบวนหลังพร้อม แต่เบื้องบูรพ์แสดง ฯ
๏ เดโชท้ายน้ำนับ หนึ่งขนัด
ทำลุกัยเกณฑ์หัด ฝรั่งทั้ง
ทวนมาศมาศเขนขัด จามชาติ ชนพ่อ
มอญคู่ดาบมอญดั้ง ยี่ปุ่นด้วยทวยหาญ ฯ
๏ อาสาขวาซ้ายอีก ทหารใน หนึ่งเอย
สิบเอ็ดเสร็จพลไกร กลั่นกล้า
หกหมู่พยุหแท้ไทย ผจงตก แต่งแฮ
ต่างเพศพิเศษครบหน้า แห่ร์พลผอง ฯ

๏ จบเสร็จเขบ็จบอกเบื้อง ขบวนพระ กฐินเอย
แห่ยกยกพยุหะ ยาตรเก้า
เรียงเรียบระเบียบรอบกะ เกณฑ์ขนาด นี้พ่อ
เผยอพระยศผ่านเผ้า พิภพพื้นแผ่นสยาม ฯ

สิ้นขบวนพยุหยาตราแห่พระกฐินบกเท่านี้ ฯ

ร่าย ๑ จักแถลงความพยุหยาตร ราชคำเนอน
นฤบดินทร์ ทรงถวายกฐินทางสถล เทียบผอง
พลทั้งมวญ มีแสะสวนทางฝ่าย ซ้ายขวาคู่นำนำ
สคำนามแมนมณีรัตน์ ขี่อัศดรภาวขจาย พรรณ
พ้นกายสอสรรพ์ นายกัณฐ์ศัวราช เถลองหลัง
อาศน์อาชา สมญาประกายพฤกษ์เพรอศ ขาว
ล้วนเลอศตรูตา คลาฝ่ายเฉวียงเคียงคลี่ คนขี่
แต่งแจงจัด เสื้ออัดหลัดลายทอง สองบักยก
นุ่งคาด เจียรบาดเพลาะสนับเพลา โพกขลิบ
เพราพรรณราย สพายดาวผักปรักผจง อัศสา
ลงกฎประดับ สรัพวิภูษนสรรพางค์ หักทอง
ขวางโสภิต แผงข้างบิดทึบทอง ท้ายผูกซอง
หอกซัด ถัดถึงทวารบุรพา ขวาพญาเทพอรชุน
พญาราชนิกุลซ้าย ฝ่ายคู่เคียงสรพรัก นุ่งสอง
บักลายอเคอ ขาวครุยเสื้อสวมอาตม์ สำรดมาศ
กรองบัก สพายดาบผักอุไรเรือง แลมลังมเลือง

ทิบเถือก เดือนปลายเชือกรั้วนำ ลำดับแปด
ตำรวจหลาย ถือมีดหวายเลวล้วน พันทนายถ้วน
แปดกรม รดมแหนแห่แลสลอน โตมรทมีดมือ
สล้าง ซ้ายขวาข้างเคียงคู่ อยู่อธิกทั้งผอง สอง
ปีกนุ่งเหน็บพก ตกแต่งตามธรรมเนียม ทำเนียบ
เคียมคัลราช รัตคดคาดเกี้ยวพันธ์ สรรค์องครักษ์
แปดกอง ผองหมื่นขุนมุลนาย ปลายเชือกถึง
นายเวร เกณฑ์ร้อยหกสิบตน ไต่สถลหลามแหล่
รั้วนอกแห่สองแถว แนวกลางว่างสองขนัด จัด
มหาดเล็กสี่เวร เกณฑ์เหล่าเลวเลือกสรรค์ เท่า
กันก่อนคณนา แต่งกายาทั้งหลาย สองปีกลาย
นุ่งถ้วน ล้วนรัตคดเกี้ยวคาด สำอางอาตม์ทุก
นาย สพายกระบี่ฝักหนัง ทั้งตำรวจหมู่มหาด
ประดับขนาดดุจกัน จรัลหลั่นละสี่เท่า แห่สมเด็จ
ปิ่นเกล้า ดิลกหล้าอยุทธยา ภพฤๅ ฯ

๓ ๏ บรรดาเจ้ากรมตำรวจ   ประกวดแต่งกายเอื้อ
นุ่งสองปักลายเสื้อ   เสวตรล้วนครุยกรอง ฯ

๏ สำรดทองเถือกพราย   สพายกระบี่ฝักบั้ง
อุไรรจิตรประกิจทั้ง   เล่มล้วนควรชม ฯ

๏ ปลัดกรมแต่งแบ่งลด   สำรดกรองขาวล้วน
กระบี่ฝักปรักยั้งถ้วน   กว่านั้นรจิตรขนาด เดียรนา ฯ

๏ หัวหมื่นมหาดรจเรข   เฉกเจ้ากรมตำรวจไส้
ฝักแวงแปลงมาศไล้   ทิบแท้แลพราย เพรอศนา ฯ

๏ นายเวรหมู่มหาด   ตาบฝักตาบปรักแพร้ว
ทิบทั้งผองผ่องแผ้ว   สบสิ้นโสภา ภาคย์นา ฯ

๏ จ่าฝักตาบแดงฉาด   กำมหยี่ชาดศรีห้อม
หุ้มแพรขัดตาวพร้อม   ห่อหุ้มแพรศรี ต่างนา ฯ

๏ อ่าอินทรีย์มหาดพราย   สองปักลายนุ่งเสื้อ
ครุยขาวสำรดกรองเกื้อ   คาดอ้อมเอวพันธ์ สิ้นนา ฯ

ร่าย ๏ บรรดาเจ้ากรมปลัดกอง   ผองทหารใน
พลพัน   เลือกหอกสรรพ์องครักษ์   คู่ชักทั่วทุก

พรรค์ แต่งกลกันฤๅต่าง อย่างเจ้ากรมปลัดกรม
รถมอัษฎาตำรวจ ประกวดอาภรณ์เสื้อผ้า แห่
สรพรั่งหลังหน้า ขนัดริ้วเรียงราย ฯ

๏ หมายหลั่นละสี่ชื่อ ถานา เสนอฤๅ
ยงภักดิด้านขวา ไต่เต้า
นายจัดภักดิคลา พยุหผ่าย ซ้ายเฮย
สองหมู่สนมกรมเข้า คู่ผ้ายนายเวร ฯ

๏ กลางเลวมหาดเล็กล้วน เดอนเคียง คู่นา
หลั่นละสองรายเรียง เรียบร้อย
ริ้วนอกผ่ายสีตำเฉวียง ตำรวจ แห่เฮย
หลายหลั่นบรรยายถ้อย เล่ห์หนี้พึงยล ฯ

๏ พรรณาตำรวจชี้ นามแถลง
มหาดเล็กเลวฤๅแสดง ชื่อพร้อง
จำแนกแจกขวาแขวง ซ้ายขนัด นอกนา
เว้นรหว่างกลางแถวถ้อง ทั่วทิวใน ฯ

๏ นายจงคงสถิตย์ซ้าย เวรสนม ซ้ายนา
ขวาชื่อนายยิ่งผสม คู่ผ้าย
นายรงค์นอกซ้ายกรม นายฤทธิ์ ขวาฤๅ
เดอนคู่อยู่ขวาซ้าย ต่อเต้าตามสถาน ฯ
๏ ถัดถึงนายอาจผู้ กรมเฉวียง นอกนา
สดำนอกนายองค์เคียง ควบอ้าง
ขุนศรีวิไชยเรียง ถัดใหญ่ ซ้ายฤๅ
ขุนรุทธสำแดงข้าง หนึ่งไส้ใหญ่ขวา ฯ
๏ แผลงไพรินทรใหญ่ด้าว ขวานาม ขุนนา
ซ้ายชื่อไชยสงคราม ย่างเยื้อง
ขัดแก้วภักดีงาม ในแห่ ซ้ายเฮย
ไกรภักดีในขวาเบื้อง ขนัดด้านขวาคลา ฯ
๏ มหาดเล็กเลวครู่รั้ว ในรวด เรียงเฮย
รั้วนอกเรียงตำรวจ ชื่อชี้
ทุกหลั่นละสี่ตรวจ ฤๅยิ่ง หย่อนเฮย
เลวมหาดยาตรเพียงนี้ ถัดนั้นนามเสนอ ฯ

๏ ขนัดในไชซื่อตั้ง　　นายยาม มหาดเอย
พลพ่ายพลพันนาม　　คู่คล้าย
นอกไชยภักดีวาม　　ในผ่าย เฉวียงฤๅ
สดำชาติภักดีย้าย　　ยาตรข้างแขวงขวา ฯ

๏ ศรีวิไชยในรั้วกับ　　ไชยขรรค์
นอกราชภักดีผัน　　ภาคซ้าย
ขวารัตน์ภักดีจรัล　　แหนราช แลฤๅ
ในผ่ายซ้ายขวาลม้าย　　ชื่อคล้องของนาม ฯ

๏ สุดจินดาอีกด้วย　　เล่ห์อา- วุธเอย
เคียงคู่อยู่ในคลา　　คลาศเต้า
นายศรีภักดีขวา　　ในแห่ นอกแฮ
นายสวัสดิภักดีเข้า　　ฝากซ้ายในเฉวียง ฯ

๏ อไภยเสนานอกรั้ว　　ขวาสถิตย์ แถวแฮ
หลวงเรียกสุเรนทรวิชิต　　อยู่ซ้าย
หุ้มแพรซื่อเสน่ห์สนิท　　เนาคู่ ในนา
นับสี่ลีลาศผ้าย　　พรั่งพร้อมเรียงรัน ฯ

๏ สมุหพิมานสถานแห่เบอง พาเหียร ขวาแฮ
ซ้ายหมื่นประธานมณเฑียร ทั้งทั้ง
จันท์จิตรคู่สถิตย์เสถียร ในขนัด นั้นนา
หลั่นละสมั้นามทั้ง ทั่วถ้วนทุกตน ฯ

๏ ทิพรักษาสถิตย์ก้าว ขวาสถาน นอกนา
เดอนคู่ราชาบาล นอกซ้าย
นายยามยศนามขนาน เสนอกวด ขันฤๅ
ประจำคู่ยุรยาตรย้าย อยู่รั้วในเรียง ฯ

๏ ไชยาภรณ์ใหญ่ซ้าย ซ้ายคลา นอกนา
ขวาชื่อไชยภูษา คู่คล้อย
จ่าเรศจ่ารงค์นา- มกรมหาด- เล็กเฮย
แหนแห่แลเรียบร้อย ทั้งถ้องแถวใน ฯ

๏ ทิพเสนารั้วนอก ในขวา ขวาแฮ
ซ้ายขนัดนามราชา มาตย์อ้าง
จ่ายวดจ่ายงคลา คุมคู่ ในเอย
แห่บพิตรเจ้าช้าง- เผือกผู้พังเฉลอม ฯ

๏ พระพรหมบริรักษ์ผ้าย ขวาวิถี นอกแฮ
ซ้ายพระสุริยภักดี คับเต้า
เดชฤทธิเคียงลี- ลาขนัด ในนา
นำเสด็จสมเด็จเผ้า แผ่นพื้นภูวดล ฯ

๏ พระอินทรเดชะด้าน เฉวียงพา เหียรเฮย
พระราชรินทร์จรลีขวา คู่นั้น
ศักดิสิทธิสถิตย์มรรคา ขนานเนื่อง ในฤๅ
เรียงเรียบรเบียบสั่งชั้น เชิดหน้าอ่าโถง ฯ

๏ พระอินทรเทพด้าว ขวาแขวง นอกนา
พิเรณเทพทิศซ้ายแซรง พิทักษ์ใต้
พระไวยวรนารถแวง วามรหว่าง ในนา
พระชื่อเสมอใจได้ แห่ด้านโดยสถำ ฯ

๏ พระมหาเทพผ้ายซ้าย สถลลี- ลาศเฮย
ขวาพระมหามนตรี ไต่เต้า
สรรเพธภักดิศรี เสาวรักษ์ พระฤๅ
เคียงคู่ในนำเจ้า ธเรศผู้ผ่านถวัลย์ ฯ

๏ รหว่างริ้วเรียงรดะด้วย พลผอง
ขวาสรุพรั่งเภรีทอง ทศถ้วน
แถวซ้ายสรพรักปรักกลอง ทัศเท่า กันนา
หมวกกลีบลำดวนล้วน ใส่เสื้อแดงศรี ฯ

๏ สักระหลาดขลิบโหมดเม้น ขอบผจง
ประกอบกางเกงบง แบบเสื้อ
จ่ากลองปี่ละคนทรง ตุ้มปี่ แดงฤๅ
มัศหรู่ตุอเคื้อ สนอบทั้งกางเกง ฯ

๏ ราชมานุทิ่เจ้า กรมนาม ขวานา
หลวงพิศณุเสนีวาม อีกผู้
ปลัดขวาวิเวกสงคราม ขุนหนึ่ง นามเอย
หนึ่งเรียกรามเภรีรู้ ปลัดซ้ายฝ่ายละสองฯ

๏ ต่างนุ่งสองปั๋กล้วน ลายพรรณ เพรอศแซ
สวมสนอบครุยเสวตรวรรณ ผ่องแผ้ว
เดอนโดยรหว่างริ้วบั๋น งานตรวจ ตรานา
แจงจัดขนัดกลองแคล้ว คลาศให้ไคลเสมอ ฯ

๏ ถับถึงพลพวกพื้น | แตรงอน แห่แฮ
หัวคู่ชูเชิดกร | เป่าแปล้น
แตรฝรั่งสรพรั่งพร้อมจร | ถัดทัศ เทิยมนา
ปากเป่าเสียงแตรันแตร้น | แซร่ซร้องสำนานต์ ฯ
๏ ต้นขนัดจัดคู่ตั้ง | สังข์สอง
เป่ารับกับกลองแตร | แห่เต้า
แต่งตนก็กลกอง | กลองกล่าว ก่อนนา
แปลกแต่หมวกคลุมเข้า | ปกป้องกระบานบัง ฯ
๏ เสน่ห์ราชาชื่อเจ้า | กรมขวา แตรเอย
อิกชื่อหมื่นจินดา | ราชซ้าย
สารวัดขนัดแตรคลา | ในระหว่าง ริ้วฤๅ
หมื่นศักดาภาศย้าย | ยาตรเยื้องหว่างสังข์ฯ
๏ สามตนสกนธ์อ้าอ้าง | สารวัด กลองแฮ
ยแปลกยแปลงชัด | เช่นนั้น
ละหมู่ละหมวดจัด | แจงพวก ตนนา
โดยเหล่าโดยหลั่นชั้น | ตรวจเต้าตามขบวน ฯ

๏ ถัดกลองแถวถ้องเครื่อง สูงไสว
หักมาศโอภายไพ- โรจหล้า
เจ็ดชั้นเชอดคู่ใน พื้นพิลาศ เหลืองแฮ
คู่ถัดฉัตรชั้นห้า เพ่งพื้นเขียวขจี ฯ

๏ คู่สามศรีเทียบแท้ ทินกร
คู่สีพรรณอัมพร ภาคคล้าย
ห้าชั้นเรียบรายสลอน สล้างคู่ สามนา
ยังแทรกสองคู่สล้าย สลับร้วฉัตรเรียง ฯ

๏ ชาวเชอญแดงพวกเพี้ยน สนอบกาง- เกงฤๅ
มัศหรู่ดูสำอาง อ่าล้วน
นายเวรนิเวศน์วาง กำกับ เครื่องนา
สองปีกนุ่งโหถ้วน คาดเกี้ยวก่องสกนธ์ฯ

๏ ระหว่างเครื่องมหาดเล็กใช้ เชอญแสง สีนา
เสนอชื่อไชยลำแพง เอกอ้าง
ตาวเขนคาบค่ายแวง ใจเพ็ชร นามเอย
องค์ละองค์อาจมล้าง เคิกเสียนเศียรแสน ฯ

๏ มหาคฤๅชูเชอคถ้วน ราชา- วุธเอย
อ่าอาตม์พ่างพรรณา เลิศแล้ว
ครุยสนอบครอบกายา อย่างเสวตร วรรณเฮย
สองบ่ากมลักแลแพร้ว เพรอศล้ำฉลุลาย ฯ
๏ ถับถึงพระที่นั่งต้น พุดตาล นามฤๅ
คือบรมราชยาน ยิ่งพ้น
จรูญจรัสรัตนอุฬาร เฉลอมเนตร นาพ่อ
แก้วก่องทองสลับล้น ร่วงรุ้งเรืองแสง ฯ
๏ จึ่ง (๔) จอมจักรพรรดิผู้ สัมพุทธ- พงษ์เอย
เสวอยภพแผ่นอยุท- ธเยศหล้า
คืององค์อรรคมงกุฎ ดิลกโลกย์ แลฤๅ
บำราศดุสิตฟ้ากฟ้ำ เสด็จด้าวแดนไผท ฯ

(๔) บางฉบับเปน จึ่ง บางฉบับเปน องค์ ไม่มีที่สอบ

๏ สรรเพชญ์สมโพธิแท้ เฉลองฉวัลย์ ราชฤๅ
เจรอญราชทศพิธธรรม์ ทั่วสร้าง
เขษมศุขสวัสดิเทพสรร- พสัตว์สร่าง ทุกข์เฮย
สยามภพจบธเรศร้าง นิราศพ้องไภยไขษย ฯ
๏ เสร็จทรงอลงกฎแก้ว กาญจนา- ภรณ์ฤๅ
สำหรับขัติยราชา เพศพร้อม
โดยขนาดราชรณศลา เผด็จดัษ- กรเฮย
เฉลองอาศน์มาตย์หมู่ห้อม แผ่ผ้ายผายขบวน ฯ
๏ พลหาบแปดผู้นุ่ง ยกกาง- เกงนา
เกี้ยวคาดอาตมสำอาง โอบหมั้น
ไข่ไข่ไต่รัถยางค์ เหย่าเหย่า ย่างเฮย
ยาตรยาตรบาทห่อนกระชั้น ช่วงเท้าเทาเสมอ ฯ
๏ ภูษามาลาศได้ ผดุงงาน กระหลดเอย
บังสุริยกเรนทรพาฬ พัชผู้
พนักงานอภิรมย์ธาร โททอด ถวายนา
ตำแหน่งแห่งขนบรู้ ริตตั้งแต่เพรง ฯ

๏ พระทวยที่เขี่ยงบ้วน เขฟ้ะ ฉลองฤๅ
งานเชอกชูเชอญจะ- หมื่นอ้าง
นามจงบริรักษ์พระ วรราช ยานฤๅ
เดือนอยู่เคียงแค่ข้าง ค่อยคล้อยคลอคลา ฯ

๏ พระครอบขันหมากพร้อม สุพรรณศรี
พระล่วมคู่วิชนี มาคค้ำ
บังคลพระตระภาพมี นามม่อ กาเอย
สุพรรณราชพระเต้าน้ำ กรวดด้วยกระดานชนวน ฯ

๏ ธารพระกรกับทั้งถาด สุธารศ ชาฤๅ
พานพระกล้องรองขนด ชุดพร้อม
ฉลองบาทสรพราศเครื่องหมด มวญมหาด เชอญเฮย
โดยเสด็จดำเนอนห้อม อยู่ท้ายยานทอง ฯ

๏ พระกระหลดคันสั้นอีก หนึ่งองค์ นั้นเอย
งานพวกภูษาผจง รับเต้า
อีกพานพัดราทรง กาญจน์ก่อง อุภัยพ่อ
ตามไต่ในขนัดเข้า ขนบข้างทางขนอง ฯ

๏ ทั้งผองเชอญเครื่องถ้วน ทุกนาย
ตนแต่งแสดงคุงภิปราย ก่อนนั้น
ฯเปลี่ยนบแปลงหมาย เหมือนแบบ บูรพ์พ่อ
เดอนชรเดิยดชรดั้น แซรกซร้อนสับสน ฯ
๏ ร้วนอกบอกคู่คล้อย เคียงคลา
ขนานขนาบแทบราชา อาศน์ท้าย
ทหารในสถิตย์ซ้ายขวา แซวงแห่
หนแห่งต้นเชือกผ้าย พิทักษ์ด้านปฤษฎางค์ ฯ
๏ วิสุทธโยธามาตย์เจ้า กรมขวา
หนึ่งชื่อราชโยธา เทพซ้าย
ตำแหน่งศักดิยศถา เสถียรที่ หลวงเฮย
คุมคู่ยุรยาตรย้าย ย่างเต้าตามสถาน ฯ
๏ พลพันถัดนั้นคู่ เคียงใคล คลาคนา
ขวาชื่อพระหฤทัย ที่ตั้ง
ซ้ายนามพระอไภย สุรินทร์หนึ่ง นาพ่อ
เดอนคับจับรั้วรั้ง รยะชั้นหลั่นสอง ฯ

๏ ถัดถั่นกันยุ(๕) บาตรผู้ องครักษ์ ขวาฤๅ
ซ้ายราชเสวกพิทักษ์ ราชเผ้า
ตำแหน่งยศถาศักดิ สถิตย์ที่ หลวงเฮย
แห่อยู่สองข้างเข้า คู่คล้อยเคียงไคล ฯ
๏ ถัดถึงเลือกหอกห้าว แห่คลา ขนายนา
ขวาภักดีอาสา ศักดิทั้ง
ฝ่ายซ้ายชื่อโยธา บดิคู่ ขุนเฮย
หาญหัดถ์สมรรถมวยทั้ง หมู่ล้วนมวญเลว ฯ
๏ ทหารในปลัดถัดเต้า ตามถา- นาแฮ
ขุนชื่ออินทรรักษา แห่ซ้าย
ขุนพรหมรักษาขวา เสถียรทิศ ขวาเฮย
ประจำคู่ละฝ่ายผ้าย ภาคพื้นรัถยางค์ ฯ

---

(๕) ลงไว้ตามเดิม เดี๋ยวนี้ใช้ว่า กันภยุบาทว์

๏ จึ่งหมื่นมหาสนิทผู้ พลพัน ปลัดเอย
ขวาฝ่ายฝ่ายขวาผัน ย่างเยี่ยง
ปลัดซ้ายบาทจรรัล เคียงคู่ อยู่นา
นามจิตรจำนงเบื้อง รเบี้ยบรั้วทิวเฉวียง ฯ

๏ ถั่นถัดปลัดหลั่นนี้ รักษา องค์นา
ซ้ายราชพิมานสมญา ยาตรเต้า
ขวาขุนชื่ออินทร์ปรา- สาทสถิตย์ ขวาเอย
เดือนเรียบเรียงเคียงเข้า คู่ผ้ายผายผัง ฯ

๏ โยธาภูมินทรอ้าง นามกร หนึ่งฤๅ
หนึ่งเรียกอาสาภูธร ท่านตั้ง
ปลัดเหล่าเลือกหอกจร ประจำคู่ ท้ายนา
โดยคับจับขนัดทั้ง ฝ่ายซ้ายขวาสถาน ฯ

๏ รหว่างนั้นชั้นห้าฉัตร เชอญสอง คู่นา
ในคู่พื้นสมพอง เสวตรแผ้ว
เขมาภาคย์มลากฉัตรขนอง ขนาบคู่ สุดเฮย
ยังแทรกคู่หนึ่งแคล้ว เคลื่อนขั้นฉัตรไชย ฯ

๏ นายเวรชาวนิเวศน์ไว้ กำกับ หนึ่งนา
คุมเครื่องสูงสำหรับ ริตตั้ง
แต่งตนก็กลฉบับ แบบก่อน
คลาบ่คลาศยาตรยั้ง อยู่ท้ายทิวตาม ฯ

๏ รหว่างฉัตรจัดมหาดเชื้อ เชอญแสง สองฤๅ
คือพระรัตนลำแพง ง่ามง้าว
นอกขนัดเครื่องคู่แวง เขนคู่ อิกเอย
ทวนแปดสี่คอกห้าว สี่ง้าวงอนไสว ฯ

๏ แสงในทนายพวกผู้ กำนัล
เชอญพระแสงทวนคัน มาศไล้
โกษก่องถ่องเถือกสุวรรณ วิโรจรด น้ำนา
คึงยคณนาได้ ด่วนเต้าสรหลมสรหลอน ฯ

๏ กำนัลแสงต้นต่าง เชอญแสง สินาศนา
คร่ำปรักคร่ำมาศแผลง แม่นม้วย
สวมสนับสลับแปลกแปลง หลายขนาด นาพ่อ
นับสี่สิบเสนงด้วย ส่วมหุ้มหักทอง ฯ

๏ ล้วนนุ่งสองปักพื้น ลายวรรณ วาดนา
ใส่สนอบครุยสอสรรพ์ อดร้าว
รัดคดคาดเอวพันธ์ ทุกทั่ว ตนเอย
สรพราศสรพริ้บด้าว แห่งด้านหลังหลาม ฯ

๏ คับแสะตามเสด็จแล้ เทศทั้งคู่ครูแท้
สยสั้นสรรพางค์ ฯ

๏ ขวาขึ้นรวางตั้งแล้ว สินธุกระแสเสนอแผ้ว
ผ่องเพี้ยงสังข์ศรี ฯ

๏ ซ้ายมีนามรวางได้ ดวงแขเขียนขาวไส้
ส่อล้วนหลากตระการ ฯ

๏ ผกอานหมอนเพรอศแพร้ว สองสินธพตัวแกล้ว
กลั้นแกล้งแต่งผจง ฯ

๏ อิกราชดุรงค์สองสยาม นามฝ่ายซ้ายเรียกรู้
เจ้าพญาอาชาชาติผู้ ผ่านเกล้าเขมากาย เสวตรนา

๏ ฝ่ายขวานามกรประกาศ เจ้าพญาราชพาหตั้ง
แซรมทรายรายรคับทั้ง ทั่วสิ้นสบสกล กายนา ฯ

๏ อานโสภณเหลิกเฉลา ทองทิบเพราคร่ำแพร้ว งามเลอศงามล้นแล้ว ประดับล้วนกาญจนาภรณ์ฤๅ ฯ

๏ แถบตารากคั่นราย รัตนพะพรายเพรอศหล้า ทั้งสี่พาหนมิ่งม้า อ่าอ้างกลกัน แลนา ฯ

ร่าย ๏ จัดสรรผู้กำกับ ม้าหนึ่งนับหนึ่งนาย สองปั๊กลายนุ่งคาด เสื้อครุยสอาดสอดศรี อ่าอินทรีย์ถี่ถ้วน ล้วนนายม้าจูงประจำ สดำแสดงสมเญศ นิกรอัศวเดชหนึ่งตน ชาติตุรงค์คนหนึ่งใส้ สองนายให้บริรักษ์ ฝ่ายเฉวียงปั๊กษ์นามกร องค์อัศดรสมญา วิเวกอาชาไนยหนึ่ง ซึ่งพิทักษ์โทเท่า เหล่าเถมอลหมู่ม้าควาญ ซ้ายขวาประมาณฝ่ายละสี่ เกณฑ์ตามที่ทั้งผอง และหนึ่งสองเสมอหมาย จูงม้าฝายหนึ่งคน แสปั๊คตนหนึ่งนับ แปดนายสรรพสรีเกณฑ์ อีกประขาวเวรแสงสรรพยุทธจรัลสำหรับ เชอญอัจกลับสองนาย นับ

ประมวญหมายสิบทัศ พื้นผางจัดแต่งตก นุ่ง
กางเกงยกลายคาด ง่าโอ่อาตม์เอวอ้อม พิศ
สรพรักสรพร้อม พรั่งผ้ายตามตุรงค์ สิ้นา ฯ
๑๓ รถทรงฝรั่งใหญ่สอง รถหนึ่งรองขนาดน้อย
สามรถเร่งขับต้อย ติดท้ายสินธพ ตันนา ฯ
๑ รถคำรบที่หนึ่ง สองและซึ่งเทียมเต้า
หนึ่งผ่านหนึ่งขาวเข้า คู่เพียบแผกศรี กันนา ฯ
๑ หนึ่งนามผ่านกายกระหนก หนึ่งขาวกระจก
แจ่มอ้าง เทียบแอกแปลกสองข้าง ห่อนต้องศรี
ต่าง พรรณนา ฯ
๑ รถอย่างใหญ่ที่รอง สองสินธพเทียมผ้าย
หนึ่งหมอกหนึ่งกระเลียวย้าย เผ่าพ้องพงษ์ปราน
แปลกนา ฯ
๑ หนึ่งขนานหมอกม่าเหมี่ยว หนึ่งกระเลียว
ลำยองทั้ง ต่างเพศต่างพรรค์ทั้ง ต่างพื้นกายงาม
ต่างนา ฯ

๏ รถที่สามโสภิต ไพจิตรสอาดขนาดน้อย
และสองเทียบเรียบร้อย อยู่รั้งหลังเรียง รเบียบนา
๏ อัศวเคียงคู่ต่าง ศรีละอย่างย่างคล้อย
หนึ่งดำหนึ่งแซรมพร้อย เลื่อกล้วนสลับลำ เภานา
๏ หนึ่งนามดำกาสัก หนึ่งแซรมรักร้อยรู้
ชื่อพาชินทรสองผู้ ภาคย์เพี้ยนรเมียลพรรณ แผกนา
๒
๏ รถสามตามกันผ้าย ผันผัดกงดุรงค์ย้าย
ยาตรท้องรัถยา สถานนา ฯ
๏ อาสาเกราะทองทั้ง ขวาซ้ายจ่ายจัดตั้ง
แต่งให้ไต่ตาม รถนา ฯ
๏ นามส่วนสารภิไส้ ศรีกัณฐ์ศว์หนึ่งได้
ทั่ตั้งทั้งสอง ขนนา ฯ
๏ ผองพลไพร่พรั่งพร้อม พิทักษ์รถรถละสี่ล้อม
เหล่าล้วนรักษา รถนา ฯ
๏ แต่งกายาเยี่ยงกี้ ขบวนกฐินเช่นนี้
ทั่วทั้งเถมอลหลาย นายนา ฯ

๏ อัศสาภรณกลายอย่างล้วน เครื่องฝรั่งประดับ
สรัพถ้วน มิ่งม้าเทียมรถ สามนา ฯ
๏ พลบทจรไต่เต้า ตามเสด็จ นั้นฤๅ
หลายหมู่มากขบวนเขบ็จ บอกไว้
โดยราชพยุหบาตรเสร็จ แสดงสดับ นาพ่อ
ตำแหน่งตำเนอนไท้ ขนาดน้อยทางสถล ฯ
๏ หลวงนราเรืองเดชเจ้า กรมพล ซ้ายแฮ
หลวงพิทักษ์โยธาตน หนึ่งตั้ง
ฝ่ายขวาควบคุมพหล กรมท่า ทหารเฮย
แต่งเพศแขกเทศทั้ง โพกผ้าพันธ์กระสัน ฯ
๏ ถึงยเกณฑ์กะถ้วน เถมอลหมาย
กุมกระบี่เสโล่ห์ทาย เทอดถ้า
ซรเดียดซรดันผาย ผังผาด
พ้นทแกล้วทกล้า ศึกสู้อยู่ยืน ฯ

๏ สรเสนีที่เจ้า　　กรมวาม นิกายเอย
ขวาลักษมนานาม　　อีกผู้
กำกับพวกพลงาม　　ประจำหมู่ หนึ่งนา
ขนาดยศปรากฏรู้　　เรียกอ้างออกหลวง ฯ

๏ งามพลตนแต่งแม้น　　มลายู
ขันเหน่งโอบเอวดู　　เพรอดแพร้ว
เหน็บกฤชพิศไพรู　　โดยริต แลฤๅ
หอกคู่ชูอวดแกล้ว　　กลอกแกล้งแสดงหาญ ฯ

๏ เดโชท้ายน้ำชื่อ　　ออกญา ยศฤๅ
นำเนกนิกรอาสา　　ใหญ่ย้าย
สองหมู่สุรโยธา　　ทายดาบ ซเลยแฮ
ยัดเยียดเบียดเสียดสล้าย　　แห่ล้อมหนหลัง ฯ

๏ รามคำแหงแต่งตั้ง　　พญานาม หนึ่งนา
หนึ่งชื่อพิไชยสงคราม　　ออกอ้าง
อาสาทักษณวาง　　คุมสมัค เถมอลแฮ
กรแกว่งตรีศูลสล้าง　　กระหลับถ้ากวัดไกว ฯ

◎ พญาพิไชยรณฤทธิทั้ง พิชิตณรงค์ คู่ฤๅ
นายหมู่เขนมาศคง ควบคุ้ม
ซ้ายขวาพิริยเขนทรง ตาวอิก หัตถ์เฮย
เดือนดื่นพื้นสถลกลุ้ม กลาดด้าวแดนผลู ฯ

◎ มหาสงครามพระผู้ ฝ่ายขวา กรมเอย
อิกอนุรักษ์โยธา ฝ่ายซ้าย
ทวนทองที่ถานา นายก พลพ่อ
พาพหลผาดผ้าย พวกพื้นทายทวน ฯ

◎ ผูกภู่สามชั้นต่าง ต่างศรี
ดำด่อนแดงเขียวขจี ร่วงเรื่อย
พื้นพาฬมฤคขามรี แลหลาก พรรณพ่อ
พายุพัดสลัดเพื่องเฟื้อย ยาบย้อยยลไสว ฯ

◎ พญาพระรามพญาเกียรติเจ้า กรมกอง ดั้งแฮ
นำเหล่าเตลงดั้งทอง ถัดเต้า
กุมดั้งกับดาบประลอง ทายเทอด กรเอย
รดมฝ่ายซ้ายขวาเข้า พรั่งพร้อมพรูพล ฯ

๏ นครอินทร์พญาเจ้าหมู่ ตายสอง หัตถ์แฮ
คุมหมู่รามัญกอง หนึ่งไส้
ไกวแวงแกว่งโดยลยอง เลยงตาย คู่เฮย
ตามราชดำเนอนไท้ ธเรศห้อมหนหลัง ฯ
๏ พระเสนาภิมุขเจ้า กรมขวา นามเฮย
ซ้ายฝ่ายนารายน์ฤทธา ท่านตั้ง
นายกยปิ่นอาสา กำกับ พหลแฮ
เงือง่าขวานเทอดทั้ง เหล่าล้วนควรแสยง ฯ
๏ เรือกรรบัญญัติอ้าง อาสา สำแดงฤๅ
อิกจตุรงคโยธา เรียกรู้
ศักดิหลวงคู่ซ้ายขวา คุมไพร่ หลวงเฮย
คหามาศถือทุกผู้ พิทักษ์ไท้ไต่ตาม ฯ
๏ ล้อมวังแต่งตั้งที่ พระราม พิไชยฤๅ
หนึ่งพระเผด็จสงคราม แกว่นกล้า
เจ้ากรมบอกเสนอนาม เขาคู่ กันแฮ
พาพวกตายโล่ห์ล้า อยู่ท้ายฝายผัง ฯ

๏ ทหารในไพร่ง่างร้าว งอนงาม
ขุนหมื่นควบคุมตาม พวกผ้าย
คับคั่งพลั่งพลหลาม หลายแหล่
สองเหล่าทกล้ำขวาซ้ายแซรกซร้อนสรหลอนสรหลมฯ

๏ ทุกหมู่ละหมู่นับได้ ดึงยา สิ้นแฮ
กรเกาะสรรพสาตรา ต่างเต้า
แสนส่ำสุรแสนยา หาญหื้น ศึกเฮย
โดยเสด็จอดิศวรเผ้า แผ่นหล้าสากล ฯ

๏ ไพร่หลวงองครักษ์ซ้าย ขวาหลาย
มีหมื่นขุนมุลนาย คนยคล้าย
สพักพื้นสีนาศทองปราย เสนงคาด เอวเอย
เทอมติดเต้าชนวนห้อย แห่งด้าวสอสวม ฯ

๏ ศรสำแดงตำแหน่งเจ้า กรมวาม แสงเฮย
ขวาอัคเนศรนาม พระพร้อง
พาพหลพวกทหารตาม ตระแบงแบก ปืนแฮ
หินคาบคาดเสนงคล้อง เครื่องเต้าตีนประจำ ฯ

๏ สองหมู่นับผู้พวก　　ละร้อยคง ครบนา
เกณฑ์หัดแสงอิกอง-　　ครักย์นั้น
สามารถอาจราญรงค์　　เร็วเรี่ยว ฤทธิพ่อ
พิเศษกว่าอาวุธสั้น　　จึ่งต้องเตรียมหลาย ฯ

๏ ไพร่หลวงอาวุธหมั้น　　มือไกว กวัดแฮ
ทวาทศขบวนแยบไทย　　แต่งถ้วน
กางเกงสนอบไพ-　　จิตรโหมด ขลิบฤๅ
สักระหลาดชาดศรีล้วน　　กับทั้งมงคล ฯ

๏ แต่งแขกสองพวกเพี้ยน　　แผกสยาม เพศแฮ
หมู่หนึ่งอาสาจาม　　ถ่าล้ำ
มลายูเยี่ยงแต่งตาม　　สนอบสนับ เพลาฤๅ
รจิตรกระบวนจีนซ้ำ　　โหมดอ้อมโอบเศียร ฯ

๏ ไพร่หลวงกรมท่าแสง　　แต่งตน
แปรเพศแขกเทศกล　　แขกค้า
หมวกฉากเชิดกระบานบน　　บังชาติ
ดูบรู้จักหน้า　　ห่อนแจ้งแปลงปลอม ฯ

๏ สรีรัถจตุทิศพร้อม พรรค์พล หลวงแฮ
โดยเสด็จพยุหยาตรสถล มารคผ้าย
เจ้ากรมปลัดกรมพหล มวลหมื่น ขุนเฮย
กำกับนิกรยาตรย้าย อยู่ถ้วนทวยหาญ ฯ
๏ ต่างนุ่งสองปักพื้น ลายพรรณ เพรอศนา
สวมสนอบครุยเสวตรวรรณ ทั่วผู้
นำน่าพิริยพลขันธ์ คุมควบ
เคยเข่นอเรนทรสู้ ศึกมล้างปางหลาย ฯ
๏ ขบวนยาตรนฤปราชด้วย สถลวิถี ทางเฮย
งานพระนรินทรเสนี จัดทั้ง
นพาพฤศโยธี หมายหมู่
โดยฉบับโบราณตั้ง บอกแจ้งแสดงกล ฯ
๏ เดโชท้ายน้ำอิก อาสา ขวาแฮ
ซ้ายกับยี่ปุ่นจามคณา เนกซร้อง
ทวนมาศมาศเขนรา- มัญคาบ คู่เอย
เคลงเหล่าตาวดั้งท้อง แต่งทั้งทหารใน ฯ

๏ กลองชนะแตรฝรั่งด้วย แตรงอน สังข์เอย
ตำรวจแปดกรมนิกร ฝ่ายหน้า
ฝ่ายหลังแปดเหล่าสลอน แหนแห่
บริรักษ์ไทยเรศหล้า เลือกล้วนพลหลวง ฯ
๏ พญาศรีสหเทพได้ จัดสรรค์
ห้าหมู่พยุหโยธาจรร พรั่งพร้อม
เกณฑ์หัดสินาศเรือกรร กรมท่า
มหาดเล็กอีกเหล่าล้อม นิเวศน์ใท้วังสถาน ฯ
๏ เสมียนตรานายหนึ่งผู้ กรมวัง
จัดเครื่องสูงน่าหลัง แห่ห้อม
อีกพระที่นั่งบัลลังก์ บุษบาลราช อาศน์เอย
ท่านุท่าเนียบพร้อม ขนบไว้ในเพรง ฯ
๏ เสด็จทอดมหาธาตุทั้ง เชตุพน
ราชบุรณะอีกตำบล วัดนั้น
ตำแหน่งกระฐินสกล รถเยศ
อาวาศสามแห่งหั้น บอกแจ้งแถลงการ ฯ

๏ จบฉบับสำหรับเบื้อง　　ขบวนเสด็จ
พยุหยาตราแห่งเสร็จ　　ขนาดน้อย
กระวิชาติอาจจำเขบ็จ　　เลียงบอก ไว้เฮย
ถ้วนถี่วิถารสารสร้อย　　อ่านเอื้อนเตือนเขษม ฯ

จบขบวนแห่เสด็จพยุหยาตราสถลมารค
อย่างน้อยเท่านี้

ร่าย ๏ เปรมกุศลปราโมทย์ โกษฐานธรรม
สุจริต ราชูทิศทานกฐิน เสด็จทางสินโธทก
ตกแต่งพยุหยาตรา ขบวนนาวาเรียงเรียบ เพียบ
อรรณพนที มีประตูคู่หน้า นายทกล้าแจงจัด
ล้วนปลัดทูลฉลอง สองเถลองยศออกญา แขวง
ขวาเทพอรชุน ราชนิกุลฝ่ายเฉวียง เรือกรายเคียง
ซี่คู่ อยู่ปลายริ้วทิวขบวน มวญหมู่พวกพลพาย
บรรเจอดกายอเคือ กางเกงเสื้อมงคล แดงดำ
กลกอบล้วน อ่าอาตม์สรพราศพลถ้วน ทุกผู้ตู
สรพรัก พร้อมนา ฯ

๕ ๏ บัดเรือพยัคฆทั้งคู่ ควรยล ย่านแซ
ขวาเรียกเสือทยานชล ชื่อรู้
อาสาสินาศนายพล เมืองสมุท ขี่เลย
หลวงเดชสำแดงผู้ ที่เจ้ากรมสดำ ฯ

๏ เสือคำรนสินธุซ้าย เสนอนาม
เคียงคู่คุมคู่ตาม คู่เต้า
หลวงแสงศรสิทธิวาม กรมสถิตย์ เรือฤๅ
ตำแหน่งแห่งที่เจ้า หมู่พันขุนทหาร ฯ

๏ สองนุ่งสองบั๋กเสือ อัตหลัด สวมนา
รัตคดคาดเอวรัด รอบหมั้น
เศียรพันธ์โพกขลิบพัตร ไพโรจ อร่ามเอย
เนานั่งคฤหสองชั้น แต่งตั้งกลางลำ ฯ

๏ ผูกทวนเขนมาศง้าว เสโลห์ กระบี่นา
สิ่งละคู่อาวุธโส- ภิตแพร้ว
หกเสาคฤหโอ่โอ- ฬารเลอศ แลพ่อ
งามสง่าอ่าอวดแกล้ว กลั่นแกล้งแสดงหาญ ฯ

๏ หนแห่งตำแหน่งหน้า เรือวาง ขุนแฮ
ขานซัคขานกยาง อย่างตั้ง
ละบอกละลำพาง ผจญจ่อ ศึกเฮย
เกณฑ์จ่ายหมายฝรั่งทั้ง คู่เผ้าคอยแผลง ฯ

๏ ลำเรือยาวเยื่อนได้ วาอัฐ วัดเอย
สามสิบพลพายจัด ครบถ้วน
กางเกงสนอบจรัส แดงดิ้น
เศียรใส่มงคลล้วน ชาดพื้นบัดตู ฯ
๏ เรือแซจรเข้คู่ ถัดตาม
ซ้ายขนัดคนองน้ำนาม ท่านให้
ขวาคือชื่อคำราม ร้องเรียก นามนา
พลพม่าอาสาได้ ประทุกทั้งสองแซ ฯ
๏ ถัดแซมัจฉคู่คล้อย คลาหน ทิกเฮย
ขวาชื่อแซพิพัทธชล เพรียกพร้อง
ฝ่ายซ้ายเรียกอานนท์ สมุทคู่ กันนา
มอญหมู่อาทมาตต้อง จ่ายให้ลงประจำ ฯ
๏ คู่สามแซแห่ทั้ง โททรินทร์ เรือฤๅ
สดำคชรำบาญยิน ชื่ออ้าง
หนเฉวียงคชสารสิน- ธุเทียบ เคียงนา
มอญมาคดั้งเถลองช้าง ฉลุแล้แซสอง ฯ

๏ หกลำกำหนดรู้ ริ้วา เร็ดฤๅ
เรือพม่ามิดอยา นั่งหน้า
ละแซละหนึ่งนา- ยกอยู่ หัวเฮย
กำกับภุกามทกล้า ทแกล้วทวยหาญ ฯ

๏ ลำมอญสมิงหน้านั่ง ลำประจำ
สมิงหนึ่งหนึ่งแซกำ- กับให้
สี่สมิงอยู่สี่ลำ เตลงสี่ แซนา
นับกับดอยาได้ หกสิบหกแซ ฯ

๏ หกนายกายนุ่งผ้า อย่างมอญ ม่านเอย
ขลิบพัตรเพ่อมอาภรณ์ โพกเผ้า
สวมสนอบกอบอลงกรณ์ อัดหลัด รายฤๅ
เตือนตักพรักพิริยเร้า เร่งต้อนตีกระเชียง ฯ

๏ พลกระเชียงมอญม่านล้วน แต่งตน
เสื้อสอดเคียรมงคล โอบอ้อม
กางเกงก็สวมสกนธ์ กุก่อง
พิศพิลาศโอภาษพร้อม เพรอศสิ้นแถวศรี ฯ

๏ ท้ายเรือธงรบตั้ง　　แต่งทุก แซเอย
คู่ฉาคชาคศรีสุก　　ส่องฟ้า
พายุพัดสบัดปลายปลุก　　ปลิวยาบ อยู่แฮ
ยลอย่างปางโรมร้า　　ศึกสู้สู่ณรงค์ ฯ

๏ ถัดถึงเรือกรายเจ้า　　กรมหก เหล่าเฮย
เนานั่งกันยาตก　　แต่งตั้ง
เวรขึ้นก็เกณฑ์ยก　　แต่หนึ่ง ขวานา
แรมฝ่ายซ้ายหนึ่งทั้ง　　สู่ผู้เปลี่ยนขึ้น ฯ

๏ พญาพิไชยรณฤทธิ์ด้วย　　พิไชยสง- ครามเอย
สกรยักษ์ผลัดเปลี่ยนคง　　คู่ใช้
หนึ่งพญาพิชิตณรงค์　　กาพยักษ์ เปลี่ยนแฮ
อีกกับรามคำแหงให้　　แห่หน้ากลองนำ ฯ

๏ เรือกลองแขกหนึ่งนี้　　นำจรัล ราชฤๅ
รหว่างคู่แซรามัญ　　มาคตั้ง
พลพายแต่งกลกัน　　มอญม่าน แซนา
สรพรักเพียบเรียบเรียงตั้ง　　ไหล่พร้อมเพียงพาย ฯ

๏ เรือกรายลำหนึ่งล้วน ปลัดดำ- รวจฤๅ
สนมนอกสี่กรมละลำ จัดให้
เวรขึ้นคู่นายนำ ขวานอก สนมนา
ผลัดเปลี่ยนเวียนเวรได้ ตรวจหน้าในขบวน ฯ

๏ สมุหพิมานนามปลัดเยื้อง สนมขวา
ขวานอกทิพรักษา ที่ตั้ง
หมื่นปลัดสองรา เรือกราย ชี้แฮ
กลางกอยกันยาทั้ง คู่ให้ผลัดเวร ฯ

๏ ราชาบาลปลัดซ้าย พาเหียร กรมเฮย
สนมซื่อประธานมณเฑียร เรียกรู้
เวรแรมผลัดเวรเวียน ไตรตรวจ ขนัดนา
หมื่นพันสองผู้ บอกผู้พนักงาน ฯ

๏ ผีพายกายอ่าอ้าง เรือกลอง
ตกแต่งตามท่านอง ขนาดนั้น
พร้อมพรั่งพริ้ยลำลอง แลล่ำ
ยกไหล่ไล่ยาวกระชั้น คลื่นพุ่งฟองฝอย ฯ

๏ จึ่งเรือสางทั้งคู่ เก้าวา วัดแฮ
ใส่คฤห์ต่างกันยา เกือบกั้ง
พลพวกสัศดิมา บรรจุ เรือเฮย
จำหลักเศียรสางทั้ง รูปอ้างสางแปลง ฯ
๏ ชาญชลสินธุซ้าย สางขนาน นามนา
สางหนึ่งคำแหงหาญ เรียกร้อง
ขวาแขวงแห่งอุทกยาน ยงยิ่ง
ทั้งคู่ขานนามต้อง ชื่อตั้งเรือกรร ฯ
๏ ปลัดกรมขุนคู่เข้า ขี่ใน คฤห์นา
ขุนนราฤทธิไกร ฝ่ายซ้าย
ขวาขุนชื่อพิไชย ชาญยุทธ นาพ่อ
สองขี่สางสองฝ้าย สถิตย์ด้านโดยกรมฯ
๏ ถัดถึงกิเลนล่องน้ำ ขนานเคียง กันนา
ยาวเยื่อนอย่างสางเพียง ขนาดพร้อง
แต่งคฤห์คู่เรือเรียง พายเพียบ พลพ่อ
คำรวจกรมนอกต้อง แต่งทั้งโทกิเลน ฯ

๏ หนขวาปรากฏอ้าง นามยิน
กิเลนชื่อลอยบนสิน- ธุทั้ง
ซ้ายสมเญศกิเลนสิน- ลาสมุท มินา
จำหลักกายกิเลนทั้ง คู่เพี้ยงพิศวง ฯ
๏ ตำรวจกรมนอกให้ ลงประจำ คฤห์เชย
แห่งกิเลนสองลำ เลื่อนผ้าย
ภาคขวาหมื่นขุนสตำ กรมนอก เนานา
หนแห่งซ้ายกรมซ้าย นอกเฝ้าเนาสถาน ฯ
๏ ถัดนั้นเรือรูปแม้น มกรแสดง เดชเอย
ขวาเรียกมกรจำแลง หลากล้ำ
ฝ่ายซ้ายชื่อมกรแผลง ฤทธิคู่ เคียงนา
เพียงจักโผนเผ่นน้ำ เพ่งเพี้ยนเคียรสยอง ฯ
๏ ไพร่หลวงกรมใหญ่ทั้ง โทลง ประจุนา
เรือมกรยรรยง คู่คล้าย
หมื่นขุนสถิตย์คฤห์คง ตำแหน่ง
ขวาก็อยู่ขวาซ้าย อยู่ซ้ายตามสถาน ฯ

๏ จึ่งถึงนาเวศเพี้ยง　　เหรา รูปฤๅ
เคียงคู่ฟูฟ่องชลา　　ล่องเต้า
พลไพร่หมู่ในขวา　　ซ้ายประทุก เพียบพ่อ
ขุนหมื่นประจำคฤห์เข้า　　ที่ทั้งสกำเฉวียง ฯ
๏ เหราปรากฏตั้ง　　สมญา ขนานฤๅ
สินธุลอยล่องขวา　　เรียกอ้าง
ท่องทางสมุทเหรา　　ซซื่อ เฉวียงเอย
ลอยล่องท้องอุทกกว้าง　　คู่คล้อยคลอเคียง ฯ
๏ ถัดโทโตภาพเพี้ยน　　นาวา คฤห์เอย
โตชื่อขมังคลื่นขวา　　ท่านให้
โตผันสมุทสมญา　　อยู่ฝ่าย ซ้ายแฮ
เกณฑ์เหล่าล้อมวังได้　　ประจุซร้องสองโต ฯ
๏ ในคฤห์หลวงข้อมเหล่า　　ล้อมวัง ราชฤๅ
สถิตย์ประจำคฤห์หลัง　　ละผู้
เรือรีขนาดเดียวทั้ง　　ลำสิบ เสมอเฮย
จำหลักสัตว์รูปรู้　　รจิตรน้ำมันรยาย ฯ

๏ พลพายใส่เสอกับ　　มงคล
แดงจรัสปัศตูกล　　ชาดย้อม
กางเกงก็กรวมตน　　ฤๅต่าง ศรีนา
แดงดายสรพราศพร้อม　　สบั้สนสรรพางค์ ฯ

๏ น่าเรือขึ้นใหญ่ข้อง　　จำรงค์ เรียกฤๅ
ลำละขอกยงยง　　ย่านแท้
หกเสาคฤห์ครบคง　　อาวุธ ผูกพ้อ
อย่างพยัคฆนาเวศแล้　　เล่ห์นั้นบรรยาย ฯ

๏ ทหารขึ้นพื้นฝรั่งเผ้า　　ขึ้นประจำ อยู่นา
ลำละคู่คู่กำยำ　　ยิ่งแกล้ว
ทนายเส้าทมัดหัดถ์กำ　　เส้าเทอด กระทุ้งแฮ
ผูกภู่ฟู่เฟื่องแพร้ว　　เร่งเส้าลำละสอง ฯ

๏ ร้องร่ำโพยเจ้าคะ　　ขานเสียง
เส้ารับศัพทสำเนียง　　เร่งรั้น
ฝีพายพรั่งพร้อมเพรียง　　พร้อมเพรียก ยามเอย
คลื่นคลั่งถั่งอุทกทั้น　　ทั่วท้องแถวธาร ฯ

๏ ทนายกระสุนจัดนั่งหน้า เรือลำ ละนายเอย
อีกกับนายลำประจำ คฤหนั้น
สรีนับสิ้นนายกำ- กับทุก เรือนา
ล้วนนุ่งสองปักหมั้น แต่งต้องตามเคย ฯ

๏ รัดคดคาดใส่เสื้อ อัดหลัด รายฤๅ
เศียรโพกพันธ์ขลิบพัตร เพรอศพร้อย
ทนายยื้นอีกสี่จัด เนานั่ง คฤหน้า
กรเกาะสีนาศขนาดน้อย สรัพด้วยคีนเสนง ฯ

๏ กางเกงกรวมอาตม์ล้วน ปักศฏ แดงเอย
กอบกายบังเพลาฏ อเคือ
ลำควนกลีบหมวกตรฎ ขลิบโหมด สวมนา
จีบหัดถ์ปักศฏเสื้อ ใส่ด้วยแดงศรี ฯ

๏ คับคลเรือคฤห์ล้วน เศียรฉลัก รฎปฤๅ
ขวาอสุรวายุภักษ์ แต่งตั้ง
ฝ่ายซ้ายรฎปอสุรปัก- ยิสมุท นามนา
ลำมาคไล้มาศทั้ง รดน้ำฉลุลาย ฯ

๏ กองกลางสรรพรักพร้อมไพร่ ซ้ายขวา กรมเอย
บรรทุกทั่วนาวา คู่นั้น
ศรีชาติตายหลังคา คฤห์เพรอศ เพราพ่อ
ปักมาศแผ่ลวดขั้น ขอบพื้นเชองชาย ฯ

๏ เจ้ากรมสถิตย์คฤห์ท้าว นาวา ขวาแฮ
หลวงมหาโยธี ที่อ้าง
ศรีรณรงค์มี นามหนึ่ง หลวงนา
เนาคฤห์ประจำลำข้าง ขนัดซ้ายหมายเกณฑ์ ฯ

๏ จึ่งเรือพาลเรศพื้น โสภี ภาพนา
ฟูฟ่องสองลำมี ชื่อพร้อง
แขวงขวาเรียงพาลี มล้างทวีป แลพ่อ
ซ้ายสุครีพครองเมืองต้อง แต่งให้เคียงขนาน ฯ

๏ เกณฑ์หัดอย่างฝรั่งพร้อม พลประจำ เรือฤๅ
ขุนชื่อทรงพิไชยลำ ฝ่ายซ้าย
ขุนพิพิธณรงค์สดำ ปลัดคู่ กันนา
เนาคฤห์ไพร่พายผ้าย เร่งร้องโยนยาว ฯ

๏ บัดกระบี่นาเวศทั้ง โทขนาน นามฤๅ
ขวาชื่อปรายเมืองมาร ท่านให้
หนซ้ายเรียกกระบี่ราญ รอนราพ เสนอนา
กรมพิเศษอาสาได้ ประจุพร้อมเพรียงพล ฯ
๏ ปลัดกรมนั่งคฤห์เบื้อง ขวานาม ขนานนา
ขุนวิชิตสงคราม ชื่อตั้ง
ขุนรณฤทธิวิไชยวาม กรมปลัด นั้นฤๅ
เนาคฤห์นาเวศรั้ง ฝ่ายรวิทิวเฉวียง ฯ
๏ ขนาดคงสามคู่รู้ เรือริ รวดฤๅ
วาทัศวัดนาวิ เท่าแท้
หลังคาคฤห์ดายศรี แผ่ลวด กนกนา
ลำฉลุอุไรไล้แล้ เล่ห์อ้างปางหลัง ฯ
๏ เสาคฤห์หกแห่งใส้ ใส่สุริด เขนเอย
อีกกระบี่เสโลห์ทมัด ผูกหมั้น
น้อคฤห์แต่งแจงจัด รจิตรดุจ เคียวนา
หวนมาศภู่สามชั้น กิ่งง้าวสิ่งละสอง ฯ

๏ จ่ารงค์คร่ำปรักทั้ง หนหัว เรือเฮย
ลำละบอกเพ่งพึงกลัว กลอกเกล้า
เกณฑ์ฝรั่งพรั่งพร้อมตัว นายสินาศ น้อยนา
ทนายกระสุนทมุนเส้า ทั่วถ้วนพนักงาน ฯ
๏ ผู้พายสวมเสื้อบัค- ตุซาด ฉาดเอย
ขลิบโหมดไพโรจสอาด เอี่ยมล้ำ
กางเกงก็แดงดาษ ดุจสนอบ นั้นนา
เคียรใส่มงคลซ้ำ ห่อนเพี้ยนเปลี่ยนพรรณ ฯ
๏ จึ่งเรือกรายสู่ ปลัดดำ- รวจแฮ
เนานั่งกันยาลำ หนึ่งผ้าย
เวรขึ้นคู่ปลัดนำ ในใหญ่ ขวาเอย
แรมปลัดในใหญ่ซ้าย ต่างต้องตรวจตรา ฯ
๏ ราชามาตย์อีกทั้ง ไชยา ภรณ์ฤๅ
แรมปลัดจัดนำนา- เวศไท้
หนึ่งไชยภูษา สุกรบักษ์ เปลี่ยนเอย
อิกทิพเสนาให้ คู่เข้าเวรเวียน ฯ

๏ ฝีพายกายก่องถ้วน ทุกตน
เสื้อกับกางเกงกล ครั่งย้อม
เคียรสวมใส่มงคล แดงดื่น
ยอไหล่ไล่หัดถ์ซ้อม สรท้านขานยาว ฯ

๏ จึ่งเรือคฤห์ครุธล้วน สิบเอ็ด วาเอย
ขวาชื่อครุธเหอรรเหิ้จ ท่านตั้ง
ฝ่ายซ้ายเรียกครุธเตร็จ ไตรจักร นามนา
เถมอลหมู่ทหารในทั้ง คู่พื้นพลพาย ฯ

๏ นายเรือขุนหมื่นผู้ ทหารใน
นั่งคฤห์ก่ำกับไคล เคลื่อนคล้อย
เครื่องแต่งแห่งคฤห์ชไม แม้นคฤห์ กระบี่พ่อ
พวกพนักงานใหญ่น้อย อยู่พร้อมอย่างเพรง ฯ

๏ หลังคาคฤห์ดายพื้น เชองชาย รอบฤๅ
กลางปั้กเปนดาวขจาย ทั่วแท้
ล้วนทองแผ่ลวดลาย แลเพรอศ เพราพ่อ
พิเศษกว่าหกลำแล้ ซึ่งอ้างปางหลัง ฯ

๏ จึ่งเรือทวาทศล้วน วายาว คู่เคย
นามเอกไชยเหอรหาว ฝ่ายซ้าย
ขวาชื่อเอกไชยหลาว- ทองเทียบ เทียมนา
คู่ชักนำที่นั่งฝ่าย อยู่ต้นเรือขบวน ฯ

๏ ฤทธิพิไชยเนาคฤห์ซ้าย นาวา ไชยเชย
ขุนประชาพลขวา คฤห์รั้ง
ปลัดกรมคู่ชักนา- เวศนั่ง คฤห์นา
กำกับเรือไชยทั้ง คู่คล้อยลอยเคียง ฯ

๏ ห้าคู่เขียนมาศล้วน ลายรด- น้ำนา
ตั้งแต่เรืออสุรหมด คู่นั้น
สิรินับสิบลำจรด เรือเอก- ไชยเอก
เรือรูปสัตว์ฉลักชั้น- นอกน้ำมั่นรยาย ฯ

๏ สิบคู่ใช้ต่างตั้ง นำเสด็จ
นับแต่สางสองเสร็จ ขนัดหน้า
ตกแต่งก็ตามเขบ็จ บุรพ์แบบ
ขบวนแห่แลเลอศฟ้า ฝ่ายน้ำนำนเรนทร์ ฯ

๏ ปัดเรือไชยใส่ผ้า   ไตรทาน กฐินเอย
บุษบกทองรองพาน   กนกพร้อม
ศรีสุนทรไชยขนาน   นามที่นั่ง นั้นฤๅ
วาทศวัดเยื่อนย้อม   มาศล้วนลายเขียน ฯ
๏ ฝีพายสวมเสื้อปัศ-   ตูแดง ดื่นแฮ
จิบหัตถ์เถมอลทมัดทแมง   ทั่วถ้วน
กางเกงก็แปลกแปลง   อย่างยก เขียวเอย
หมวกกลีบลำดวนล้วน   ปักเผ้าทุกคน ฯ
๏ พายพิจิตรขีดมาศล้ำ   แลพราย เพริศแฮ
ขุนหมื่นตำรวจราย   นั่งห้อม
บุษบกฟ้ากละสี่นาย   นับแปด นายเอย
สองขั้กลายนุ่งพร้อม   พอกเสื้อขาวครุย ฯ
๏ นักษราชสองผู้นั่ง   ถือกวัช ฤไรฤๅ
เรืองอร่ามสามชายสบัต   โบกย้าย
อ่าเอี่ยมก็เทียมทัด   ตำรวจ แปดเอย
สถิตย์ที่เก็จน่าท้าย   ที่นั่งต้นชลยาน ฯ

๏ หมื่นขุนศุภรัตทั้ง　　โทเทียม สถิตย์นา
นุ่งห่มตามธรรมเนียม　　นั่งเฝ้า
ไตรทานพระกฐินเตรียม　　เชอญช่วย กันเฮย
เกณฑ์เปลี่ยนเวียนเวรเข้า　　คู่ผู้บริบาล ฯ

๏ ถั่นถับลำคับนั้น　　เรือกลอง แขกนา
ต้นเชือกนำเสด็จสอง　　ผลัดให้
ออกญาคู่ใหญ่กอง　　หกเหล่า แลเฮย
สุกรปักษ์เดโชได้　　แห่หน้ากลองนำ ฯ

๏ กาพปักษ์ท้ายน้ำเปลี่ยน　　นำกล นั้นนา
เรือกรายกันยาบน　　เกือบกั้ง
พลพายใส่มงคล　　สนอบสนับ เพลาฤๅ
แดงจรัสปักตั้ง　　โห่ร้องยาวโยน ฯ

๏ จึ่งถึงนาเวศเจ้า　　จุธาไท ธเรศฤๅ
พระที่นั่งชลพิมานไชย　　ชื่อชี้
ลำมาดขนาดนับไตร-　　รัศวัด วาเอย
รจเรขเฉกไชยกี้　　ฉลุล้วนลายสุวรรณ ฯ

๏ บัลลังก์แต่งตั้งต่าง | บุษบก
ศรีคายกันยาปก | ปักพร้อม
แผ่ลวดพิลาศลายกนก | กระหนาบแย่ง พื้นพ่อ
ขึ้นขอบเชองชายล้อม | เลอศล้ำสลับศรี ฯ

๏ วิสูตรกาญจน์แก้วกอบกั้น เวียนวง รอบฤๅ
แห่งรัตนบัลลังก์ทรง | กษัตรใช้ (๖)
คำรวจทิ้ดอธง | นักษราช นำนา
หนึ่งราชเสน่หาให้ | สถิตย์ท้ายเรือทรง ฯ

๏ สองนายกายก่องเพี้ยง | ชนสอง เพรงพ่อ
พื้นธวัชแผ่ลวดทอง | เถือกหล้า
สักระหลาดชาดศรีรอง | ไพโรจ หร่ามเชย
แปลกแต่ปลายธงห้า | แฉกใช้ชายเฉลอม ฯ

(๖) ตรงนี้บางฉบับเปน ไชร้

๏ เสด็จทรงที่นั่งครุฑย้าง บางวัน
เสนอชื่อมงคลสุบรรณ บอกแจ้ง
จตุรัศวัดวาพรร- ณาขนาด ริฤๅ
น่าและท้ายธวัชแสร้ง สฤษดิ์เพียงเรือไชย ฯ
๏ แต่งเตอมเพ่อมแต่ตั้ง จารงค์ หนึ่งฤๅ
สำหรับนาเวศทรง สถิตย์หน้า
รหว่างบาทราชวิหคผจง คำคร่ำ
แลพิฎกแหล่งหล้า โลกล้วนสยบสยอน ฯ
๏ ฝรั่งประจำกำกับเผ้า ปีนสาม นายนา
พญาชื่อพิเศษสงคราม เอออ้าง
หลวงชนะทุกทิศนาม นายหนึ่ง อีกเอย
หลวงฤทธิราวีมล้าง ศึกม้วยหมื่นแสน ฯ
๏ พนักงานเผ้าหน้าที่นั่ง นาวี ราชฤๅ
หมื่นเสมอใจมี ชื่อตั้ง
สรรเพธภักดีศรี- เสาวรักษ์ อีกนา
ไวยวรนารถหนึ่งทั้ง สู้อยู่ประจำ ฯ

๏ พระเครื่องทอดที่ตั้ง บัลลังก์ เรืองๆ
พระสวมมณฑปทั้ง คายต้น
ขดานชนวนม่อลงบัง คลหัตถ์ ธารเอย
สุพรรณราชพรรณศรีล้น เลอศล้วนอุไรเรือง
๏ วิชนีชไมมาศค้ำ ถวายพา- ยุพัดแซ
เครื่องพระสุธารศชา ชุดกล้อง
เชองเทียนพระเต้าชลา ยิโณทก ถั่งเอย
สุพรรณภาชน์สองชั้นต้อง แต่งตั้งไตรเตรียม
๏ นอกบัลลังก์ที่นั่งหน้า ผูกแสง ปืนเอย
หินคายสีบศีบแรง ลูกแท้
ทองคร่ำกระหน่ำผลงแผลง ปรปักษ์ ปืนพ่อ
กระสุนขนาดหกบาทแล้ ลั่นฟ้าดินไหว ฯ
๏ พนักงานประจำสินาศนั้น นามเถลอง ยศนา
พญาอไภยศรเพลอง· หนึ่งผู้
หลวงเสน่ห์ศรวิชิตเชอง ยิงแม่น มือเอย
อิกสนิทอาวุธรู้ ชื่อซึ่สามชน ฯ

๏ พร้อมพระศุภรัตผู้ เจ้ากรม หนึ่งนา
หลวงชัยสุนทรภิรมย์ เรียกร้อง
ขางวางพิริยพลรคม พายฝ่าย ขวาเฮย
สิรินัยห้านายต้อง นั่งหน้าบัลลังก์ ฯ

๏ ท้ายที่นั่งนอกม่านนั้น นายยาม มหาดเฮย
ทั้งคู่อยู่พิทักษ์ตาม ที่เฝ้า
หลวงอุดมภักดีนาม นายหนึ่ง นาพ่อ
คุมพวกพลพายเจ้า หมู่ซ้ายขางวาง ฯ

๏ นายเวรสามผู้พวก วิภูษภัณฑ์ นั้นฤๅ
เชิญพระกระหลดสั้นคัน หนึ่งไส้
สองนายพนักงานสุวรรณ พานพัตร เชิญเอย
อีกแพทย์สองผู้ได้ สถิตย์ท้ายลำทรง ฯ

๏ หมอยาทิพจักรเจ้า กรมขวา
หมอนวดราชรักษา เรียกรู้
ตำแหน่งแห่งยศถา เสถียรที่ หลวงเฮย
สุกรยักษ์สองแพทย์ผู้ อยู่เฝ้าบริบาล ฯ

๏ สิทธิสารกาพย์ยักษ์เจ้า กรมโอ- สถเอย
แพทย์หัตถ์จัดราโช ชื่อตั้ง
เวรซ้ายสถิตย์ท้ายโท หลวงเลอศ หมอแช
สองคู่เจ้าหมู่ทั้ง สี่ไว้เวรละสอง ฯ

๏ สิรผู้อยู่ท้ายแปด ฅนประจำ
สำหรับนาเวศลำ ที่นั่งไท้
บริรักษ์ราชโดยคำ- หรับริต โพ้นพ่อ
แสดงเสด็จชลมารคไว้ แยบเยื้องบรรยาย ฯ

๏ ผีพายลำที่นั่งนั้น สักระหลาด สนอบนา
ศิริเปลี่ยนกรกับอาตม์ แปลกล้วน
ขลิบโหมดเพ่งผ่องผาด ไพโรจ รอบฤๅ
หมวกกลีบลำดวนถ้วน ทุกผู้สวมเคียร ฯ

๏ กางเกงยกใส่สิ้น สนับเพลา เชองฤๅ
พายพิศปีกสุพรรณเพรา ยิ่งย้อม
ยาวสนั่นลั่นลำเนา อรรณพ นาพ่อ
ชักไล่ไหล่ยกพร้อม เพรงคถาถูกเลยง ฯ

๏ ที่นั่งรองสองผลัดต้อง แต่งผจง เตรียมแฮ
ไล้มาศลม้ายลำทรง สุกซ้าม
หนึ่งไชยสุพรรณหงษ์ สฤษดิรูป หงษ์เฮย
หนึ่งเรียกเหราข้าม สมุทแม้นเหรา ฯ

๏ ผิวทรงไชยที่นั่งต้น เหรา แต่งเฮย
เตรียมเทียบที่นั่งรองคลา คลาคต้อย
เรือไชยคู่ชักมา เคียงคู่ ชักแฮ
นำที่นั่งไชยใหญ่คล้อย เคลื่อนแคล้วคลาขบวน ฯ

๏ แม้วทรงครุฑใหญ่ไส้ สุพรรณหงษ์ ผูกแฮ
ตามแต่งที่นั่งรองคง ขนัดท้าย
ครุฑน้อยขนาบลำทรง ชักคู่ เคียงนา
นำที่นั่งเวนัตย์ย้าย พยุหเพี้ยนเปลี่ยนแปลง ฯ

๏ เครื่องประดับสรรพสิ่งถ้วน ที่นั่งรอง นั้นฤๅ
เฉกเช่นนาเวศทอง ที่นั่งไท้
ไตรรัศวัตวาสอง ลำเท่า เทียมนา
พายมาศชาตล่องไล้ แผกเพี้ยนลำทรง ฯ

๑ ผีพายกายอ่าเพียง ไชยองค์ กฐินนา
นักยราชน่าท้ายธง เทอดตั้ง
สามชายเฉกไชยทรง ไตรพร่ำ เพรงพ่อ
แต่งบ่แปลงแปลกทั้ง คู่อ้างอย่างเสมอ ฯ

๑ ในบัลลังก์ไตรตั้งมาก หลากหลาย
ศภรัตปลัดสองนาย นั่งเฝ้า
หนึ่งวิสุทธสมบัติหมาย ขมื่น นามนา
หนึ่งรัตน (๗) โกษาเข้า สถิตย์พร้อมพนักงาน ฯ

๑ ถั่นถัดลำดับนั้น นาวา กรายฤๅ
ล้วนประกอบกันยา พรั่งพร้อม
เจ้ากรมปลัดซ้ายขวา คำรวจ ขี่เอย
อิกกับจางวางห้อม แห่ผ้ายภายหลัง

---

(๗) เดี๋ยวนี้ใช้ว่า รัตโกษา

๏ จึ่งเรือองครักษ์ทั้ง　　กรมสอง
สองพวกพลพันรอง　　ต่อเต้า
ทหารในคู่กรมกอง　　ชาญช่าง
ทุกทั่วปลัดแลเจ้า　　หมู่ล้วนลำละนาย ฯ

๏ ทวารหลังแต่งตั้งคู่　　นาวี วางนา
ขวาพระนรินทร์เสนี　　ท่านไว้
ฝ่ายเฉวียงภาคพญาศรี-　　สหเทพ สถิตย์ฤๅ
บริรักษ์นเรศวรไท้　　ธเรศด้าวปฤษฎางค์ ฯ

๏ แล้วถึงนาเวศตั้ง　　เสลี่ยงองค์ หนึ่งนา
เรือพระกลดคันยาวทรง　　เทรอดกั้ง
เรือรองขนดเชือกวง　　วัดมารค มิเอย
ตำแหน่งพันจันท์ตั้ง　　แต่งไว้เวรทาง ฯ

๏ เรือแสงสรรพยุทธผู้　　ชาวงาน
เชอญพระเก้าอี้ยาน　　ติดต้อย
สำหรับราชสำราญ　　สถิตย์ที่ ควรนา
คือทนั่งขนาดน้อย　　ขนบเบื้องบูรพ์แสดง ฯ

๏ ขัดเรือตาร้ายคู่ เคียงประนัง
มีประทุนแผงบัง ขัดข้อง
ขื่นคายศิลาทัง คินลูก
บรรทุกตามเสด็จต้อง พยุหน้ำธรรมเนียม ฯ
๏ หมื่นกงศิลป์กับด้วย กงศร
คุมขึ้นาวิจร คู่แคล้ว
เกณฑ์หัดปลัดกรมนิกร แสงสินาศ สองนา
พร้อมพรั่งทั้งพลแกล้ว- กลั้นพ้นขื่นยา ฯ
๏ เถมอลพายหลายเหล่าถ้วน มวญพหล หลังนา
เสื้อใส่เคียรมงคล คาดสื้น
กางเกงบ่แปลกปน พรรณภาค เดียวพ่อ
แดงคายคู่เล่ห์หลื้น- จ่ยอมยลแสยง ฯ
๏ พันนั้นนาเวศเจ้า ต่างกรม ตามเอย
อีกขมีกรมรดม ทั่วถ้วน
เรือกรายที่นั่งควรชม ม่านมาศ รอบฤๅ
ประคับกับกันยาล้วน ภู่ผ้าผูกโขน ฯ

๏ แล้วเรือมวญหมู่ข้า ทลลออง บาทเอย
มิอาทิ์มาตย์สมุหสอง ยิ่งผู้
กระลาโหมมหาดไทยฉลอง- โอยฐราช แลฤๅ
คือพระพาหากู้ กิจอ้างต่างองค์ ฯ

๏ จตุสดมภ์กรมท่าทั้ง วังสถาน
เกษตรนัยกับนครบาล สี่ถ้วน
พลเรือนทหารชาญ ศักเชี่ยว
สองฝ่ายหลายเหล่าล้วน แหล้อมหลังตาม ฯ

๏ เรือโขนขนาดใหญ่น้อย เหลือหลาย
เถมอลหมู่ผีพายกาย อ่าอ้าง
กางเกงย่อมลวดลาย สลับล่อง ริวแฮ
ดำดื่นแดงเขียวข้าง อย่างย้ายหลายพรรณ ฯ

๏ เรือขนมลมาตย์พ้น แต่งผิด ที่นั่งนา
โขนผูกผ้าภู่พิศ โหดห้อย
กันยาก็ปกปิ้ด บังร่ม ร้อนฤๅ
เว้นแต่เรือผู้น้อย ศักดิ์ไร้ไข่มี ฯ

๏ นาวาพยุหยาตรเจ้า ธรณี ดลเอย
เดียรดาษแดนนที อคร้าว
เนืองเนกดิเรกพิริย์ รดมศัพท์ สนั่นนา
นฤโฆษอรรณพค้าว เพื่องพื้นฟูมฟอง ฯ
๏ ขบวนเรือพรหมราชผู้ หัวพัน
กรมพระกระลาโหมสรรค์ สบซ้อง
พรหมศักดิอิกพันบรร- จบจัด แจงนา
กรมนอกกระลาโหมร้อง เรียกอ้างฝ่ายเหนือ ฯ
๏ นฤเบศร์เกยกระษัตริย์ไท้ ทวารา- วดีแฮ
ยกยาตรพยุหนาวา วิ่งน้ำ
โดยทุรมารคชลา- ไลยเขตร ขุเชย
ถวายพระกฐินทานซ้ำ เสด็จฝ้ายหลายเวน ฯ
๏ อาวาศฝ่ายน้ำนับ เนกหลาย
สี่สิบเจ็ดประมาณหมาย มากค้าว
ลำเค็ญพระกายวาย หวังโพธิ์
เพราะพระไทยท่านน้าว หน่วงน้อมพุทธภูมิ ฯ

๏ ปองโปรดชักคณสัตวสิ้น สบสกล
เสวอยวิมุตติมรรคผล ผ่องแผ้ว
มละโยคโอฆเวียนวน วัฏเขตร ข้ามแฮ
ลุแหล่งศิวาไลยแคล้ว คลาศห้วงสงสาร ฯ

๏ เสด็จแสดงแห่งแบบเบื้อง พยุหยาตร เรือฤๅ
เรียงเรื่องพระกฐินขนาด ขนบน้ำ
เสนอเนืองเนกคณปราช ปราโมทย์ เทอญพ่อ
เชอญช่วยพิจารณ์อ่านซ้ำ สอบทั้งเอกโท ฯ

จบขบวนเสด็จพยุหยาตราพระกฐินโดยชลมารค
เท่านี้

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย ถนนพระสุเมรุ พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒/๒/๒๕๐๔

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
นายพิชิต อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๔